

Tartu Ülikool
Filosoofiateaduskond
Ajaloo ja arheoloogia instituut

Triinu Artma

RAHVUSVAHELISE KRIMINAALKOHTU
TEGEVUSE TUTVUSTAMINE GÜMNAASIUMI
ÜHISKONNAÕPETUSES AAFRIKA JUHTUMITE
NÄITEL

Magistritöö

Juhendajad: Anu Raudsepp, PhD

Karin Veski, PhD

Tartu 2013

Kinnitan, et olen koostanud käesoleva lõputöö ise ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli ajaloo ja arheoloogia instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega. Töö on koostatud seisuga 1.11.2013.

Triinu Artma

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1.RAHVUSVAHELINE KRIMINAALKOHUS.....	8
1.1 Ajalugu ja loomise eesmärk.....	8
1.2 Struktuur ja kohtupidamine.....	13
1.3 Rahvusvahelise Kriminaalkohtu uurimise all olevad situatsioonid	16
2.RAHVUSVAHELINE KRIMINAALKOHUS JA INIMÕIGUSED GÜMNAASIUMI ÕPPEKAVAS.....	22
2.1 Rahvusvahelise Kriminaalkohtu õpetamise vajalikkus	24
2.2 Ühiskonnaõpetuse ainekava.....	25
2.3 Ajaloo ainekava.....	27
2.4 Inimene ja õigus ainekava.....	28
2.5 Globaliseeruva maailma ainekava.....	29
3.DARFURI KRIISI TÖÖLEHED.....	31
4.UGANDA KRIISI TÖÖLEHED	53
Kokkuvõte	72
Kasutatud allikad ja kirjandus	74
LISA 1 Väljavõte Rooma statuudist	80
LISA 2 Süüdistuste tabel.....	85
Abstract	87

SISSEJUHATUS

Riikide kõrval on tänapäeva üleilmastunud maailmas järjest suurema mõjujõu saavutanud erinevad regionaalsed ning globaalsed organisatsioonid ja institutsioonid. Rahvusvahelised institutsioonid, mis on loodud riikidevaheliste lepingute alusel, on inimõiguste järgmisel ja tagamisel muutunud asendamatuks. Üks olulisemaid on Rahvusvaheline Kriminaalkohus (edaspidi RKK).

Tuleviku rahu ja õigluse seisukohast mängib olulist rolli ka inimeste haridus. Paljuskki sõltub just õpetajast see, kui aktiivselt nende õpilased tulevikus ühiskonnaelus kaasa löövad ja kui vastutustundlikud kodanikud neist kujunevad. Seetõttu on inimõigustealase- ja rahuhariduse edendamine koolides väga oluline. Inimõiguste ja rahu temaatika ja metoodika on äärmiselt lai, kuid mõlema seisukohalt on oluline, et õpilased mõistaksid, mis tingimustel tekib vägivaldne konflikt ja agressioon ning kuidas luua koos rahumeelset tulevikku. Seda on õpilastele võimalik õpetada erinevate ainetundide raames läbi erinevate sündmuste, juhtumite ja organisatsioonide.

Üks võimalus inimõiguste teema edasiandmiseks nii põhikooli kui ka gümnaasiumiastmes on käsitleda RKK senist tegevust. Lisaks autori isiklikule huvile teema vastu, on RKK temaatika ka aktuaalne, sest tegemist on ainukese alalise kohtuga maailmas, mis mõistab õigust nii genotsiidi, inimsusevastaste kuritegude kui ka sõjakuritegude üle rahvusvahelisel tasandil. Eesti, olles kohtu liige alates 1999. aastast, on aktiivselt toetanud selle põhimõtteid. Samuti on kohtu tegevusega olnud seotud paljud eestlased, eesotsas Tiina Intelmanniga, kes on liikmesriikide assamblee praegune president.

Senini on konfliktide ja inimõiguste rikkumiste käsitlemiseks koolitundides erinevate autorite sulest ilmunud mitmeid huvitavaid eestikeelseid õppematerjale. Palju erinevaid kogumikke on avaldanud Eesti Ajalooõpetajate Selts, näiteks materjal kommunismikuritegude käsitlemiseks¹ ja ühiskonnaõpetuse tundideks mõeldud „Inimene ja ühiskond. Ühiskonnaõpetuse õppematerjal”.² Samuti väärib märkimist Eesti

---

¹ Antons, Karolina; Kaasik, Peeter ... jt. (2009). Kommunistlike režiimide kuritegudest. Õppematerjal: teabetekstid, õppeülesanded. Tallinn: Eesti Mälu Instituut, Eesti Ajalooõpetajate Selts.

² Maripuu, Eda; Oja, Mare; Raja, Riina; Somelar, Madis; Teplov, Sergei; Varik; Maidu. (2006). Inimene ja ühiskond. Ühiskonnaõpetuse õppematerjal. Eesti Ajalooõpetajate Selts.

Ajalooõpetajate Seltsi ja *Living History Forumi* koostööprojekti raames valminud holokausti teema käsitlemiseks koostatud põhjalik materjal³ ja metoodiline kogumik „Sõjad ja konfliktid“⁴. Viimane sisaldab lisaks metoodikale rikkalikku valikut erinevatest perspektiividest lähtuvaid tekste koos selgitustega, mida õpetajatel on võimalik kasutada praktilises koolitöös. Lisaks on õppematerjalina ilmunud veel näiteks Iisraeli ja Palestiina konflikti kajastav kogumik.⁵

Antud töö vajalikkusest kõneleb fakt, et Eestis on ilmunud hulk artikleid, kuid ei ole välja antud põhjalikku kokkuvõtet RKK senise tegevuse kohta. Kuigi inimõiguste temaatika õpetamiseks on lisaks õpikutele välja antud mitmeid kogumikke, ei ole inimõigustealast ja rahuharidust Eestis läbi RKK konkreetsete juhtumite seni avaldatud õppematerjalides käsitletud.

Magistritöö eesmärgiks on anda ülevaade RKK senisest tegevusest, uurida ja analüüsida RKK temaatika sidumise võimalusi gümnaasiumi õppekavaga ning praktilise osana koostada töölehed, mida õpetajal oleks võimalik keskkooli ühiskonnaõpetuse tundides kohtuga seotud temaatika käsitlemiseks kasutada. Kuna eesmärgiks on ka eelnimetatud töölehtede kasutamine, siis avaldatakse magistritöö raames koostatud töölehed Maailmakooli koduleheküljel, kus õpetajatel on võimalus neid alla laadida ja tundides kasutada.

Käesolev töö on jagatud neljaks peatükiks. Esimene peatükk on teoreetiline, andes põhjaliku ülevaate RKK olemusest ja senisest tegevusest. Teises peatükis analüüsib autor gümnaasiumiastmes RKK temaatika õpetamise vajalikkust ja võimalusi nelja ainekava raames, milleks on kohustuslikena ühiskonnaõpetus ja ajalugu, vabatahtlike valikkursustena inimene ja õigus ning globaliseeruv maailm. Kolmas ja neljas peatükk on praktilised, sisaldades eelkõige gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse tundides kasutatavaid töölehti. Töölehtede koostamise aluseks on kaks konkreetset situatsiooni – Uganda ja Darfur, mille suhtes on RKK algatanud ametliku uurimise.

Töölehed on mõeldud RKK tegevuse selgitamiseks läbi Darfuri ja Uganda kriiside. Nende koostamiseks on autor saanud ideid Maailmakooli haridusalastest kogumikest ja erinevates välismaistes haridusportaalides leiduvatest ülesannetest. Antud

---

³ Oja, Mare (koost.). (2007). „Holokaust“. Võru: Täht.

⁴ Raudsepp, Anu; Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu; Hallik, Terje. (2008). Ajalugu koolitunnis. Sõjad ja konfliktid. Tartu, Raudpats.

⁵ Kalda, Andra (koost.). (2006). Iisrael ja Palestiina: individuaal- ja rühmatöid ajalootunniks. Tallinn, Avita.

töölehtede alusmaterjaliks on kirjalikud lühikokkuvõtted, film „Darfur nüüd“ ja sotsiaalkampaania raames valminud video „Kony 2012“.

Õpetajale on töölehtede puhul antud vabad käed otsustamiseks, milliseid neist tundides kasutada ning kas näidata õpilastele kriisi kohta filmi või lasta lugeda prinditud kirjalikke kokkuvõtteid. Mitmeid harjutusi saab kasutada nii Uganda kui ka Darfuri kriisi käsitlemiseks.

Harjutused on jagatud kolme rühma – teemasse sissejuhatuse tegevad ülesanded, kriiside olemuse sügavamaks mõistmiseks ja põhjalikumaks analüüsiks mõeldud töölehed ning kriiside ja RKK teemat kokkuvõtavad lehed.

Iga harjutuse algusest leiab selle tegemiseks kuluva ligikaudse aja ja nii õpetajale kui ka õpilastele vajaminevad töövahendeid. Samuti on iga ülesande juures kirjas selle sooritamise eesmärgid ja tunnikava, kust õpetaja leiab täpsed juhised harjutuste läbiviimiseks. Samuti sisaldavad töölehed kõiki vajalikke materjale õpilastele ja taustainfot õpetajatele.

Töölehtede koostamisel on võetud arvesse järgmisi põhimõtteid:

- Õppija aktiivne osalus ja sellest tulenevalt erinevate aktiivõppe meetodite kasutamine
- Õppija teadlik ja loov materjalikasutamine ning õpistrateegiate kujundamine
- Õpetaja rolli teisenemine teadmiste vahendajast õpilaste koostööpartneriks ja nõustajaks õppimise protsessis

Töölehtede eesmärgiks on kujundada üldpädevusi erinevate õppemeetodite ja –tegevuste kaudu. Materjal aitab luua ja toetada väärtussüsteemi, mis põhineb motivatsioonil, isiklikul vastutusel, sügavamal mõistmisel ja põhjendatud valikute tegemisel.

Magistritöö kirjutamisel on tuginetud võimalikult laiapõhjalisele ja värsketele andmetele mis võimaldaks uurimistöö eesmärgi täita. Antud magistritöö valmimiseks on kasutatud eelkõige võõrkeelseid allikaid, milledest üheks olulisemaks ja usaldusväärseimaks võib pidada RKK kodulehekülge ja seal leiduvaid materjale. Samuti on kasutatud mitmetes teadusajakirjades (näiteks „Journal of Politics and Law“, „Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies“, „African Affairs“, „European Journal of International Relations“, „Foreign Affairs“) ilmunud artikleid. Lisaks võõrkeelsetele publikatsioonidele andsid vajalikku teavet mõned eestikeelsed

väljaanded, millede seast tõstaksin esile ajakirja „Diplomaatia“, kust pärinevad mitmed magistritöö seisukohalt olulised artiklid.

Magistritöö valmimise muutis raskemaks situatsioonide ja juhtumitega seotud pidev uus infovool, mida tuli kajastada ka lõputöös. Kuna uue informatsiooni pealevoolule oli vaja piir tõmmata, siis on selleks kuupäevaks 1. novembri 2013.

Toetuse ja abi eest magistritöö valmimisel tänab autor juhendajaid Anu Raudseppa ja Karin Veskit. Samuti tänab autor MTÜ Mondot filmide kasutamise võimaldamise ja Jüri Gümnaasiumi 11.e klassi erinevate töölehtede katsetamise eest.

1. RAHVUSVAHELINE KRIMINAALKOHUS

RKK on alaline institutsioon, mis omab rahvusvahelist võimu mõistmaks kohut kõige julmemaid kuritegusid toimepannud isikute üle.⁶ RKK mõistab Rooma statuudi raames õigust genotsiidi, inimsusevastaste kuritegude ja sõjakuritegude üle. Lisaks eelmainitutele võeti 2010. aastal Uganda pealinnas Kampalas toimunud ülevaatekonverentsil vastu muudatuste pakett, mis võimaldab kriminaalkohtul pärast 2017. aastat menetleda kõige raskemat rikkumist rahvusvahelise rahu ja julgeoleku vastu – agressioonikuritegu. Kahtlemata võib RKK loomist lugeda rahvusvahelise üldsuse jaoks väga oluliseks saavutuseks ning seda on peetud koguni Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (edaspidi ÜRO) asutamise järel märkimisväärsimaks sammuks rahvusvahelise õiguse arengus.⁷ Kuid erinevate kuriteoliikide defineerimisel ühtsete aluste leidmine ja RKK loomiseni viinud tee on olnud pikk ja konarlik.

1.1 Ajalugu ja loomise eesmärk

Sõjakuritegudes süüdistatavate poliitiliste liidrite üle kohtumõistmine leidis esimest korda aset 1919. aastal Vastutuse Komisjoni (*Commission of Responsibilities*) poolt. Peale Esimest maailmasõda loodi võitjariikide poolt ekspertide komitee, mille ülesandeks oli kohtu alla saata isikud, kes olid rikkunud rahvusvahelist seadust ja sõjaseadusi. Peale uurimist soovitas ekspertide komitee luua rahvusvahelise tribunali, eesmärgiga jälitada kahtlustatavaid sõjakurjategijaid kohtulikult ja võtta süüdimõistmise immuunsus vajadusel ära ka võidetud riikide valitsejalt.⁸ Kahjuks ei võetud komitee soovitusi kuulda ja sõjakuritegude tribunal jäi loomata, sest uus Saksamaa valitsus ei olnud valmis koostööd tegema.⁹

Peale Teist maailmasõda löid liitlasriigid Nürnbergi ja Tokio tribunalid, eesmärgiga mõista kohut Saksamaa ja Jaapani liidrite üle, kes olid pannud toime sõjakuritegusid. Vajadus inimsusevastaseid kuritegusid käsitleva alalise tribunali järele

⁶ Rome Statute of the International Criminal Court. (1998). http://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/ea9aeff7-5752-4f84-be94-0a655eb30e16/0/rome_statute_english.pdf

⁷ Liivoja, Rain & Värk, René. (2006). Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi rakendamine Eesti õigussüsteemis. – Riigikogu Toimetised, 13. Tallinn, lk 165.

⁸ Commission Report. (1919). http://en.efactory.pl/Commission_of_Responsibilities.

⁹ Ibid.

säilis ka peale Nürnbergi ja Tokio tribunalide laialisaatmist. 1948. aastal kukkusid külma sõja tõttu läbi ÜRO edasised pingutused luua rahvusvaheline kriminaaltribunal, mis menetleks genotsiidi ja teisi sõjakuritegusid.¹⁰

Rahvusvaheline kogukond on pika aja vältel teinud pingutusi alalise kohtu rajamiseks ja peale külma sõja lõppu toimus läbimurre kui saavutati konsensus taoliste mõistete osas nagu genotsiid, inimsusvastased- ja sõjakuriteod. Massimõrvad endises Jugoslaavias ja Rwandas kulmineerusid 1992. aastal Jugoslaavia Rahvusvahelise Kriminaaltribunali ning 1994. aastal Rwanda Rahvusvahelise Kriminaaltribunali loomisega.¹¹ Sellega jõuti üksmeelele, et karistamatus ei ole aktsepteeritav, kuid antud juhtumite lahendamiseks loodud kriminaaltribunalid mõistsid kohut vaid määratud ajal kindla konflikti raames toimunu üle.

Suur läbimurre toimus ÜRO korraldatud konverentsil 17. juulil 1998. aastal, kui 120 riigi poolt võeti vastu RKK aluseks olev Rooma statuut.¹² RKK loomist nimetatakse tihti ÜRO raames saavutatud tähtsaimaks kokkuleppeks, tähtsuselt järgmiseks peale ÜRO enda loomist. Kohtu asutamisleping Rooma statuut jõustus 2002. aastal, mil selle oli ratifitseerinud 60 riiki.¹³ Rooma statuudiga on praeguseks liitunud kokku 122 riiki. Allolev kaart selgitab Rooma statuudi osalisriike.

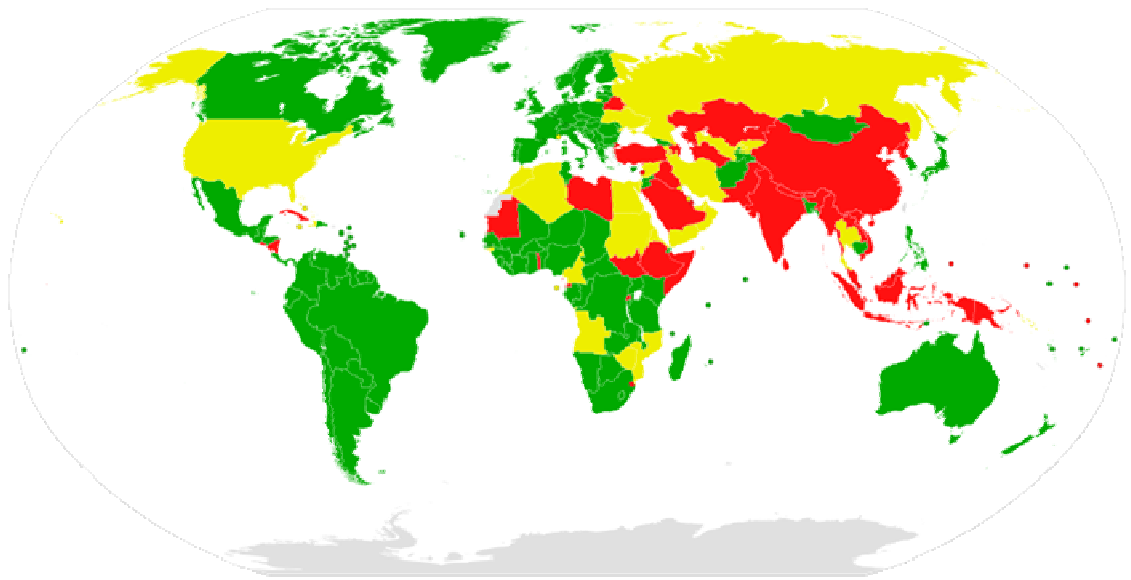
---

¹⁰ Fehl, Caroline. (2004). Explaining the International Criminal Court: A 'Practical Test' for rationalist and constructivist approaches. – *European Journal of International Relations*, 10 (3), p. 368.

¹¹ Bogdan, Attila. (2008). The United States and the International Criminal Court: Avoiding Jurisdiction Through Bilateral Agreements in Reliance on Article 98. – *International Criminal Law Review*, 8 (1).

¹² Rome Statute of the International Criminal Court, 17 July 1998. <http://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=FA328E3CB5C34944412566900039ACBB&action=openDocument>

¹³ Takemura, Hitomi. (2012). Reconsidering the Meaning and Actuality of the Legitimacy of the International Criminal Court. – *Amsterdam Law Forum*, 4 (2), p. 3.

RKK liikmesriigid. (http://en.wikipedia.org/wiki/File:ICC_member_states.svg#filehistory)

Roheline - riigid, mis on Rooma statuudi ratifitseerinud

Kollane - riigid, mis on Rooma statuudi allkirjastanud, aga ei ole ratifitseerinud või on oma allkirja statuudilt n.-ö. tagasi võtnud

Punane - ÜRO liikmesriigid, mis ei ole statuuti allkirjastanud ega seda tunnustanud

122 RKK osalisriigi seas on 34 Aafrikas, 18 Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas, 18 Ida-Euroopas, 25 Lääne-Euroopas ja Põhja-Ameerikas ning 27 Ladina-Ameerikas ja Kariibimere piirkonnas asuvat riiki.¹⁴ Veel 32 riiki, kaasa arvatud Venemaa, on Rooma statuudi allkirjastanud, kuid mitte ratifitseerinud ning Elevandiluurannik, on võtnud vastu kohtu jurisdiktsiooni.¹⁵ Kolm riiki – Iisrael, Sudaan ja Ameerika Ühendriigid – on oma allkirja Rooma statuudilt n.-ö. tagasi võtnud. Eelnimetatud kolm riiki on loobunud kohtu liikmeriigiks saamisest, mistõttu puuduvad neil RKK ees seadusest tulenevad kohustused.¹⁶

RKK puhul on tegemist viimase astme kohtuga, mis käivitub alles siis, kui riik, kus kuriteod on toimunud, ei suuda või ei taha uurimisega ise tegelda. Seega kaasneb Rooma statuudi allkirjastamisega osalisriikidel kohustus tõhustada riigisiseseid

¹⁴ International Criminal Court. The Court Today. 17. september 2013. <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/PIDS/publications/TheCourtTodayEng.pdf>

¹⁵ Registrar confirms that the Republic of Côte d'Ivoire has accepted the jurisdiction of the Court. (2005). Case No. ICC-CPI-20050215-91

¹⁶ International Criminal Court. Letter to UN Secretary General Kofi Annan. (2002). <http://web.archive.org/web/20061122035340/http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2002/9968.htm>

kohtumõistmise võimalusi.¹⁷ Samas on kohtul õigus menetleda vaid kuritegusid, mis on toime pandud pärast 1. juulit 2002, päevast, mil RKK alustas ametlikult tööd. Kuna tegemist on kriminaalkohtuga, mõistetakse kohut konkreetsete isikute üle, kellele kohaldatakse ka reaalselt vanglakaristust ning erinevalt näiteks Euroopa Inimõiguste Kohtust või ÜRO põhikirjaga loodud Rahvusvahelisest Kohtust ei lahendata riikidevahelisi lahkarvamusi ega koostata soovituslikke arvamusi või ettekirjutusi liikmesriikidele.¹⁸

RKK mõistab Rooma statuudi raames õigust genotsiidi, inimsusevastaste kuritegude ja sõjakuritegude üle, mille tähendused on lahti kirjutatud artiklites 6, 7 ja 8 (vaata LISA 1). Paljud kohtu kriitikud väidavad, et RKK on oma jurisdiktsiooni definitsioonis väga konservatiivne ja laseb käest võimaluse arendada rahvusvahelist humanitaarõigust näiteks mõne kuriteo mõiste laiendamisega. Samas võib kohtu kaitseks öelda, et 2010. aastal täpsustati agressioonikuriteo mõiste ja selle definitsioonis kokkuleppimine oli rahvusvahelise õiguse seisukohalt suur samm edasi, sest antud mõiste üle on eelnevalt diskuteeritud aastakümneid. Just ühtse ja suurriikidele vastuvõetava agressiooni definitsiooni puudumise tõttu ebaõnnestusid ÜRO püüded luua rahvusvahelist kriminaalkohtu nii 1951. kui ka 1953. aastal.¹⁹ 2010. aastal kaasati otsuse tegemisse ÜRO Julgeolekunõukogu alalisi liikmeid, ka neid, kes ei olnud RKK-ga ühinenud. Agressioonikuriteo mõiste defineerimisele aitas kaasa asjaolu, et selle poolt olid teiste seas suured ja mõjukad riigid nagu Ameerika Ühendriigid ja Hiina.

Agressiooni võib mõista sõjalise jõu kasutamisenä vastuolus ÜRO põhikirjaga ning see hõlmab invasiooni, pommitamist ja blokaadi, samuti juhtumit, kui riik lubab teisel riigil kasutada oma territooriumi ründeks kolmanda riigi vastu.²⁰ Agressiooniakt peab oma iseloomult, raskuselt ja ulatuselt kujutama endast ÜRO põhikirja ilmset rikkumist.²¹ Kuna agressioonikuriteo elluvijateks saavad olla isikud, kelle positsioon võimaldab suunata riigi poliitilist või sõjalist tegevust, siis võivad nendeks olla riigipead, valitsusjuhid või sõjalised juhid.²² Agressioonikuriteo defineerimine ja

---

¹⁷ Intelmann, Tiina. Rahvusvaheline Kriminaalkohus. <http://www.vm.ee/?q=node/13679>

¹⁸ Intelmann, Tiina. (2012). Rahvusvaheline Kriminaalkohus, pro et contra. – Diplomaatia, 109, lk 12.

¹⁹ Tropp, Mare. (2011). Rahvusvaheline Kriminaalkohus ja Realpolitik. – Diplomaatia, 93, lk 10.

²⁰ Rahvusvaheline Kriminaalkohus saab õiguse menetleda agressioonikuritegu. (2010).

<http://www.vm.ee/?q=node/9592>

²¹ Tropp, Mare. (2011). Rahvusvaheline Kriminaalkohus ja Realpolitik. – Diplomaatia, 93, lk 11.

²² Ibid, lk 11.

kurjategijate süüdistamine nende juhtimises võib omada heidutavat mõju ja sundida riike oma erimeelsusi diplomaatia teel lahendama.²³

Rooma statuudi järgi on selle ratifitseerinud riigid valmis aitama kaasa RKK pädevuses olevate kuritegude lahendamisele. Ajutiste sõjatribunalide (Nürnberg, Tokyo, Jugoslaavia ja Rwanda) eeskujul lisati statuuti artikkel 27, mille järgi kohaldatakse statuuti võrdselt kõikide isikute suhtes hoolimata nende ametiseisundist.²⁴ Seega on statuudiga ühinenud riigid andnud sisuliselt nõusoleku, et isegi riigi kõrgeimaid ametiisikuid võib kuritegude toimepanemise eest vanglakaristust kandma saata. RKK peaprokurör on ise väitnud, et tema tähelepanu ei ole mitte n.-ö. väikesed tegijad, vaid need, kes kannavad suurimat vastutust rahvusvaheliste kuritegude eest ja ta on huvitatud madalama astme süüalustest ainult juhul, kui toime on pandud eriliselt kohutav kuritegu.²⁵

Veel hiljuti peeti paljudes riikides oma kodanike väljaandmist teistele riikidele ülimalt vähetõenäoliseks. Statuudi osalisriikidel lasub nüüd teatud olukorras selge kohustus loovutada oma kodanikke RKK-le, s.o. rahvusvahelisele institutsioonile, mille tegevuse üle puudub neil vahetu kontroll. Samuti välistab statuut ametiseisundiga kaasnevate privileegide, eeskätt kriminaalkohtulike immunitetide kehtivuse RKK suhtes.²⁶

Kokkuvõttes võib väita, et RKK loomine on olnud pikaajaline protsess, mille poole on rahvusvaheline üldsus püüelnud I maailmasõja lõpust alates, kuid mis sai teoks alles 1998. aastal. Erinevalt ajutistest sõjatribunalidest, mis loodi peale II maailmasõda ja 1990. aastatel Jugoslaavias ja Rwandas aset leidnud sündmuste uurimiseks, ei mõista RKK kohut määratud ajal kindla konfliktide raames toimunu üle, vaid tegutseb kõige julmemate kuritegude uurimiseks loodud alalise rahvusvahelise kohtuna. Sarnaselt ajutiste sõjatribunalidega on RKK õigus uurida ja süüdi mõista riikide kõrgeimaid ametnikke, mis annab võimaluse karistada konfliktide eest tegelikku vastutust kandvaid isikuid.

---

²³ Meleško, Marek. (2010). The Definition of the Crime of Aggression in the Context of the Rome Statute. – 4 Acta Societatis Martensis, p. 158.

²⁴ Liivoja, Rain & Värk, René. (2006). Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi rakendamine Eesti õigussüsteemis. – Riigikogu Toimetised, 13, lk. 169.

²⁵ Paper on some policy issues before the Office of the Prosecutor. (2003). http://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/1fa7c4c6-de5f-42b7-8b25-60aa962ed8b6/143594/030905_policy_paper.pdf

²⁶ Liivoja, Rain & Värk, René. (2006). Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi rakendamine Eesti õigussüsteemis. – Riigikogu Toimetised, 13. Tallinn, lk 169.

1.2 Struktuur ja kohtupidamine

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu peakorter asub Haagis, Hollandis, aga uurimine võib aset leida maailmas igal pool. Uurimise algatamiseks, teostamiseks ja süüdistatava üle kohtu mõistmise tagamiseks on Rooma statuudiga loodud kindel struktuur.

RKK tegemistel hoiab silma peal liikmesriikide assamblee. See on seadusandlik organ, mis koosneb iga Rooma statuudi osalisriigi ühest esindajast. Ülejäänud maailma riigid saavad statuudile või lõppaktile alla kirjutades assamblees vaatlaja staatuse. Istungid on avatud jälgivatele riikidele ja mitteriiklikele organisatsioonidele.

Assamblee pädevusse kuulub näiteks kohtunike ja hagejate valimine, kohtu eelarve arutamine ja selle üle otsustamine ning kohtu toimimiseks oluliste tekstide muutmine või vastuvõtmine. Samuti on Rooma statuudi kohaselt liikmesriikide assambleel vajadusel võimalik salajase hääletuse teel vabastada ametist kohtunik, prokurör või aseprokurör. Samas on see õigus artikkel 46 järgi vaid juhul, kui on kindlaks tehtud, et isik on rikkunud või ei ole võimeline täitma statuudis ettenähtud kohustusi.²⁷

Assamblee tegevust juhivad esimees ja kaks aseesimeest, kes valitakse liikmete poolt kolmeks aastaks. Assamblee kohtub täies koosseisus korra aastas kas New Yorgis või Haagis, kuid vajadusel korraldatakse erakorraline istungjärk. Otsuste tegemisel on igal osalisriigil üks hääl. Otsustamisel püütakse saavutada konsensus, kuid kui seda ei suudeta saavutada, siis olulisemate küsimuste korral piisab kahekolmandikulisest häälteenamusest. Menetlemisküsimustes otsustatakse enamasti lihthäälteenamusega.

RKK kohtuosa koosneb järgmistest organitest:

- ✓ juhatus
- ✓ apellatsiooniosakond, istungiosakond, kohtueelne osakond
- ✓ prokuröri ametkond
- ✓ register

Juhatuse moodustab esimees ning esimene ja teine aseesimees. Nad valitakse oma kohale teiste kohtunike seast viimaste absoluutse häälteenamusega kolmeks aastaks või kuni nende kohtuniku ametiaja lõpuni, olenevalt sellest, kumb tähtaeg on varasem.

---

²⁷ Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut. 17.07.1998. <https://www.riigiteataja.ee/akt/78574>

Juhatus on vastutav kohtu, välja arvatud prokuröri ametkonna, juhtimise eest. Alates 2009. aasta märtsist on juhatuse esimeheks Lõuna-Koreast pärit Sang-Hyun Song.

Kohtulikud osad koosnevad kohtu 18 kohtunikust, kes on organiseerunud kolme kotta, milleks on kohtueelne koda, istungikoda ja apellatsioonikoda. Kohtunikud valitakse liikmesriikide assamblee poolt üheksaks aastaks ja neid ei ole võimalik tagasi valida. Kõik kohtunikud peavad olema Rooma statuudi liikmesriikide kodanikud ja ühest riigist ei tohi olla samaaegselt ametis mitu kohtunikku. Neile on seatud kõrged moraalinormid. Oma ülesannete täitmisel peavad kohtunikud olema sõltumatud, erapooletud ja ausad. Kohtunike valimisel võtavad osalisriigid arvesse seda, et kohtu liikmete hulgas oleks nii geograafiline, sooline kui ka maailma peamiste õigussüsteemide esindatus võrdne. Samuti võetakse arvesse vajadust kaasata selliseid kohtunikke, kellel on juriidiline kogemus spetsiifilistel teemadel, nagu näiteks vägivald naiste ja laste vastu.

Prokuröri ametkond tegutseb iseseisvalt eraldiseisva organina ning see vastutab informatsiooni saamise, uurimiste ja süüdistuste juhtimise eest. Ametkonda juhib peaprokurör, keda abistavad üks või enam aseprokuröri. Rooma statuut sätestab, et prokuröri ametkond peab tegutsema iseseisvalt, mis tähendab, et ükski ametkonna liige ei tohi taotleda üheltki välisallikalt juhtnööre ega nende põhjal tegutseda.

Prokurör valitakse salajasel hääletusel assamblee absoluutse häälteenamusega ja ametis on nii prokurör kui ka aseprokurörid üheksa aastat ning tagasi ei ole võimalik neid valida. Prokuröri ja aseprokuröride valimisel peetakse silmas, et nad oleksid erinevate riikide kodanikud. Kohtu esimene peaprokurör oli Argentinast pärit Luis Moreno-Ocampo. Alates 16. juunist 2012 on sellel ametikohal Gambiast pärit Fatou Bensouda.

Prokurör võib algetada juurdluse kolmel juhul: kui situatsiooniga on tema poole pöördunud RKK liikmesriik; kui olukorraga on tema poole pöördunud ÜRO Julgeolekunõukogu, sest ohus on rahvusvaheline rahu ja julgeolek; või kui kohtueelne osakond volitab teda peale teistest allikatest (nt mitteriiklikud organisatsioonid või üksikisikud) informatsiooni laekumist, uurimist alatama. Vähemalt pooled RKK prokuröridele saadetud erinevate kuritegude teadetest heidetakse peale esmast läbivaatust kõrvale kui ilmselgelt väljaspool kohtu jurisdiktsiooni asuvad juhtumid.

Register on vastutav kohtu kõikide administratsiooni ja teeninduse mittekohtulike aspektide eest. Samuti vastutab register rahvusvahelises organisatsioonis tavapäraste administratiivteenuste eest. Registrit juhib registripidaja, kes valitakse kohtunike poolt salajasel hääletusel viieks aastaks ning seejuures arvestatakse osalisriikide assamblee soovitusi.

Kohtunik, prokurör, aseprokurör, registripidaja või aseregistripidaja vabastatakse ametist, kui on kindlad tõendid, et isik on käitunud vääralt, statuudis ettenähtud kohustusi rikkunud või ta ei ole võimeline täitma statuudis nõutud kohustusi. Näiteks kohtuniku eemaldamist juhtumi juurest on võimalik nõuda nii süüdistajal kui ka süüdistataval. Kohtuniku kõlbmatuks tunnistamist otsustab teiste kohtunike absoluutne häälteenamus. Prokuröri või aseprokuröri taandamisega seotud küsimustes langetab otsuse apellatsioonikoda.

Kuna RKK tegeleb kõige tundlikumate ja julmemate kuritegude uurimise ja süüdlaste kohtu alla toomisega, siis on oluline tagada kohtu töötajate julgeolek. Selleks on kohtunikel, prokuröril, aseprokuröril ja registripidajal kohtu toimingutega tegeledes või nendega seoses samad privilegid ja immuuniteet nagu diplomaatiliste missioonide juhtidel. Samuti sätestatakse Rooma statuudiga ka süüdistatavate ja tunnistajate õigused ja kohustused.

RKK kinnipidamisüksuse 12 kongi majutab viite RKK vangi: kolm Kongost (Thomas Lubanga Dyilo, Germain Katanga ja Bosco Ntaganda), üks Kesk-Aafrika Vabariigist (Jean-Pierre Bemba Gombo) ja üks Elevandiluurannikult (Laurent Gbagbo).²⁸ Lisaks hoitakse seal Libeeria endist presidenti Charles Taylorit.²⁹

Eelnevale tuginedes võib väita, et Rooma statuudiga on RKK-le loodud kindel struktuur, mille eesmärgiks on välistada kohtu tegevust segavad võimalikud poliitilised mängud ja riiklikud huvid. Samas on igal statuudi ratifitseerinud riigil võimalik liikmesriikide assamblee kaudu RKK tegevuses oma sõna sekka öelda. Olulise aspektina tuleb rõhutada, et RKK ainult täiendab riiklikke kriminaaljursidiksioone, püüdes tagada rahvusvahelise õiguse austamine ja kohaldamine kõikides Rooma statuudiga ühinenud riikides.

---

²⁸International Criminal Court. The Court Today. 17. september 2013.
<http://www.icc-cpi.int/iccdocs/PIDS/publications/TheCourtTodayEng.pdf>

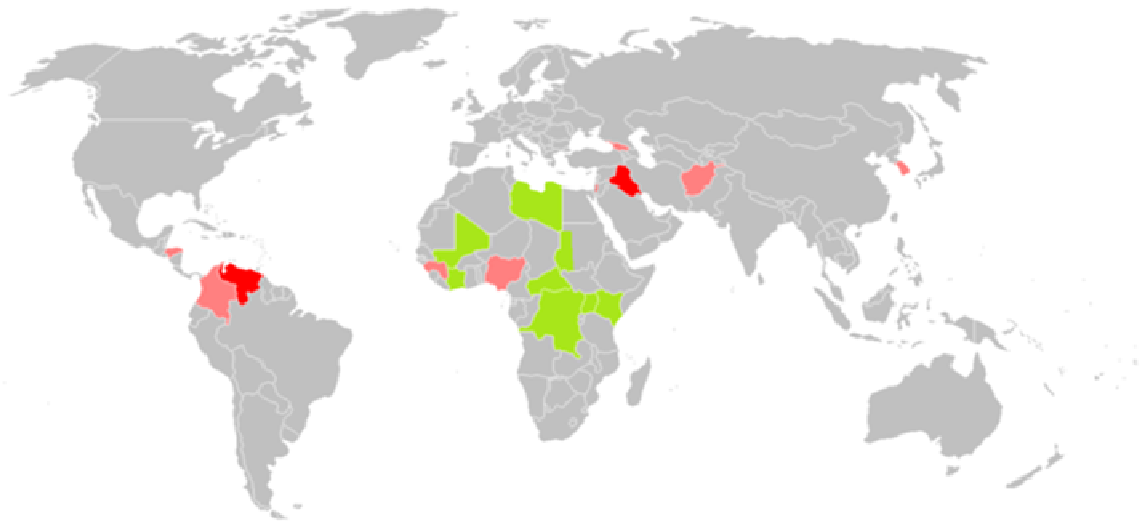
²⁹ Carvajal, Doreen. (2010). Accused of War Crimes, and Living With Perks. – The New York Times, 3. juuni.

1.3 Rahvusvahelise Kriminaalkohtu uurimise all olevad situatsioonid

Statuudi järgi on kriminaalmenetluse algatamiseks kolm võimalust: statuudi osalisriigi, kriminaalkohtu prokuröri või ÜRO Julgeolekunõukogu taotlus. Viimase alusel on RKK jurisdiktsioon kõige laiem – kõikide ÜRO riikide suhtes, sõltumata sellest, kas riik on Rooma statuudiga ühinenud või mitte. Samas viitab statuudi osalisriigi vastav taotlus siseriikliku uurimise võimalusele

Praegu ametliku uurimise all olevatest situatsioonidest esitas RKK-le kaks ÜRO Julgeolekunõukogu (Darfur ja Liibüa), neli (Uganda, Mali, Kongo Demokraatlik Vabariik ja Kesk-Aafrika Vabariik) esitati kohtule osalisriikide poolt viidates siseriikliku uurimise võimaluse puudumisele ning kaks (Keenia ja Elevandiluurannik) algatas prokurör omal algatusel. Samal ajal ametlike uurimistega kogutakse ja analüüsitakse teavet ka teistes riikides toimepandud kuritegude kohta.

RKK-l on hetkel uurimised pooleli mitmetes erinevates maailma riikides. Seejuures tuleb eristada ametliku ja eeluurimise all olevaid riike. Ametlikku uurimist teostatakse hetkel kaheksas riigis: Ugandas, Kongo Demokraatlikus Vabariigis, Darfuri piirkonnas Sudaanis, Kesk-Aafrika Vabariigis, Malis, Keenias, Liibüas ja Elevandiluurannikul. Samas kogub prokurör eeluurimise käigus andmeid juhtumite kohta Afganistanis, Gruusias, Guineas, Columbias, Hondurases, Lõuna-Koreas, Komooridel ja Nigeerias. Olukorda selgitab allolev kaart.

RKK uurimised. (http://en.wikipedia.org/wiki/International_Criminal_Court_investigations)

Roheline- riigid, mis on RKK ametliku uurimise all (Uganda, Kongo DV, Kesk-Aafrika Vabariik, Sudaan (Darfur), Mali, Keenia, Liibüa ja Elevandiluurannik).

Roosa- eeluurimise all olevad riigid (Afganistan, Georgia, Guinea, Columbia, Honduras, Lõuna-Korea, Komoorid ja Nigeeria)

Punane- eeluurimine nendes riikides on lõpetatud (Iraak, Palestiina ja Venezuela)

Kõik senini ametliku uurimise alla võetud riigid asuvad Aafrikas. Kohtu kriitikud on seetõttu väitnud, et sellel mandril toimuvale pööratakse liiga palju tähelepanu. Rohkelt kurtmist ja muret on olnud seoses arvamusega, et RKK-l puudub Aafrika vastu lugupidamine. Väidetakse, et sealsed riigid ei leia piisavalt mõistmist arenenud riikide ja endiste koloniaalvõimude poolt. Samas kehtivad Rooma statuudiga kehtestatud reeglid kõikidele selle lepinguga ühinenud riikidele ja hetkel on lihtsalt paratamatus see, et enim tegevust annab RKK-le just Aafrika.

Kohtu suhtes on kriitiliselt olnud meelestatud Aafrika Liit, kelle jaoks on eriti probleemseks osutunud ametis olevate riigipeade suhtes kehtivad arreteerimiskäsud. Aafrika riikide eneseteadvuse tõus on viinud kavani luua Aafrika Liidu enda alaline kriminaalkohus, mis looks õigusemõistmise võimaluse Aafrika kontinendil.³⁰

Senini ei ole arenenud lääneriigid, sh Euroopas asuvad riigid, RKK-le selle loomisest alates tööd andnud. Kõik eeluurimise ja ametliku uurimise all olevad riigid on olnud n.-ö. arenguriigid, asudes peamiselt Aafrikas, Lähis-Idas ja Ladina-Ameerikas. Samas ei tähenda hetkeolukord seda, et kunagi tulevikus ei võiks Euroopas korduda 1990. aastatel Balkani poolsaarel aset leidnud tapatalgud. Seega ei ole alust väita, et RKK on vaid arenguriikide probleeme lahendav kohus.

RKK on senini väljastanud kokku 23 vahistamismäärust, millest kuus isikut on vahistatud ja kaks käsku on peale kahtluseliste surma tagasi võetud.³¹ Enamus vahistamisorderitest on senini täide viimata, sealhulgas määrused, mis on väljastatud Joseph Kony ja teiste Jumala Vastupanuarmee liidrite kohta seoses olukorraga Põhja-Ugandas, Bosco Ntaganda kohta Kongo Demokraatlikus Vabariigis, Ahmad Muhammad Haruni, Ali Muhammad Ali Abd-Al-Rahmani ja president Omar Hassan Ahmad Al Bashiri kohta Sudaanis ning Abdullah Al-Senussi kohta Liibüas.³² Kõikide

³⁰ Intelmann, Tiina. (2012). Rahvusvaheline Kriminaalkohus, pro et contra. Diplomaatia, 109, lk 13.

³¹ International Criminal Court. The Court Today. 17. september 2013.

³² Euroopa Parlamendi 17. novembri 2011. aasta resolutsioon Euroopa Liidu toetuse kohta Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule probleemide lahendamiseks ja raskuste ületamiseks. Euroopa Liidu Teataja. (2011/2109(INI)). ELT C 153E, 31.5.2013, lk 117.

juhtumite puhul on RKK poolt süüdistatavad Rooma statuuti rikkudes pannud toime nii inimsusevastaseid- kui ka sõjakuritegusid (Vaata LISA 2).

Järgnev tabel selgitab Rahvusvahelise Kriminaalkohtu hetkel menetletavaid situatsioone ja neid, kus asitõendite puudumise tõttu on uurimine lõpetatud.

Situatsioon	Kelle poolt algatatud?	Millal algatatud?	Uurimist alustatud	Staat
Elevandiluurannik	Kohtueelne osakond (prokurör)	3. oktoober 2011	3. oktoober 2011	Kohtuasi alanud
Keenia	Kohtueelne osakond (prokurör)	31. märts 2012	31. märts 2010	Kohtuasi alanud
Kesk-Aafrika Vabariik	Kesk-Aafrika Vabariik	7. jaanuar 2005	22. mai 2007	Kohtuasi alanud
Kongo DV	Kongo DV	16. aprill 2004	23. juuni 2004	Kohtuasi alanud
Liibüa	ÜRO Julgeolekunõukogu	26. veebruar 2011	3. märts 2011	Kohtuasi alanud
Darfur, Sudaan	ÜRO Julgeolekunõukogu	31. märts 2005	6. juuni 2005	Kohtuasi alanud
Uganda	Uganda	16. detsember 2003	29. juuli 2004	Kohtuasi alanud
Mali	Mali	13. juuli 2012	16. jaanuar 2013	Kohtuasi alanud
Afganistan	–	–	2007	Uurimine jätkub
Gruusia	–	–	14. august 2008	Uurimine jätkub
Guinea	–	–	14. oktoober 2009	Uurimine jätkub
Honduras	–	–	18. november 2009	Uurimine jätkub
Columbia	–	–	2006	Uurimine jätkub
Korea Vabariik	–	–	6. detsember 2010	Uurimine jätkub
Nigeeria	–	–	18. november 2009	Uurimine jätkub
Palestiina	–	–	22. jaanuar 2009	Uurimine jätkub
Iraak	–	–	2006	Uurimine lõpetatud
Venezuela	–	–	2006	Uurimine lõpetatud

Andmed võetud: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/Pages/default.aspx

Kõikide ametliku uurimise all olevate situatsioonide puhul on tegemist olnud riikide sisepingetega, mille puhul valitsused paremal juhul ei suuda või ei taha probleeme lahendada, halvemal juhul organiseerivad ja rahastavad konfliktide toimumist. Seega on mitmed juhtumid olnud seotud valitsusvägede ja ülestõusnute vaheliste veriste kokkupõrgetega. Näiteks Liibüa kodusõda 2011. aastal või sõda Uganda valitsusvägede ja Issanda Vastupanuarmee vahel. Liibüa kodusõda on senini ainuke situatsioon, mis esitati ÜRO Julgeolekunõukogu poolt RKK-le ühehäälselt. Eelmainitud otsuse poolt olid ka Hiina ja Ameerika Ühendriigid, kes 2005. aastal seoses Darfuri situatsiooniga hääletasid RKK poole pöördumise vastu.³³

2002. aastal loodud RKK esimene tõsine situatsioon oli Uganda, mis esitati kohtule Uganda valitsuse poolt 2003. aastal. Riigis toimunu kohta on väljastatud kokku viis arresterimiskäsku, millest üks on isiku surma tõttu tagasi võetud ja ülejäänud RKK poolt süüdistatavad ei ole vabatahtlikult ega sunniviisiliselt kohtu ette ilmunud. 2004. aastal alustati uurimist Kongo Demokraatlikus Vabariigis. Nii Uganda kui ka Kongo puhul on olnud suurimaks toimepandud kuriteoks laste õiguste rikkumised, nende sunniviisiline rakendamine lahingutegevuses ja värbamine sõjaväelistesse rühmitustesse.

Sudaan on olnud mitmes aspektis eriline juhtum – see on senini ainuke juhtum, mille puhul on RKK esitanud süüdistused lisaks inimsusevastastele- ja sõjakuritegudele ka genotsiidi läbiviimises ning selles süüdistatakse hetkel ametis olevat presidenti Al Bashiri. RKK on ka teiste situatsioonide puhul esitanud süüdistusi riigi kõrgetel positsioonidel olevatele isikutele, kuid Sudaan on ainuke juhtum, kus seda on tehtud hetkel ametis olevale kõrgeimale riigipeale.

Seoses Darfuri kriisiga on RKK pidanud silmitsi seisma mitmete probleemidega. Suurimaks nendest on 2002. aastal loodud Aafrika Liidu solidaarsus Sudaani president Al Bashiriga. 2010. aastal võeti Aafrika Liidu tippkohtumisel vastu otsus, et Sudaani presidendi vahistamise küsimuses kohtuga koostööd ei tehta ja see nägi ette sanktsioonid seda otsust eiravate Aafrika riikidele suhtes.³⁴ Taoline tegevus on

---

³³ In Swift, Decisive Action, Security Council Imposes Tough Measures on Libyan Regime, Adopting Resolution 1970 in Wake of Crackdown on Protesters. ÜRO. 26.02.2011.
<http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10187.doc.htm>

³⁴ Tropp, Mare. (2011). Rahvusvaheline Kriminaalkohus ja Realpolitik. – Diplomaatia, 93, lk 10.

vastuolus Aafrika Liidu loomise eesmärkidega, milleks oli soov edendada rahu, turvalisust ja stabiilsust Aafrika kontinendil.³⁵

Kokku otsib RKK 2013. aasta septembri seisuga taga 12 isikut, eesmärgiga nad kohtu ette tuua.³⁶ Uganda ja Sudaani puhul on kõige enam rahvusvaheliselt tagaotsitavaid – mõlemas riigis neli isikut. Liibüas ja Elevandiluurannikul juhtunu tõttu on mõlemas riigis tagaotsitavaks kuulutatud kaks inimest. Keenia ja Kongo DV puhul on RKK ette ilmunud mõlemast riigist üks tagaotsitav. Kesk-Aafrika Vabariigi situatsiooni puhul vahistati 2008. aastal Belgias Jean-Pierre Bemba, kes ootab nüüd Haagis kohtuotsuse langetamist.³⁷ Mali on ainus juhtum, mille puhul ei ole senini ühelegi isikule ametlikku süüdistust esitatud, kuid tõenäoliselt on see vaid aja küsimus, sest situatsioon Malis võeti RKK poolt ametliku uurimise alla alles 2013. aasta jaanuaris.

Mitmete riikide kodanike puhul ei ole RKK leidnud süüdimõistmiseks piisavalt asitõendeid ja nad on kohtu poolt esitatud süüdistustest vabanenud. Näiteks Abu Garda (Sudaanist), Kosgey, Ali ja Muthaura (Keeniast) ning Mbarushimana (Kongo DV-st). Kolme isiku osas on RKK arreteerimiskäsu süüdistatavate surma tõttu tagasi võtnud ja juhtumid lõpetanud.

Kõikide eelnimetatud situatsioonide puhul on suureks probleemiks kriisi mõju naaberriikidele. Näiteks Liibüat on süüdistatud revolutsiooni eksportimises naaberriikidesse, seda eriti riigi naftarikkuse tõttu, mis tagab selleks vajalikud ressursid.³⁸ Samuti seisavad probleemidega silmitsi Uganda naaberriigid Kongo DV, Lõuna-Sudaan ja Kesk-Aafrika Vabariik, kuhu LRA rühmitused on põgenenud ja senini aktiivselt tegutsevad. Samuti tuleb erinevate konfliktipiirkondade naaberriikidel hakkama saada suure hulga põgenikega.

Eelnevat kokku võttes võib väita, et RKK senist tegevust võib pidada suures osas õnnestumiseks. RKK kohtulikud osad on üheteistkümne tegutsemisaasta jooksul teostanud juurdlust paljudes riikides üle maailma, mille tulemusena on kaheksa situatsiooni osas algatatud ametlik uurimine. Kohtu töö tulemuslikkust näitab samuti

---

³⁵ Neethling, Theo. (2006). Working Towards an African Peacekeeping Capability: Key Issues, Challenges and Dilemmas in Darfur. – *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*, 34 (2), lk 93.

³⁶ International Criminal Court. The Court Today. 17. september 2013.

³⁷ Congo Ex-Official Is Held in Belgium on War Crimes Charges. – Agence France-Presse (AFP). (2008). http://www.nytimes.com/2008/05/25/world/africa/25congo.html?ref=africa&_r=1&

³⁸ Männik, Erik. (2012). Kolm kuud peale kodusõja lõppu. – *Diplomaatia*, 1/2 (101/102), lk 16.

asjaolu, et mitmed süüdistatavad on reaalselt kohtu ette jõudnud ja osad neist süüdi mõistetud. Negatiivse poole pealt tuleb välja tuua asjaolu, et koostöö Aafrika Liiduga ei ole sujunud seoses juurdlustega, mis puudutavad riikide kõrgeimate ametnike tegevuse uurimist. Samuti on väidetud, et RKK keskendub liialt Aafrikale, sest kõik senised ametliku uurimise alla jõudnud situatsioonid on pärit just sellelt mandrilt. Samas ei saa seda pidada RKK süüks, et just Aafrikas toimuv annab enim tegevust.

2. RAHVUSVAHELINE KRIMINAALKOHUS JA INIMÕIGUSED GÜMNAASIUMI ÕPPEKAVAS

Gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa kirjeldab antud kooliastme alusväärtusi, mis on tänases Eesti ühiskonnas vastvõetavaks tunnistatud orientiirid, millest inimesed ideaalis igapäevases tegevuses juhinduma peaksid. Need annavad aluse vastastikusteks ootusteks, sest reguleerivad oluliselt käitumist, püüdlusi ja hinnanguid, mida antakse enese ja teiste tehtule.³⁹ Alusväärtustena tähtsustatakse üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, õiglus, inimväärikus ja ühiskondlikke väärtusi, nagu vabadus, demokraatia, sallivus, õiguspõhisus ning vastutustundlikkus. Nimetatud alusväärtustest lähtuvalt on üles ehitatud ka tänased õppekavad, mille poole kasvatustöö koolides peaks püüdlema.

Alusväärtused peaksid toetama demokraatliku ühiskonna kujunemist, teadlikuks kodanikuks arengut ja rahuhariduse olulisuse teadvustamist. Samas väidetakse, et Eestis, kui majandusedule orienteeritud ühiskonnas, ei ole piisavalt tähelepanu pööratud hariduse rollile kodanikuühiskonna arendajana ja konkurentsivõime tõstmisele keskendunud haridus on sedasi kaotamas oma algset humanistlikku ja demokraatlikku sisu.⁴⁰ Seega peaks hariduses senisest enam pöörama tähelepanu just üldinimlikele ja ühiskondlikele väärtustele, nende austamisele ja arendamisele.

Eelnimetatud riiklikult kehtestatud õppekava gümnaasiumihariduse alusväärtustusi peaksid arendama ja õpetama kõik ainevaldkonnad. Kuid lisaks alusväärtustele on olulised ka rahuharidus ja pädevused. Gümnaasiumi riikliku õppekava sotsiaalainete valdkond rõhutab mitmeid olulisi rahuhariduse elemente – põhjus-tagajärg seoste leidmist, oma arvamuse kujundamist, aktiivne ja vastutustundlik olemist, globaalsel tasandil toimuvast huvitumist ja arusaamist ning tulevikustsenaariumide ja –visioonide loomist. Samuti sotsiaalainete õppimise kaudu omandab õpilane ühe olulise ainepädevusena inimõiguste tundmise ja austamise, mis haakub alusväärtustega ja on eelduseks täisväärtusliku, üldinimlikke väärtusi hindava inimese kujunemisele.

---

³⁹ Schihalejev, Olga. (2011). Väärtuskasvatus õpetajakoolituses. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, lk 15.

⁴⁰ Aava, Katrin. (2011). Haridusest on saanud majanduslike eesmärkide täitja. Sirp, 43 (3369).

Antud pädevusi ja rahuhariduse elemente sisaldavad mitmed sotsiaalainete valdkonda kuuluvate ainete ainekavad – kohustuslike ainetena ühiskonnaõpetus, ajalugu ning valikkursustena näiteks inimene ja õigus ning globaliseeruv maailm. Kõikide eelnimetatud ainete raames on õpetajal kohustus ja võimalus läbi rahuhariduse elementide selgitada õpilastele inimõigusi, nendega seotud probleeme ning juhtumeid nii Eestis kui ka mujal maailmas.

RKK temaatika on üks võimalusi õpetada koolides rahuharidust, kujundada väärtusi ja arendada vajalikke pädevusi. Kuigi RKK temaatika ei sisaldu põhikooli ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas, tasub seda tundides käsitleda, sest see teema aitab kaasa inimõiguste tundmisele ja austamisele ning rahuharidusest edendamisele. Arvestades gümnaasiumi õppekava mahtu ei ole mõistlik kirjutada RKK temaatika sisse mitmesse gümnaasiumiastme ainekavasse, kuid ühes ainekavas võiks teema siiski sisalduda. Lisaks on RKK temaatikat edukalt võimalik käsitleda ka mitmete praegu sissekirjutatud teemade raames.

RKK temaatikat on võimalik käsitleda läbi kahe ametliku uurimise all oleva situatsiooni – Darfuri ja Uganda. Uganda oli 2002. aastal loodud RKK esimene tõsine juhtum. Antud situatsiooni muudab huvitavaks sotsiaalmeedia vahendusel levinud videokampaania, millest paljud õpilased on juba kuulnud ning mis annab võimaluse huvitavateks aruteludeks ja analüüsiks.⁴¹ Samuti annab Ugandas toimunu alust käsitleda lapssõdurite kasutamise temaatikat.

Sudaani valitsuse edastatud versiooni kohaselt on Darfuris toimuv kõige tavalisem hõimukonflikt, mis on omane paljudele Aafrika piirkondadele, kuid 2007. aastal ÜRO Inimõiguste Nõukogu poolt esitatud raport erineb tunduvalt Sudaani ametlikust versioonist.⁴² Eelnimetatud raportit aitas koostada ka Euroopa Nõukogu Rassismi ja Sallimatuse Vastu Võitlemise Euroopa Komisjoni (ECRI) ja Riigikogu liige, Mart Nutt, kes valiti Darfuri suunduva kõrgetasemelise erimissiooni koosseisu.⁴³

Darfuri kriisi kohta leidub palju teavet ja ka Eesti ajakirjanduses on seda RKK uurimise all olevatest situatsioonidest kõige enam kajastatud. Darfuris toimunu kohta on valminud mitmeid kvaliteetseid dokumentaalfilme, millest üks leiab kasutust ka

---

⁴¹ Russell, Jason. (Režisöör). (2012). „Kony 2012“. [Film]. Invisible Children Inc. United States.

⁴² Nutt, Mart. (2013). Darfur – humanitaarkatastroof, mille nimel? – Riigikogu Toimetised, 15, lk 61.

⁴³ Välisministeeriumi pressitalitus. Mart Nutt valiti Darfuri kõrgetasemelise missiooni koosseisu. (2007). <http://www.vm.ee/?q=node/2796>

töölehtede koostamise alusmaterjalina.⁴⁴ Samuti leidub internetis põgenikelaagrites viibivate laste joonistatud pilte, mis kajastavad Darfuris aset leidnud sündmusi. Üks pilt võib rääkida enam kui tuhat sõna ja koolitunnis annavad need võimaluse kriisi läbi lapse silmade näha ja analüüsida.

2.1 Rahvusvahelise Kriminaalkohtu õpetamise vajalikkus

Põhjuseid, miks Eesti koolides võiks lisaks Euroopa Inimõiguste kohtule õpetada ka Rahvusvahelist Kriminaalkohut, võib välja tuua mitmeid. Üks olulisemaid on asjaolu, et 1998. aastal loodud kohus on hetkel ainuke alaline kohus maailmas, mis mõistab õigust genotsiidi, inimsusevastaste kuritegude ja sõjakuritegude üle rahvusvahelisel tasandil. RKK on vaatamata vähestele tegutsemisaastatele enda vajalikkust juba pikemat aega tegutsenud ÜRO kõrval rahvusvahelise õiguse suhtes tõestanud ja mõne suurriigi nagu USA, India, Venemaa ja Hiina eemalehoidmine ei vähenda RKK tähtsust. Inimõigusi rikkuvate liidrite jaoks võib RKK olemasolu olla ennetav tegur kuritööde ärahoidmisel. Paljudele riikidele mõjub kainevalt juba ainuüksi see, kui riiki uuritakse prokuröri poolt.⁴⁵ Oluline on, et inimõigused on kaitstud kõrgeimal tasandil.

Käesoleva ja eelmise sajandi jooksul on miljonid lapsed, naised ja mehed langenud genotsiidi, inimsusevastaste- ja sõjakuritegude ohvriks. Kuna XX sajandil on ka Eesti territooriumil pandud toime inimsusevastaseid- ja sõjakuritegusid. Eesti riigi moraalne kohus on anda omapoolne panus RKK tegevusse, mille eesmärgiks on ennetada taoliste sündmuste toimumist tulevikus ja mõista hukka ning karistada kuritegude eest vastutavaid isikuid. RKK ei ole pelgalt juba toime pandud kuritegusid uuriv institutsioon, vaid püüab nende toimumist tulevikus ka ennetada.

Eesti on alates RKK liikmeks saamisest 1999. aastast toetanud RKK põhimõtteid ja lõõnud aktiivselt kaasa liikmesriikide assamblee töös. Olles üks 120-st Roomas lepingu poolt hääletanud riigist on Eesti riik läbi aastate panustanud nii Rahvusvahelise Kriminaalkohtu kui ka erinevate ÜRO Julgeolekunõukogu loodud *ad hoc* tribunali tegevusse.⁴⁶ Koostöövorme on erinevaid. Nii on Eesti esindaja Juhani Lemmik juba hulk aastaid teinud ekspertanalüüsi kohtu eelarvele ja aidanud sellega liikmesriike

---

⁴⁴ Braun, Ted. (Režisöör). (2007). "Darfur Now". [Film]. United States.

⁴⁵ Intermann, Tiina. Rahvusvaheline Kriminaalkohus. <http://www.vm.ee/?q=node/13679>

⁴⁶ Ibid.

otsuste langetamisel.⁴⁷ Rahvusvahelise Kriminaalkohtu assamblee president on 2011. aasta detsembrist eestlanna Tiina Intelmann, kelle ülesandeks on soodustada riikide koostööd kohtuga ning vajadusel riikide poolt võetud kohustusi neile meelde tuletada. Samuti on Eesti lähtuvalt rahvusvahelisest tööjaotusest, andnud omapoolse panuse rahvusvaheliste kurjategijate vangistamisel. Vähe teada on fakt, et Tartu vanglas kannab karistust Jugoslaavia tribunalis süüdi mõistetud sõjaroimar Milan Martići, Krajina Vabariigi viimane president.⁴⁸

Vähem oluline ei ole asjaolu, et üha aktuaalsemaks on muutumas rahuhariduse tähtsus ja selle õpetamine koolides. Hariduselt oodatakse üha enam, et see tooks ühiskonda rahu. Rahuhariduse seisukohalt on oluline, et õpilased saaksid aru, mis tingimustel tekib vägivaldne konflikt ja agressioon ning kuidas luua koos rahumeelset tulevikku. Õpetaja ülesandeks on seejuures esitada väljakutse õpilaste mõtteviisile ja sundida neid oma mõttemallidest kaugemale minema, oma mõtlemisoskust laiendama ja avardama. Seega peaks õpetaja rahuharidust õpetades tooma tundi dilemmasid ning tekitama arutelusid eetika ja moraaliküsimuste kohta. Samuti on oluline üleilmsete konfliktide ja ebaõiglaste olukordade käsitlemisel arendada õpilastes empaatiat ja kriitilist mõtlemist. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu temaatika on üks võimalikest, mida rahuhariduse kontekstis on võimalik õpilasteni viia.

2.2 Ühiskonnaõpetuse ainekava

Gümnaasiumi ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilased omandavad sotsiaalse kirjaoskuse, s.o teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud, mis on vajalikud vastutustundlikuks toimetulekuks dunaamilises ja mitmekultuurilises keskkonnas. Õppeaine omandamisega valmistuvad õpilased toimima teadlike kodanikena demokraatlikus ühiskonnas. Põhikoolis omandatud laiendatakse Euroopa ja maailma probleemide käsitlemisega. Lisaks Eesti ja Euroopa ainesele leiavad käsitlemist ka olulised globaalsed ühiskonnaprobleemid. Kiiresti muutuv ühiskonnas jääb õpetaja ülesandeks pöörata tähelepanu aktuaalsetele teemadele ja probleemidele ning arutleda õpilastega nende üle.⁴⁹

---

⁴⁷ Intelmann, Tiina. Rahvusvaheline Kriminaalkohus. <http://www.vm.ee/?q=node/13679>

⁴⁸ Seaver, Urmas. (2009). Tartu vanglasse toodi istuma Jugoslaavia sõjakurjategija. – Postimees, 26. juuni

⁴⁹ Gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse ainekava õppeprotsessi kirjeldus.

http://www.oppekava.ee/images/9/9d/%C3%95ppeprotsess_%C3%BChisk.%C3%B5p.pdf

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu, rahuhariduse ja inimõiguste temaatikat on õpilastele võimalik selgitada gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse õppekava alusel mitme teemavaldkonna raames. Toon iga teemavaldkonnaga seoses välja need alateemad, millega RKK teema kõige paremini haakub ja millega seoses on seda võimalik õpetada.

Esimeses teemablokis, milleks on ühiskond ja selle areng, vaadeldakse sotsiaalseid suhteid ja protsesse, nagu näiteks koostööd ja konflikti, osalust ja tõrjutust. Samuti analüüsitakse ühiskonna elu reguleerivaid norme ja väärtusi. Õpilane peab tundma ja järgima inim- ja kodanikuõigusi ning -vabadusi, seisma vastu humanistlike ja demokraatlike väärtuse eiramisele. Kõiki eelnimetatud väärtusi on võimalik RKK temaatikaga siduda läbi Sudaani ja Uganda juhtumite analüüsi. Mõlemas riigis on rikutud inimõigusi, eiratud humanistlikke ja demokraatlikke väärtusi.

Teise teemavaldkonna all, mis käsitleb riiki ja demokraatlikku riigivalitsemist, on eraldi alateemana välja toodud inimõigused, mille all käsitletakse näiteks inimõiguste rikkumisi, lapstööjõudu, rahvusvahelisi ja riigisiseseid inimõiguste kaitse mehhanisme ning inim- ja kodanikuõigusi. Antud teemavaldkond näeb ette nii Euroopa Kohtu kui ka Euroopa Inimõiguste Kohtu käsitlemist ühiskonnaõpetuse tundides, kuid silmaringi laiendamiseks võiks õpilastega käsitleda ka Rahvusvahelise Kriminaalkohtu temaatikat.

Kolmanda teemavaldkonnaga, milleks on riik ja majandus, on võimalik RKK teemat siduda jällegi läbi Uganda ja Darfuri juhtumite. Arutleda, kuidas majanduslikud olud on viinud taoliste kohutavate sündmusteni. Samuti on võimalik käsitleda tööpuuduse ja töörande temaatikat ning riigi rolli majanduse korrastamises.

Viimane teemablokk käsitleb maailma arengut ja maailmapoliitikat, mille kaudu avardavad õppijad oma teadmisi globaalsetest probleemidest ja toimijatest. Antud teemavaldkonna õppimise lõpptulemusena peab õpilane teadma nüüdismaailma põhiprobleeme ja arengutendentse, osalema ühiskonna arenguga seotud aruteludes ning mõistma rahvusvaheliste kodanikualgatusprojektide tähtsust probleemide lahendamisel. Samuti analüüsima poliitiliste konfliktide põhjusi ja tagajärgi ning pakub konfliktide ületamiseks argumenteeritud lahendusi. Antud teemavaldkonna all on eraldi välja toodud alateema, mis käsitleb nüüdisaja maailma mitmekesisust ja rahvusvahelist suhtlemist. RKK temaatika haakub siinkohal hästi riikidevahelise koostöö, rahvusvahelise jügeoleku, lapssõdurite, humanitaarõiguse ja ÜRO teemadega.

Kokkuvõttes võib gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse ainekava kohta öelda, et see on siiski paljuski Eesti ja Euroopa keskne ning selles võiks olla enam rahvusvahelisi teemasid. Samas on Rahvusvahelise Kriminaalkohtu õpetamine suuremal või vähemal määral võimalik sisuliselt kõikide mahukamate teemavaldkondade raames. RKK temaatika võiks ametlikult ühiskonnaõpetuse ainekavasse üleilmastumise ja jätkusuutliku arengu teemablokki ÜRO, NATO jt koostööorganisatsioonide kõrval sisse kirjutatud olla.

Gümnaasiumiastme ühiskonnaõpetuse ainekava on üsna sisutihe, kuid seda analüüsides võib leida tunde, mille arvelt on võimalik RKK temaatikat õpetada. Kõige rohkem RKK käsitlemiseks sobivaid tunde leiab demokraatliku ühiskonna valitsemise ja kodanikuosaluse teemabloki alt. Antud teemabloki all on soovituslikult seitse tundi antud õigusriigi ja võimude lahususe teemade käsitlemiseks, kuid samas õpitakse temaatika põhjalikult ka juba põhikoolis ja suures osas on tegemist kordava materjaliga. Seega oleks õigustatud antud teemade õpetamise lühendamine viiele tunnile ja kaks tundi käsitleda RKK temaatikat. Sama teemablokis on inimõigustele pühendatud viis tundi, mille raames tuleb õpilastele seletada inimõigusi, võrdõiguslikkust, rahvusvahelisi ja riigisiseseid inimõiguste kaitse mehhanisme ning inimõiguste rikkumisi. Kuna RKK temaatika hõlmab kõiki eelnimetatud valdkondi, võiks kaks tundi Darfuri ja Sudaani näidetele pühendada.

Teine suurem teemablokk, mille raames oleks edukalt võimalik RKK-d käsitleda on maailma areng ja maailmapoliitika, mille õpetamiseks on soovituslikult ette nähtud 17 tundi. Kohtu tegevuse õpetamine juhtumite abil on võimalik riikidevahelise koostöö, rahvusvahelise julgeoleku temaatika all, samuti lapssõdurite ja maailma arengu ebaühtluse teemade all. 17-st tunnist võiks RKK temaatika tutvustamiseks võtta kolm tundi. Seega kahe suurema teemabloki peale on võimalik leida vähemalt seitse tundi, mille raames Darfuri ja Uganda kriiside näitel õpilastele erinevaid teemasid õpetada.

2.3 Ajaloo ainekava

Gümnaasiumiastme ajaloo ainekavas on inimõiguste ja rahuhariduse teema sees peamiselt VI kursuses, milleks on „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“. Selle kursuse raames käsitletakse oluliste teemadena sõja ja rahu küsimust ning inimsusevastaseid kuritegusid.

Sõja ja rahu teema all analüüsitakse rahvusvaheliste organisatsioonide rolli riikidevahelistes suhetes. Inimsusevastaste kuritegude teema käsitleb massikuritegusid, nende ideoloogilisi aluseid ja psühholoogilisi juuri, samuti genotsiidi ja etnilisi puhastusi. Õpilasel eeldatakse, et ta oskab selgitada, millised arengusuunad ühiskonnas tegid võimalikuks inimsusevastaste kuritegude toimepaneku, mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust. Samuti peab õpilane teadma inimsusevastaste kuritegude toimepanemise viise ning nende tagajärgi.

Ajaloo ainekava raames on RKK teemat võimalik käsitleda seoses relvastatud konfliktide muutunud iseloomuga. Võrreldes 20. sajandi maailmasõdade ja külma sõja perioodiga on riikidevaheliste sõdade asemele tulnud riigisisised konfliktid, riigiarmeede asemel on võitlejateks eraarmeed, sõjapealikud, terroristlikud ja kuritegelikud rühmitused.

Ajaloo ainekavaga on RKK temaatikat otseselt üsna raske siduda. Pigem võimaldab see tuua paralleele XX ja XXI sajandil toimunud konfliktide vahel, neid omavahel võrrelda. RKK õpetamine ajaloo ainekava raames eraldi teemana ei ole mahu liigse suurendamise tõttu otstarbekas.

2.4 Inimene ja õigus ainekava

Valikkursus „Inimene ja õigus” käsitleb inimõiguste temaatikat väga laialt: inimõigused, põhiõigused, kodanikuõigused, inimõiguste subjekt, inimõiguste kaitse süsteem, inimõiguste kaitse ja järelevalve organisatsioonid, inimõiguste piiramine. Õpitulemustena peavad õpilased tundma inimõiguste olukorda maailmas, märkama ja analüüsima inimõiguste probleeme ning omandama teadmisi inimõiguste olemusest ja eripärast ning ülevaate inimõigustealastest dokumentidest. Valikkursusega taotletakse, et õpilane kujundab oma õigluse- ja õigustunnetust, sallivust ja ausust teiste inimeste ning tõekspidamiste vastu, avardab oma teadlikkust õigussüsteemi toimimisest ning seaduste, juristide ja õiguskaitseorganite rollist.

Kuna valikkursuse koostamise üks põhimõte on olnud, et teooria peab muutuma praktiliste näidete kaudu õpilastele tähenduslikuks ja õpetajatel on soovitatav kasutada mitmekesist õppematerjali, siis on võimalik RKK temaatika õpetatavaga edukalt siduda. RKK-d on võimalik seostada järgmiste alateemadega: inimõigused ning karistamine ja karistusõigus. Inimõiguste teema all peab õpilane tundma inimõiguste olukorda

maailmas ning märkama ja analüüsima inimõiguste probleeme. Karistamises ja karistusõiguses peab õpilane mõistma süütegude eest kohaldatavaid karistusi ning teadma karistamist välistavaid asjaolusid, samuti olema teadlik vajadusest võidelda ennetavalt kuritegude vastu.

2.5 Globaliseeruva maailma ainekava

Valikkursuse „Globaliseeruv maailm“ ainekava toob teiste seas õpetamise eesmärkidena välja, et õpilane huvitub maailma eri regioonide aktuaalsetest probleemidest ning uurib nende põhjusi ja võimalikke tagajärgi nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil, samuti osaleb teadliku ja aktiivse kodanikuna probleemide ning konfliktide lahendamisel.

Kuna valikkursus võimaldab süvendatult tegelda eri regioonide aktuaalsete probleemidega arenenud ja arengumaade näidetel, siis on RKK temaatikat võimalik edukalt sisse tuua. Samuti püütakse valikkursusega arendada õpilaste oskuseid teabeallikaid kasutada ning neis leiduvat teavet kriitiliselt hinnata. See aitab kaasa selliste teadmiste ja oskuste kujunemisele, mis võimaldavad ühiskonnas esinevaid protsesse mõista ning selgitada.

Antud valikkursuse raames on õpetajale jäetud üsna vabad käed otsustamaks mida õpetada. Esiteks on ainekavas öeldud, et konkreetne õppesisu täpsustatakse kursuse alguses õpetaja ja õpilaste koostöös. Seega saab õpetaja õppesisu paika pannes õpilaste valikuid suunata. Samuti on öeldud, et õppesisu komplekteerides lähtutakse põhimõttest, et kaetud oleksid kõik teemad maailma eri regioonide näidetel ja valitud teema esitatakse võimalikult probleemipõhiselt konkreetse regiooni, piirkonna, riigi või linna näitel. Näidisjuhtumid peavad olema olulised nii regionaalses kui ka globaalses kontekstis.

Üks õpetatavatest teemadest võiks kindlasti olla RKK ja näidisjuhtumiteks on võimalik kasutada Uganda ja Darfuri kriise. Töölehtede abi on õpilastel võimalik aktiivselt kaasa mõelda, kuidas antud probleeme ja konflikte lahendada, oma seisukohti argumenteeritult kaitsta ja põhjendada. Samuti võimaldab temaatika käsitleda Aafrika regiooni ja seal lähiajal toimunud konfliktide põhjuste ja võimalike tagajärgedega kursis olla.

Antud magistritöös võtsin vaatluse alla sotsiaalainete valdkonna kohustuslikud ained ühiskonnaõpetuse ja ajaloo ning valikkursused inimene ja õigus ning globaliseeruv maailm. Analüüsid eelnimetatud ainete ainekavasid ja võimalusi RKK temaatika sidumiseks, selgus, et ajaloo ainekavaga on antud temaatikat kõige keerulisem siduda. Pigem võimaldab see tuua paralleele erinevatel sajanditel toimunud konfliktide vahel ning neid omavahel võrrelda. Kuna ajaloo ainekava on niigi mahukas, ei ole selle suurendamine RKK tõttu otstarbekas.

Ülejäänud kolm ainekava pakkusid RKK teema käsitlemiseks enam võimalusi. Kuna RKK on oluline institutsioon ja gümnaasiumi õpilane võiks selle tegevust osata analüüsida ja hinnata, siis peaks teema olema mõne gümnaasiumi kohustusliku õppeaine ainekavasse sisse kirjutatud. Kõige paremini sobiks selleks ühiskonnaõpetus.

Gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse ainekava sobib juba seetõttu, et selles võiks olla enam rahvusvahelisi teemasid. Kuigi Rahvusvahelise Kriminaalkohtu õpetamine on suuremal või vähemal määral võimalik sisuliselt kõikide ühiskonnaõpetuse nelja teemavaldkonna raames, võiks temaatika üleilmastumise ja jätkusuutliku arengu teemablokki ÜRO, NATO jt koostööorganisatsioonide kõrvale sisse kirjutada. Teema käsitlemiseks on soovitatav vähendada teise teemabloki mahtu kahe tunni võrra õigusriigi ja võimude lahususe teemade käsitlemise arvelt, sest antud teemasid õpitakse põhjalikult juba põhikoolis ja tegemist suures osas on tegemist kordava materjaliga. Ülejäänud tunnid on võimalik alateemade nagu lapssõdurid, inimõigused, riikidevaheline koostöö jt all RKK temaatika käsitlemiseks võtta.

3. DARFURI KRIISI TÖÖLEHED

Kriisi põhjused

Darfuri konflikti päritolu on seletatav mitmete teguritega, mis hõlmavad vägivalda regiooni ajaloos, etnilist jagunemist, sotsiaalset, poliitilist ja majanduslikku marginaliseerumist.⁵⁰ Kriisi olemus mitmetahuline ja selle juured ulatuvad kaugesse minevikku.

Darfuri piirkond oli aastani 1916 iseseisev sultanaat, misjärel inkorporeeriti Briti vägede poolt Sudaani koosseisu. Võrreldes Ida- ja Kesk-Sudaaniga ei arendatud ega investeeritud sinna piisavalt. Peale iseseisvumist 1956. aastal jätkas Sudaani valitsus Darfuri piirkonna marginaliseerumist. Regioon on tänaseni võrreldes ülejäänud riigi osadega majanduslikult mahajäänud.

Konflikti päritolu võib näha ka vaidlusena rändava eluviisiga karjakasvatajate ja paiksete põlluharijate vahel.⁵¹ Alates 1980. aastate algusest, mil Darfuris valitses pöud ning sellest tulenevalt näljahäda ja kõrbestumine, on konkurents maa pärast muutunud järjest suuremaks. Probleemi võimendab piirkonna ülerahvastatus, mistõttu ei ole võimalik rahuldada kõikide seal elavate inimeste vajadusi. Konflikt oli seega seotud ressurssidega, sest karjakasvatajad seisis silmitsi põuaga ning püüdsid saada endale paiksete põlluharijate maid.⁵²

Aafriklastest põllupidajad püüdsid nälja ja põua ajal harida ülesse iga väiksemagi kõlbuliku maalapi, sulgedes sellega araablase karjapidajate traditsioonilised karjateed.⁵³ Olukord viis karjakasvatajate rünnakuteni põlluharijate vastu, lootes sundida viimaseid karjateid lahti hoidma. Üldiselt lõpetati need kokkupõrked kohalikest koosneva vanemate nõukogu poolt kiiresti ja vähese vägivallaga, kuid viimased keelustati peale 1989. aastal toimunud sõjalist riigipööret, mil võimule tuli Al Bashiri poolt juhitud autoritaarne valitsus.⁵⁴

Alates sellest ajast puudub mehhanism tülide rahumeelseks lahendamiseks. Sudaani valitsus ei astunud ühtegi sammu põlluharijate ja karjakasvatajate vahelise tüli

---

⁵⁰ Quach, Thu Thi. (2004). The Crisis in Darfur: an Analysis of its Origins and Storylines. <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-12242004-143603/unrestricted/tquachmajorpaper.pdf>

⁵¹ Straus, Scott. (2005). Darfur and the Genocide Debate. – Foreign Affairs, 84(1), p. 125.

⁵² Bechtold, Peter K. (2009). A History of Modern Sudan (review) – Middle East Journal, 63 (1), p. 149

⁵³ Darfur Genocide. <http://www.jewishworldwatch.org/conflictareas/sudan/overview/sudan-genocide>

⁵⁴ Ibid.

lahendamiseks Darfuris ja kokkupõrked jätkusid. Samuti ei reageerinud valitsus palvetele aidata piirkonda majanduslikult järele. Põlluharijatest aafriklased süüdistavad valitsust piirkonna mahajätmises ja araablase eelistamises. Järjest enam kogus jõudu ideoloogia araablane *versus* aafriklane.

Kriisi olemus

Kriis algas 2003. aasta veebruaris, kui Darfuris elavad hõimud, kes nägid probleemi piirkonna väheses arengus ja poliitilise esindatuse puudumises, haarasid valitsuse vastu relvad.⁵⁵ Vastuseks rünnakule palkas valitsus *janjaweedid* ehk „ratsa kuradid“ (kuigi valitsus ise eitab seotust *janjaweedidega*), kelle ülesandeks oli rünnata Lääne-Sudaanis elavaid hõime, keda kahtlustati ülestõusnute toetamises.

Darfuri elanike vastu suunatud julmus saavutas haripunkti 2003-2004, kui *janjaweedid* ühendasid jõud Sudaani riigi juhitud vägedega võitluses allumatu vastupanuliikumise vastu.⁵⁶ Lugematu arv külasid laastati ründajate poolt, kes tapsid süstemaatiliselt mehi, vägistasid naisi ja röövistasid lapsi.⁵⁷ Kuigi valitsus on püüdnud end süüst vabastada, on kõikidest dokumenteeritud rünnakutest 58% teostatud *janjaweedide* ja Sudaani valitsusvägede koostööna.⁵⁸ Tuhandeid furi, massaliti jt sealsete hõimude tsiviilisikutest liikmeid piinati, vägistati ja tapeti rünnakute käigus. Paljude valitsuste ja inimõiguste eest võitlevate gruppide arvates on Darfuri kriisi näol tegemist genotsiidiga.

Sudaani valitsuse väitel on Darfuris 2003. ja 2008. aasta vahel surnud 10 000 tsiviilisikut.⁵⁹ Sõltumatud andmed näitavad aga hoopis teist ja realistlikumat pilti Darfuris toimunud. 2009. aastal tehtud uuringu andmetel suri Darfuris kokku ligikaudu 300 000 tsiviilisikut.⁶⁰ Samas ei lõpe konflikti surmatoovad tagajärjed tulevahetuse lõppemisega. Enam kui 2,5 miljonit inimest on vägivalda tõttu olnud sunnitud oma

---

⁵⁵ Castillo, Pablo. (2007). Rethinking Deterrence: the International Criminal Court in Sudan. UNISCI Discussion Papers (13). Rutgers University, p. 170.

⁵⁶ Brosché, Johan & Rothbart, Daniel. (2013). Violent Conflict and Peacebuilding. The continuing crisis in Darfur. Routledge Studies in Peace and conflict Resolution. University of Bradford, p. 1.

⁵⁷ Ibid, p. 1.

⁵⁸ Petersen, Andreas Höfer & Tullin, Lise-Lotte. (2006). The Scorched Earth of Darfur: Patterns in Death and Destruction Reported by the People of Darfur. January 2001–September 2005. Copenhagen, Denmark: Bloodhound, p. 3.

⁵⁹ MSNBC. (2008). Death toll of 200, 000 disputed in Darfur. http://www.nbcnews.com/id/23848444/ns/world_news-africa/page/2/#.UpOvv-0ijVI

⁶⁰ Degomme, Olivier & Guha-Sapir, Debarati. (2010). Patterns of mortality rates in Darfur conflict. – The Lancet, 375 (9711), p. 297.

kodudest lahkuma ja elavad ülerahvastatud põgenikelaagrites nii Darfuris kui ka naaberriigis Tšaadis.⁶¹

Laagrites on elu raske ja pidevalt tuleb olla valvel, sest isegi telkide vahetus läheduses on suur oht sattuda *janjaweedide* rünnaku ohvriks. Lisaks valitseb ülerahvastatud laagrites veepuudus ning kliimaatiliste olude tõttu on haigestumus suur. Rohkem, kui 3,5 miljonit meest, naist ja last sõltuvad täielikult rahvusvahelisest abist.⁶² Need arvud on seni konfliktide ajaloo suurimad.⁶³

Darfuris aset leidvatest surmadest on 80% põhjustatud haigustest, mis on tekkinud peale julmi rünnakuid maha jäänud laastavate tingimuste tõttu ning paljud surevad kõhulahtisusse, nälga või langevad vees levivate haiguste ohvriks.⁶⁴ Alates 2005. aastast on haigused olnud enamuse surmade põhjusteks.⁶⁵ ÜRO on klassifitseerinud Darfuri kriisi üheks maailma suuremaks humanitaarkatastroofiks.

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu uurimine

Kriisi haripunktil aastatel 2003–2004 ei tegutsetud Darfuri kriisi lõpetamiseks piisavalt jõuliselt ja kiiresti. Üheks põhjuseks oli Sudaani valitsuse tegevus, mille eesmärgiks oli tapatalgute varjamine ajakirjanduse ja uurijate eest.⁶⁶ Teiseks põhjuseks võib pidada läänemaailma vähest tahet Sudaanis toimuvaga tegeleda. Ainsad konkreetsed sammud kriisi lõpetamiseks antud aastatel olid Darfurile kehtestatud relvaembargo ja rahvusvaheline reisimiskeeld mõnele *janjaweedide* liidriks.⁶⁷ Seda oli ilmselgelt vähe, kuid Venemaa oli vastu ettepanekule laiendada relvaembargot Sudaani valitsusvägedele, sest müüs relvi Sudaani valitsusele ning Sudaani naftaekspordi keelu alla panemine peatati Hiina, kui suurima Sudaani naftaväljade investori vastuseisu tõttu.⁶⁸

---

⁶¹ Elagab, Omer Y. (2008). Darfur Situation and The ICC: An Appraisal. – Journal of Politics and Law, 1 (3), p. 43.

⁶² Ibid, p. 43.

⁶³ Oxfam Education. Darfur: Teaching about the issues. An introduction to the conflict in Darfur.

⁶⁴ Kelland, Kate. (2010). "Eighty percent of Darfur conflict deaths due to disease." Reuters.

<http://www.reuters.com/article/2010/01/22/us-darfur-deaths-idUSTRE60L00420100122>

⁶⁵ Degomme, Olivier & Guha-Sapir, Debarati. (2010). Patterns of mortality rates in Darfur conflict. – The Lancet, 375 (9711), p. 299.

⁶⁶ Ibid, 296.

⁶⁷ Flint, Julie & de Waal, Alex. (2005). Darfur: a Short History of a Long War. Zed Books, lk 127.

⁶⁸ Ibid, lk 127.

2005. aastal otsustas ÜRO Julgeolekunõukogu anda Darfuri kriisi juhtumi uurimise üle Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule. Sudaan on RKK ametliku uurimise all seoses sissisõjaga Sudaani Darfuri piirkonnas aastatel 2003-2009/2010.

2007. aastal andis RKK välja vahistamiskäsud seitsme isiku kohta. Ainsana neist süüdistatakse lisaks inimsusevastastele- ja sõjakuritegudele ka genotsiidis, Sudaani ametisolevat presidenti Al Bashiri. Kolm süüdistatavat – Abu Garda, Nourain ja Jamus – on vabatahtlikult RKK ette ilmunud. Neist esimene ei viibi piisavate asitõendite puudumise tõttu enam vahi all. Neli süüdistatavat on senini vabaduses, nende seas ka president Al Bashir.

RKK tegevust seoses Sudaaniga varjutavad mitmed probleemid, mis seavad kahtluse alla kohtu tegevuse tõsiseltvõetavuse. Sudaani valitsus on keeldunud tunnustamast kohtu tegevust, väites, et RKK-l puudub Sudaani üle jurisdiktsioon, sest riik ei ole ratifitseerinud RKK alusdokumenti.⁶⁹ Aafrika Liit on olnud solidaarne Al Bashiriga. Aafrika Liit on korduvalt taotlenud ÜRO Julgeolekunõukogult uurimise peatamist Al Bashiri suhtes.⁷⁰

2010. aastal võeti Aafrika Liidu tippkohtumisel vastu otsus, et Sudaani presidendi vahistamise küsimuses RKK-ga koostööd ei tehta ja see nägi ette sanktsioonid kohtuga koostööd tegevatele Aafrika riikidele.⁷¹ Al Bashir on külastanud näiteks Tšaadi ja Keeniat, kusjuures mõlemad on RKK alusdokumendi Rooma statuudi osalisriigid.⁷² Ükski Aafrika riik ei ole seni tahtnud vahistada teise riigi ametisolevat presidenti, sest usutakse, et see kujutaks ohtu regiooni stabiilsusele ja julgeolekule. Aafrika Liit on tõstnud häält ka prokuröri vastu väljendades oma muret tema käitumise suhtes, kes olevat teinud sobimatuid, ebaviisakaid ja üleolevaid avaldusi president Al Bashiri juhtumi suhtes.⁷³ Lisaks Aafrika Liidule on oma toetust Al Bashirile korduvalt avaldanud ka Araabia Liiga ja Hiina.⁷⁴

---

⁶⁹ Apori-Nkansah, Lydia. (2011). International Criminal Justice in Africa: Some Emerging Dynamics – Journal of Politics and Law, 4 (2), lk 77.

⁷⁰ Tropp, Mare. (2011). Rahvusvaheline Kriminaalkohus ja Realpolitik. – Diplomaatia, 93, lk 12.

⁷¹ Ibid, lk 10.

⁷² Ibid, lk 10.

⁷³ African Union Assembly. Decision on the Progress Report of the Commission on the Implementation of Decision Assembly/AU/Dec.270 (XIV) on the Second Ministerial Meeting on the Rome Statute of the International Criminal Court (ICC) Doc. Assembly/AU/10 (XV), 27. juuli 2010, Assembly/AU/Dec.296(XV), § 9.

⁷⁴ Common Dreams – Global Policy Forum, ICC Issues war crimes warrant for Sudan's Bashir. (2009). <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/164/28573.html>

Film „Darfur nüüd“

Film: „Darfur nüüd“ („*Darfur Now*“)

Kategooria: Autoritaarsed režiimid ja relvastatud konfliktid

Pikkus: 98min

Aasta: 2008

Autor: Ted Brown

Riik: USA

Lühikokkuvõte: Pretsedenditu ligipääsuga siseriiklikult ümberasustatud isikute, rahvusvaheliste abiandjate, Sudaani valitsuse ja mässuliste juurde, uurib paljukiidetud dokumentaalfilm „Darfur nüüd“ kestvat konflikti Darfuri piirkonnas läbi kuue indiviidi, kes püüavad lõpetada seal toimuvaid jõledusi. Nendeks on Adam Sterling, UCLA ülikooli lõpetanu, kes töötab Los Angeleses; Hejewa Adam, Darfuri naine, kes ühineb mässuliste jõududega; Pablo Recalde, Maailma Toiduprogrammi operatsioonide juht Lääne-Darfuris; Don Cheadle, rahvusvaheliselt tuntud näitleja ja aktivist; Sheikh Ahmed Mohammed Abakar, Darfuri ümberasustatud isikute laagri juht; Luis Moreno-Ocampo, Rahvusvahelise Kriminaalkohtu prokurör Haagis. Esmakordselt ajaloos on USA valitsus kuulutanud, et on toimunud genotsiid. Nende kuue tegelase väljakutsed valgustavad selle keeruka situatsiooni erinevaid aspekte. Nende tegelaste saavutused on kutse kõigile aitamaks lõpetada Darfuri kriisi.

Filmi vaatamise eesmärk: Kuna dokumentaalfilm käsitleb erinevaid vaatenurki Darfuri kriisile, on vaatamise eesmärk eelkõige erinevatest kontekstidest arusaamine, nende mõistmine ja analüüsimine. Samuti annab film õpilastele hea ülevaate kriisi olemusest ja selle tagajärgedest.

Filmi on võimalik laenutada MTÜ Mondo kontorist, mis asub Tallinnas, Telliskivi tänav 60A. Samuti on seda võimalik kooli või koju posti teel tellida. Rohkem infot leiab Maailmahariduse koduleheküljelt www.maailmakool.ee

Filmi „Darfur Now“ tegelaste pildid võetud: http://kino.musu.lv/en/movie/0302_darfur_now/p/ (3.07.2013)

HARJUTUS 1

Mõiste „genotsiid“ selgitamine

Aeg: 15 minutit

Töövahendid: paber/tahvel, kriit/kirjutusvahendid

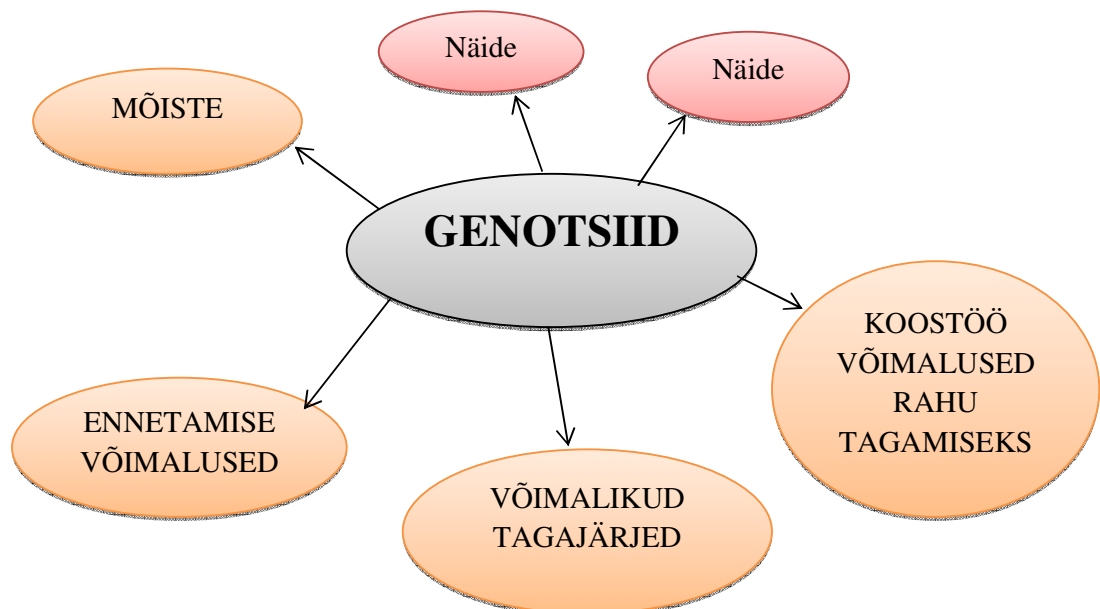
Eesmärk:

- Häälestada õpilased filmi vaatamisele või Darfuri kriisi kirjaliku kokkuvõtte lugemisele
- Selgitada välja õpilaste eelteadmised antud mõiste kohta ja luua seoseid varem õpituga
- Kujundada seisukohti

Tegevuse kulg:

1. Koos õpetajaga on soovitatav arutleda järgmiste küsimuste üle:
Mis on genotsiid? Kas õpilased oskavad ajaloost tuua mõne näite genotsiidi toimepanemise kohta?
Kas ja kuidas on võimalik genotsiidi ennetada?
Mis on genotsiidi võimalikud tagajärjed ja kuidas nendega toime tulla?
Kes peaksid omavahel koostööd tegema, et maailmas rahu oleks? Milline võiks olla Rahvusvahelise Kriminaalkohtu roll genotsiidi ärahoidmisel?
Miks ei tohiks rahvusvaheline üldsus jääda taoliste sündmuste suhtes ükskõikseks?
2. Küsimustele antud vastuste paremaks organiseerimiseks võib õpetaja joonistada tahvlile alloleva mõisteskeemi.

HARJUTUS 2

Rühmatöö filmi „Darfur nüüd“ põhjal

Aeg: Filmi vaatamine + 35 minutit rühmatööks

Töövahendid: film, projektor, valge ekraan ja kõlarid filmi näitamiseks. Õpilastele kirjutusvahendid ja igast harjutuse lõpus asuvast kaardist üks koopia.

Eesmärk:

- Arendada rühmatöö oskust, jagada rühmasiseselt ülesandeid, kanda vastutust
- Arendada argumenteerimisoskust, oskust näha taustsüsteemi ning pakkuda lahendusi
- Omandada kriitilise mõtlemise võime. Kujundada oma seisukohti ja arendada oskust esitada nii enda kui ka rühma arvamusi

Tegevuse kulg:

1. Enne filmi vaatamist jagab õpetaja õpilased kuude rühma ja iga rühm loosib endale kaardi, kus on küsimused ühe filmis figureeriva isiku kohta, millele nad peavad filmi vaatamise käigus vastused leidma.
2. Peale filmi vaatamist vastab iga rühm loositud kaardil olevatele küsimustele.
3. Edasi arutavad rühmad koos nende isikute mõju üle Darfuri kriisi lahendamisel. Iga rühm peab seisma selle eest, et just loosiga tema poolt tõmmatud isik näiks kriisi lahendamisel eriti vajalik, n.ö võtmeisik. Selleks peab iga rühm mõtlema välja isiku olulisust tõestavad argumendid.
4. Lõpuks tuleb õpilastel ühiselt jõuda otsusele isikute tegevuse mõjust Darfuri kriisi lõpetamiseks. Selleks võib kasutada näiteks tabelit või mõju skaalat, mille õpetaja saab tahvlile joonistada või projektoriga valgele ekraanile kuvada.

Kelle tegevusel on olnud õigluse jaluleseadmisel kõige suurem mõju? Põhjenda.

	Suur mõju	Keskmine mõju	Vähene mõju
Don Cheadle			
Hejewa Adam			
Luis Moreno-Ocampo			
Pablo Recalde			
Ahmed Mohammed Abakar			
Adam Sterling			

Esimene rühm

Don Cheadle

1. Kes on Don Cheadle?
2. Millise eesmärgi nimel ta tegutseb?
3. Mida konkreetset on ta ette võtnud, et lõpetada Darfuri kriis?
4. Miks ei andnud tulemusi läbirääkimised erinevate riikide liidritega?

Teine rühm

Hejewa Adam

1. Kes on Hejewa Adam?
2. Mis on mässuliste eesmärk ja mida nad Sudaani valitsuselt nõuavad?
3. Mis paneb noori naisi mässuliste sõjaväega liituma?
4. Kellelt loodetakse saada abi võitluses valitsusvägede vastu?

Kolmas rühm

Luis Moreno-Ocampo

1. Kes on Luis Moreno-Ocampo?
2. Mida konkreetset on ta ette võtnud, et lõpetada Darfuri kriis?
3. Kuidas tema enda kogemused mõjutavad usku õiglasusse kohtupidamisse?
4. Mis on Rahvusvahelise Kriminaalkohtu eesmärk? Kas see tundub reaalne?

Neljas rühm

Pablo Recalde

1. Kes on Pablo Recalde?
2. Mis on tema eesmärgiks?
3. Milliste probleemidega Darfuris seisavad silmitsi hädaabiorganisatsioonid?
4. Mis võib olla põhjuseks, et ei soovita inimeste liikumist ühest piirkonnast teise?

Viies rühm

Ahmed Mohammed Abakar

1. Kes on Ahmed Mohammed Abakar?
2. Mis on tema eesmärgiks?
3. Milliste probleemidega peab ta igapäevaselt toime tulema?
4. Milline meeleolu valitseb Hamadea põgenikelaagris?

Kuues rühm

Adam Sterling

1. Kes on Adam Sterling?
2. Millise eesmärgi nimel ta tegutseb?
3. Mida konkreetset on ta ette võtnud, et lõpetada Darfuri kriis?
4. Kuidas on California osariigi kuberner poolt allkirjastatud eelnõu AB 2941 seotud Darfuri kriisiga?

HARJUTUS 3

Diskussioon filmi “Darfur nüüd” põhjal

Aeg: Filmi vaatamine + 10–15 minutit diskussiooniks

Töövahendid: film, projektor, valge ekraan ja kõlarid filmi näitamiseks. Harjutuse lõpust leitava tabeli koopiad

Eesmärk:

- Teema üle iseseisvalt mõelda ja oma arvamust avaldada
- Kujundada uusi ideid ja mõttearendusi
- Arendada õppija argumenteerimis- ja väljendusoskust

Tegevuse kulg:

1. Õpetaja jagab õpilastele paljundatud tabelid või kuvab tabeli projektoriga valgele ekraanile ja annab mõned minutit aega seal olevate Darfuri kriisi kohta käivate ütluste lugemiseks.
2. Õpetaja algatab diskussiooni küsides õpilastelt järgmisi küsimusi:
Kuidas sa antud ütlustest aru saad?
Milliste arvamustega nõustud, millistega mitte? Põhjenda.

<i>Pablo Recalde (Maaailma Toiduprogrammi operatsioonide juht Lääne-Darfuris):</i> “Sudaani valitsus on avanud Pandora laeka. Nad ei suuda seda enam sulgeda.”	<i>Don Cheadle (raamatu “Not On Our Watch” kaasautor):</i> “Bürokraatia rattad jahvatavad aeglaselt.”
<i>Luis Moreno-Ocampo (RKK peaprokurör):</i> “Kui kohus on edukas, on maailm nagu Argentina – miski pole täiuslik, aga ei tapeta. Kui kohus ei ole edukas on maailm 25 aasta pärast nagu Darfur.”	<i>Adam Sterling (Sudaani divesteerimisrühma kaasasutaja):</i> “Raske on. Tõesti ei näe valgust tunneli lõpus.”
<i>Abdalmahmood Abdalhaleem Mohamad (Sudaani saadik ÜRO juures)</i> “Iga sõda on katastroof. Humaanset sõda ei ole, aga see pole genotsiid.”	<i>Abdalmahmood Abdalhaleem Mohamad (Sudaani saadik ÜRO juures)</i> “Valitsusel on jõuvõtete suhtes monopol. Valitsus on otsustanud seda oma kodanike kaitseks kasutada.”
<i>Hejewa Adam (Sudaani Vabastusliikumise mässuline):</i> “Võitlemine üksi ei lahenda Darfuri kriisi. Need, kes koolis haridust saavad, lahendavad selle.”	<i>Don Cheadle (raamatu “Not On Our Watch” kaasautor):</i> “Osalemine on parem kui mitte midagi, isegi palju parem kui mitte midagi.”
<i>Don Cheadle (raamatu “Not On Our Watch” kaasautor):</i> “Sõnade aeg on otsas. Selle asemel peaks juba tegutsema.”	<i>Ahmed Mohammed Abakar (ülemšeik Hamadea põgenikelaagris):</i> “On kindel, et kogu Sudaani valitsus on selle taga.”

HARJUTUS 4

Rühmatöö – laste joonistuste analüüs

Aeg: 15 minutit

Töövahendid: harjutuse lõpust leiab kuus pilti, andke igale rühmale ühe pildi VÄRVILINE koopiat.

Eesmärk:

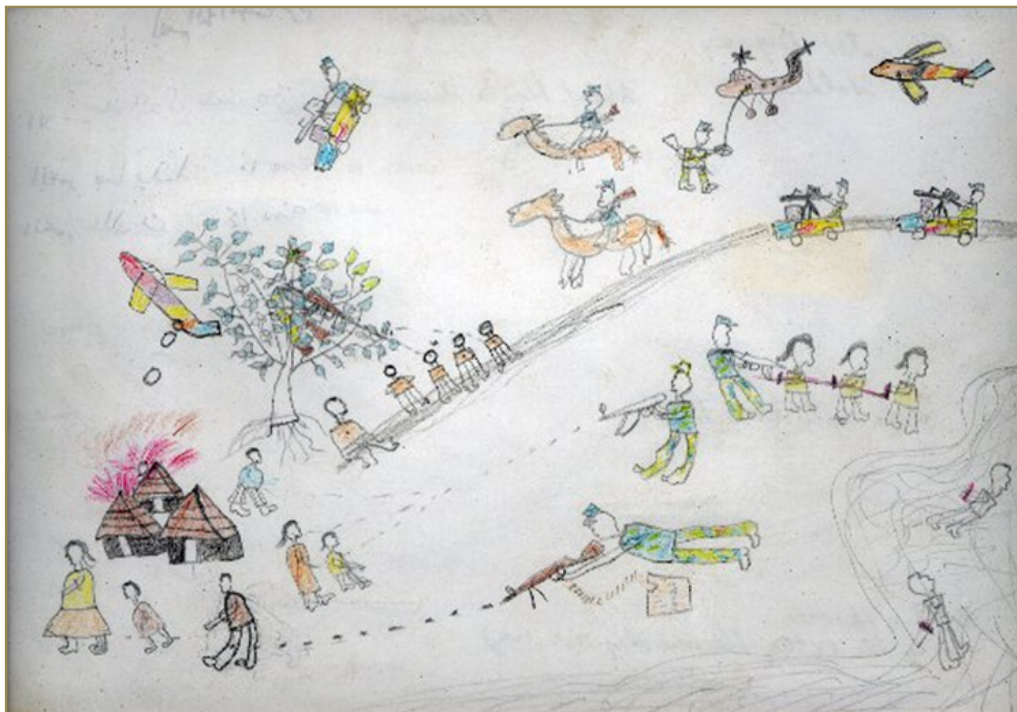
- Arendada oskust “lugeda” ja tõlgendada pilte, kasutades pildidel nii kajastatud kui ka kajastamata informatsiooni
- Arendada kriitilist mõtlemist ning õpetada piltide kohta küsimusi esitama
- Panna õpilasi teema üle iseseisvalt mõtlema ja oma arvamust avaldama
- Kujundada uusi ideid ja mõttearendusi
- Arendada õppija argumenteerimis- ja väljendusoskust

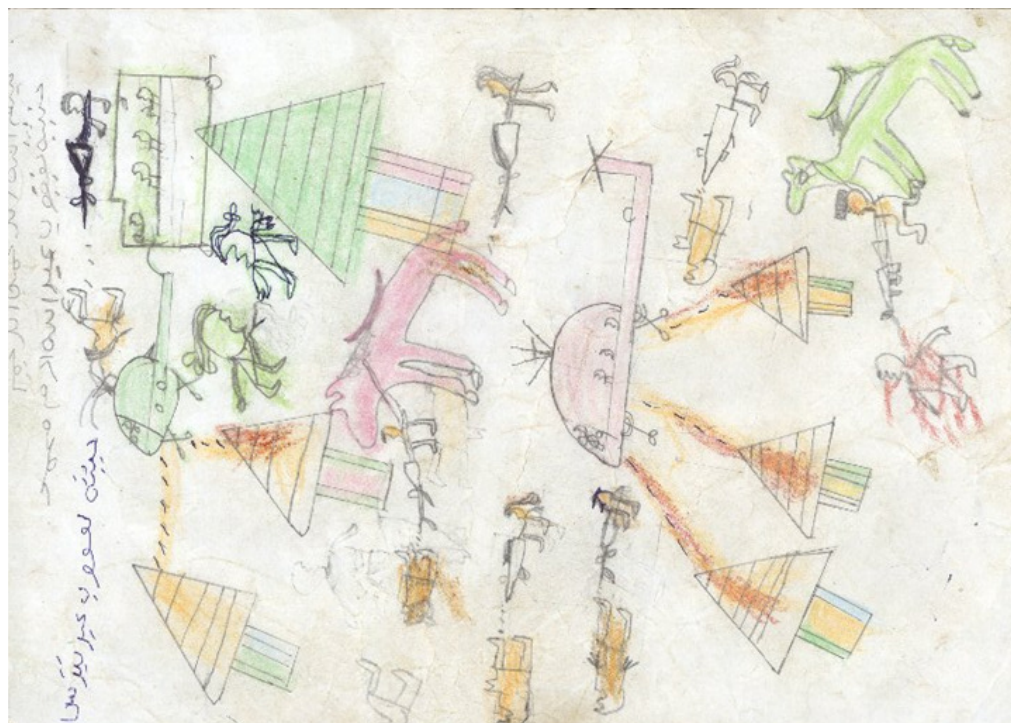
Tegevuse kulg:

1. Õpetaja jagab õpilased kuude rühma ja annab igale rühmale ühe Sudaanist, Darfurist pärit lapse joonistuse. Õpilased arutlevad 3-5 minutit rühmasiseselt piltide sisu üle.
2. Järgnevalt laske iga rühma ühel liikmel ülejäänud klassile analüüsitud joonistust näidata ja pildi sisust lühidalt teistele rääkida. Õpetaja võib paremaks arusaamiseks vastava pildi ekraanile kuvada ja harjutuse lõpus asuva taustainfo vastava pildi juurde ette lugeda.
3. Arutlege õpilastega laste joonistuste üle.
Kuidas pildi joonistanud laps ennast tundis?
Milliseid meeleolusid ja sündmuseid antud pilt kajastab?
Kas sina tahaksid olla selle pildi peal? Miks? Miks mitte?
Kas antud pildid sobivad sinu arvates Rahvusvahelise Kriminaalkohtu asitõenditeks? Põhjenda.
4. Edasi avardada arutelu ja küsida õpilastelt Rahvusvahelise Kriminaalkohtu poolt kogutavate asitõendite kohta.
Kuidas on võimalik Darfuri kriisi kohta asitõendeid koguda?
Kas see tegevus võib ohtlik olla? Kui võib, siis kelle jaoks? Põhjenda.

Pilt nr 1

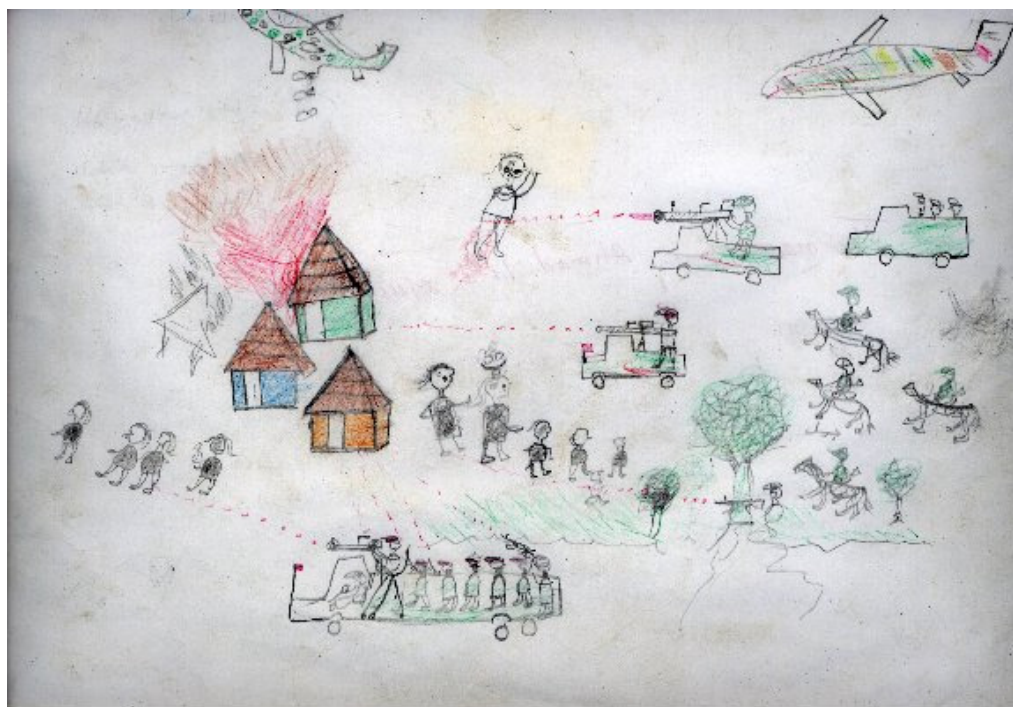

Pilt nr 2

Pilt nr 3

Pilt nr 4

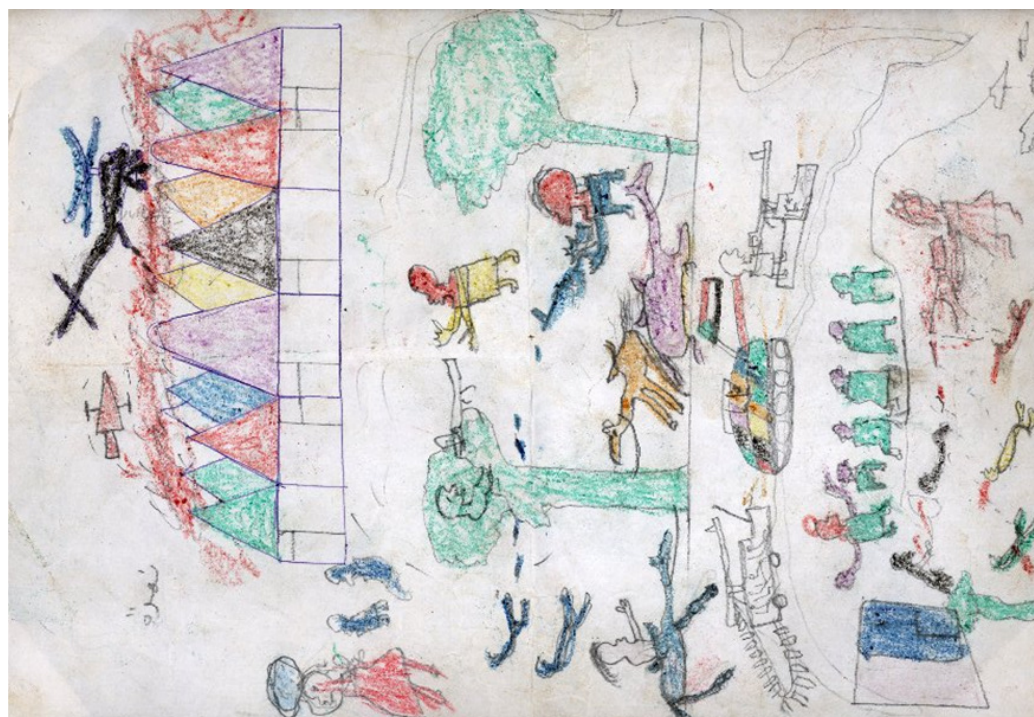

Pilt nr 5

Pilt nr 6

LISAINFO ÕPETAJALE:

Piltide taustainfo:

2007. aastal reisis *Waging Peace*'i nimeline organisatsioon Ida-Tšaadis asuvatesse põgenikelaagritesse, eesmärgiga intervjuuerida ümberasustatud Tšaadi elanikke ja Sudaanist pärit põgenikke, kes olid pagenud sõja eest Darfuri piikonnas. Seal olles andsid organisatsiooni esindajad 6-18 aastastele laagris elavatele lastele paberid, pliiatsid ja kriidid. Lastel paluti joonistada enda lootusi tuleviku suhtes ja mälestusi sõjast. Kolleksioon hõlmab kokku 500 joonistust. Suurel osal piltidest on kujutatud seda, mida lapsed nägid, kui nende külasid ja kodusid rünnati ja sõjaväe poolt hävitati. 2007. aasta novembris toimetati joonistused Rahvusvahelisse Kriminaalkohtusse, kus need tunnistati Sudaani valitsuse ja *janjaweedide* väe poolt Darfuris toime pandud kuritegude asitõenditeks.

Pilt nr 1

Pildi pealkiri: Naiste röövimine Darfuri külast

Kokkuvõte: pilt kujutab kuidas Sudaani sõdurid röövivad relva ähvardusel naisi ja viivad nad külast minema. Mõned sõdurid peidavad end puudes ja varitsevad küla elanikke. Lennukid ja helikopterid sihivad kodusid ja panevad need põlema.

Pilt nr 2

Pildi pealkiri: Darfuri apokalüpsis

Märkus: joonistuse peal oleva araabiakeelse teksti tõlge: „Kaastundliku ja armuliku Jumala nimel. Habeeba Yaacoub Abdullah Adam Muhammed... Habeeba Yaacoob Abdullah.“

Kokkuvõte: joonistus kujutab Sudaani sõjaväele kuuluvat helikopterit pommitamas maju Darfuri külades. Samuti on näha raskerelvastuses *janjaweede*, kes tulid ja tulistasid tsiviilelanikke.

Pilt nr 3

Pildi pealkiri: Rünnak Darfuris

Märkus: joonistuse peal oleva araabiakeelse teksti tõlge: „Kaamel.“

Kokkuvõte: joonistusel kujutatakse kuidas rünnakul Darfuri küla vastu kasutab Sudaani sõjavägi helikoptereid, lennukid, masinaid ja relvi. Samuti on näha põlevaid kodusid ja tsiviilelanikke, keda tulistatakse.

Pilt nr 4

Pildi pealkiri: Bondose küla ründamine

Kokkuvõte: pildil kujutatakse Sudaani sõjaväelennukite ja helikopterite rünnakut Darfuris asuva Bondose küla vastu. Samuti on näha naiste röövimist ja kodus magavate inimeste varitsemist ning tapmist.

Pilt nr 5

Pildi pealkiri: Kooli ründamine

Märkus: joonistuse peal oleva araabiakeelse teksti tõlge: „Kaastundliku ja armuliku Jumala nimel. Kuupäev: 24.06.2007. Nimi: Hamed Ibrahim Adam. Ma õpin viiendas klassis Ali Bnu Abitaleb'i koolis (A). Kool (põlemas).“

Kokkuvõte: pildil kujutatakse Sudaani sõjaväe helikoptereid ja suurekaliibriliste kuulipildujatega varustatud masinaid, mis pommitavad Darfuri küla ja kooli. Samuti on näha külaelanikke tulistavaid sõdureid.

Pilt nr 6

Pildi pealkiri: Varitsus puude latvades

Märkus: joonistuse peal oleva araabiakeelse teksti tõlge: „Leegid.“

Kokkuvõte: pildil kujutatakse puude vahele peituvaid ja Darfuri tsiviilelanikke tulistavaid Sudaani sõjaväelasi. Samuti on näha sõjaväe helikopterite pommitamise tagajärjel põlevaid maju. Abiväed, k.a tankid ja raskekuulipildujatega varustatud masinad, suunduvad küla poole.

Pildid ja tekst võetud: <http://guides.lib.usf.edu/content.php?pid=179835&sid=1662760>

HARJUTUS 5

SWOT-analüüs – Rahvusvaheline Kriminaalkohus

Aeg: 30 minutit

Töövahendid: igale õpilasele üks valge A4 paber ja kirjutusvahendid

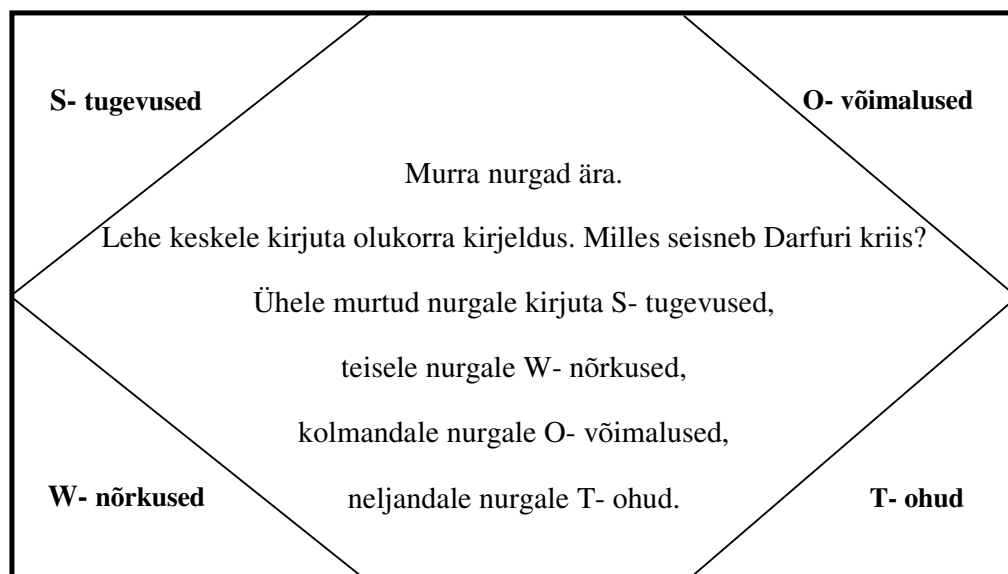
Eesmärk:

- Õppida analüüsima Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tegevuse erinevaid külgi seoses Darfuri kriisiga
- Oskus näha erinevate külgede omavahelist seost- nt tugevustes võimalusi ning seost nõrkuste vähendamise ja ohtude tõrjumise vahel.

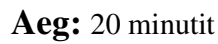
Tegevuse kulg:

1. Õpetaja seletab õpilastele SWOT- analüüsi põhimõtet:
Erinevate faktorite väljatoomiseks kasutatakse nelja välja süsteemi:
S - *Strengths* - Tugevused
W - *Weaknesses* - Nõrkused
O - *Opportunities* - Võimalused
T - *Threats* - Ohud
2. Õpetaja jagab õpilastele valged A4 paberid ja näitab ette, kuidas lehte voltida ja kuhu mida kirjutada.
3. Edasi kirjutavad õpilased iga tähe alla 3 punkti (Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tugevused/nõrkused/võimalused/ohud Darfuri kriisi lahendamisel)
4. Järgneb analüüs, mille käigus selgitatakse, kas mõnda negatiivset mõju oleks võimalik muuta positiivseks või neutraalseks. Samuti püütakse leida lahendeid, kuidas nähtud võimalusi maksimaalselt kriisi lahendamiseks ära kasutada. Seejärel, kaalunud poolt- ja vastumõjusid, teevad õpilased kokkuvõtva otsuse kuidas RKK saaks Darfuri kriisi lahendada.

HARJUTUS 6

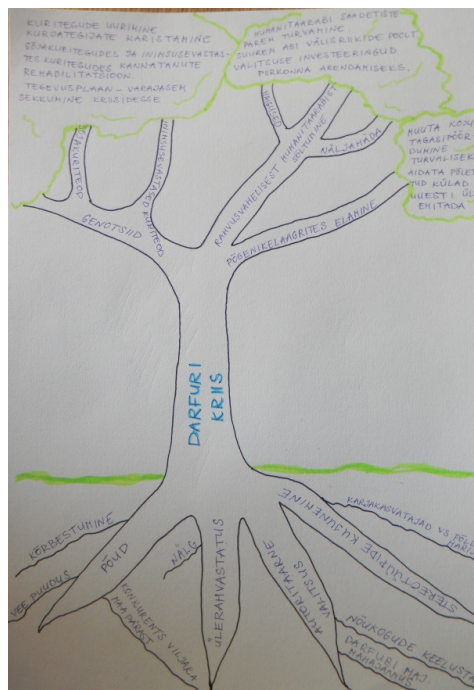
Probleemipuu

-

Tegevuse kulg:

1. Õpetaja joonistab tahvlile puu piirjooned koos juurte, tüve, okste ja lehtedega. Seejärel seletab õpilastele, et tüvele kirjutatakse probleem, milleks on Darfuri kriis. Juurtele leida antud probleemi põhjused, okstele selle mõjud ja lehtedele võimalikud lahendused.
2. Õpilased joonistavad probleemipuu paberi peale ja püüavad seda 10 minuti jooksul iseseisvalt täita.
3. Edasi palub õpetaja pakkuda õpilastel välja Darfuri kriisi põhjuseid, selle mõjusid ja võimalikke lahendusi. Koos täidetakse tahvlil olev puu ja õpilased täiendavad samal ajal oma paberile joonistatud probleemipuud.

MÄRKUS: harjutust võib teha ka paaris- või rühmatööna.

HARJUTUS 7

Rühmatööde refleksiooni ring

Aeg: 20 minutit

Töövahendid: projektor või dokumendiprojektor ja valge tahvel, millega harjutuse lõpus asuv tööleht valgele ekraanile kuvada

Eesmärk:

- Saada õpilastelt õpitu kohta tagasisidet
- Tervikliku pildi loomine õpitust
- Senise õpitegevuse analüüsimine ja mõtestamine ning sellest järelduste tegemine
- Uute õpitud teadmiste omaks võtmine

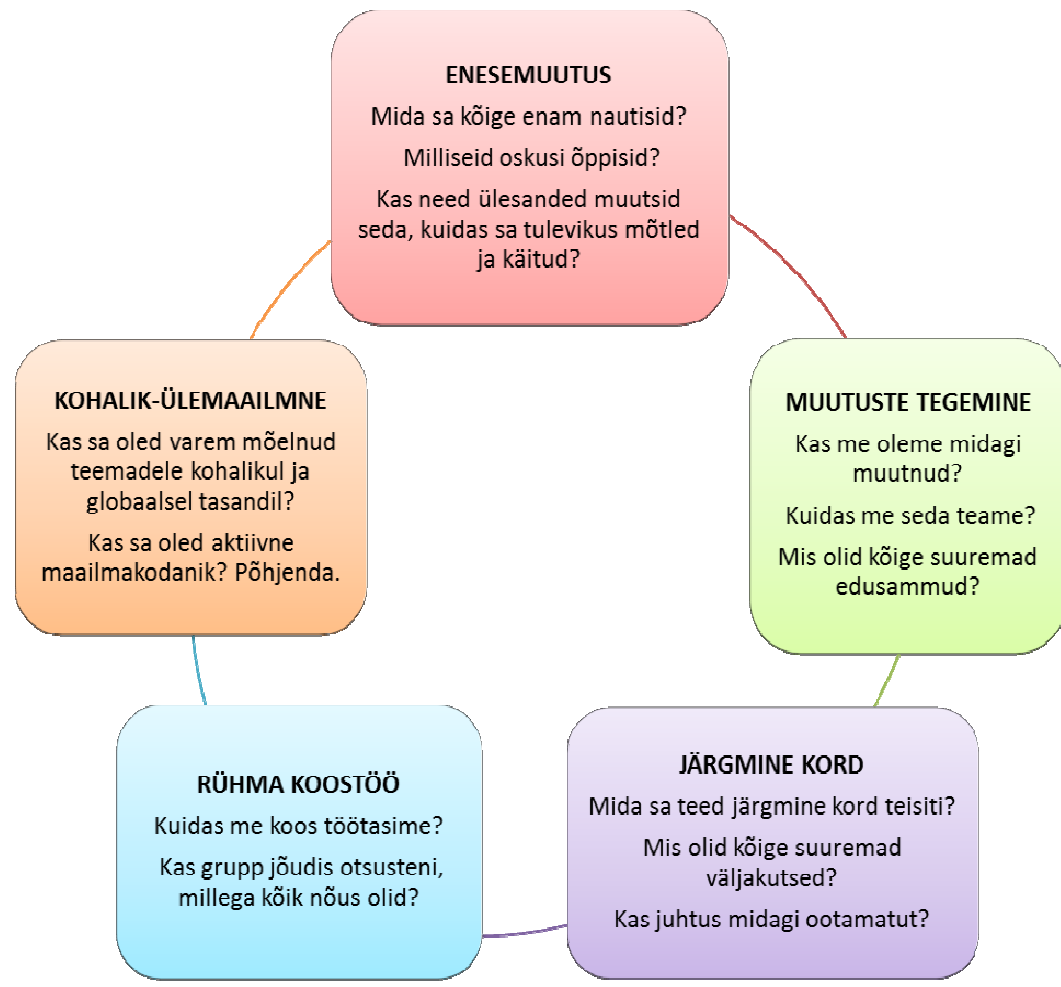

Tegevuse kulg:

1. Õpetaja näitab õpilastele refleksiooni ringi töölehte ja palub õpilastel seal olevate küsimuste üle rühmades arutleda.
2. Õpetaja laseb igal rühmal rääkida arutelu tulemustest ja annab omakorda tagasisidet.

Rühmatööde refleksiooniringi idee:

http://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Resources/Darfur/get_global_thinking_about_actions.ashx (3.07.2013)

4. UGANDA KRIISI TÖÖLEHED

Kriisi põhjused

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu ametlik uurimine Ugandas on seotud Issanda Vastupanuarmee (*Lord's Resistance Army=LRA*) tegevus Põhja-Ugandas ja sellega piirnevatel aladel alates 1987. aastast.⁷⁵ Issanda Vastupanuarmeed seostatakse paljude inimsusevastaste- ja sõjakuritegudega.

Usuliselt ja poliitiliselt motiveeritud relvarühmitus LRA loodi Joseph Kony eestvedamisel Põhja-Ugandas 1980ndate keskpaigas. Rühmitus kasvas välja põhjaugandalaste võitlusest Lõuna-Ugandast pärit nyankolede hulgast pärineva president Yoweri Museveni keskvalitsuse vastu. Seda võitlust õhutas keskvalitsuse tegevus Põhja-Ugandas elavate acholi'de vastu. 1985. – 1986. aastani riiki juhtinud diktaator Tito Okello armees oli palju acholi'dest sõjaväelasi, kuid Museveni võimule saades algas Uganda põhjaosas eelmise valitsuse sõdurite otsimine ja tapmine, mille käigus ei säästetud ka tsiviilelanikke.

Ennast prohvetiks ja meediumiks kuulutanud Kony nägi ennast acholi'de vabastajana ja tema eesmärgiks oli asutada Põhja-Ugandasse riik, mis rajaneks piibli kümnel käsul.⁷⁶ Kuid kui põhjaugandalased ei võtnud teda liidrina omaks, hakkas Kony üha enam ründama sealseid tsiviilelanikke, süüdistades neid keskvalitsuse abistamises. LRA muutus kiiresti üheks maailma brutaalseimaks relvarühmituseks, kes terroriseeris aastakümneid Põhja-Uganda tsiviilelanikke.

Kriisi olemus

Üks tõsisemaid kuritegusid, milles LRA liidreid süüdistatakse on laste röövimine oma ridade täiendamiseks. Värvatud on nii poisse kui ka tüdrukuid, viimaseid eelkõige seksorjadeks. Lapssõdurid on olnud sunnitud ellu viima võikaid koledusi nagu tapmised, vägistamised ja ohvrite piinamised. Kokku on oma kodudest röövitud hinnanguliselt 66 000 last.⁷⁷ LRA-l on tavaks panna toime julmi rünnakuid

---

⁷⁵ McKinley, James. Jr. (1996). Uganda's Christian Rebels Revive War in North. – The New York Times, 1. aprill. <http://www.nytimes.com/1996/04/01/world/uganda-s-christian-rebels-revive-war-in-north.html>

⁷⁶ Doom, Ruddy & Vlassenroot, Koen. (1999). Kony's message: A new Koine? The Lord's Resistance Army in northern Uganda. – Oxford Journals / Royal African Society 98 (390), p. 21.

⁷⁷ Laugen, Lauri. (2012). Kümnel käsul põhinevat riiki ihkav Uganda liikumine on röövitud 66 000 last. – Delfi, 8. märts. <http://www.delfi.ee>

tsiviilobjektide ja -isikute vastu, millega kaasneb lisaks tapmistele ulatuslik jäsemete maharaiumine ja naiste vägistamine. Enam kui kahekümne tegevusaasta vältel on relvarühmitus tapnud ligikaudu 12 000 inimest.⁷⁸ Ligi kaks miljonit tsiviilelanikku on olnud sunnitud rünnakute eest oma kodudest lahkuma ja elavad põgenikelaagrites.⁷⁹

Arvukad rahuläbirääkimised Issanda Vastupanuarmee ja LRA vahel on jäänud tulemusteta. Viimati peeti neid aastatel 2006–2008 Lõuna-Sudaani pealinnas Juba.⁸⁰ Vaatamata rühmituse väiksusele on nii Uganda armee kui ka rahvusvaheliste eriüksuste katsed selle tegevusele piiri panna ebaõnnestunud.

Aastal 2013 ei ole LRA Ugandas enam aktiivne. Praegu tegutseb LRA vähenenud koosseisus mitmete erinevates kohtades, teadaolevalt Kongo DV-s, Lõuna-Sudaanis ja Kesk-Aafrika Vabariigis, paiknevate rühmadena. 2012. aastal hinnati rühmituse liikmete arvuks 300 võitlejat, arvestamata jäeti röövitud naised ja lapsed.⁸¹ Joseph Kony ise on nimetanud liikmeskonna suuruseks 5000 võitlejat.⁸² Kuigi LRA liikmete arv on aastate jooksul tunduvalt vähenenud, on rühmituse kuritegelik võimekus jätkuvalt ebaproportsionaalselt suur. Eelmainitud riikides, kus LRA hetkel tegutseb, jääb 85% rünnakutest avalikkusele raporteerimata.⁸³

LRA probleem ei ole kuhugi kadunud ja regiooni valitsused ei ole senini suutnud olukorda lahendada. Kuigi LRA ei tegutse enam Ugandas ja Põhja-Uganda ala ei ole enam otseselt sõjatander, pole probleemid piirkonnas, kus valitseb vaesus, tööpuudus ja levivad haigused, kuhugi kadunud.

Problemaatiline on ka Uganda keskvalitsus. Üle 25 aasta võimul püsinud president Yoweri Museveni ei ole osanud või soovinud Põhja-Uganda konfliktiga tegeleda. Samuti on valitsusele alluv sõjavägi pannud toime tõsisid kuritegusid nagu laste röövimised, tsiviilelanike piinamised ja tapmised.

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu uurimine

Uganda valitsus andis LRA-ga seotud kuritegude uurimise 2003. aastal RKK pädevusse ja ametliku uurimise alla võeti situatsioon 2004. aastal. Seoses Ugandas

⁷⁸ Green, Matthew. (2008). The Wizard of the Nile: The Hunt for Africa's Most Wanted. UK: Portobello Books. p. 52.

⁷⁹ Ibid, p. 53.

⁸⁰ Invisible Children. Africa's longest-running armed conflict. <http://invisiblechildren.com/about/history/>

⁸¹ Ibid.

⁸² Johnson, Scott. (2009). Hard Target: The Hunt for Africa's Last Warlord. – Newsweek Europe, 15. mai <http://www.thedailybeast.com/news-week/2009/05/15/hard-target.html>

⁸³ LRA Crisis Tracker. Press Packet. <http://www.lracrisistracker.com/>

toimunuga väljastas RKK 2005. aastal viis arreteerimiskäsku LRA juhtide – Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo, Dominic Ongweni ja Raska Lukwiya kohta. Kõiki isikuid süüdistatakse inimsusevastaste- ja sõjakuritegude toimepanekus Põhja-Uganda aladel. Peale Lukwiya ametlikku surnuks tunnistamist on tema kohtuasja menetlemine lõpetatud.⁸⁴ Ülejäänud süüdistatavad on viibivad endiselt vabaduses.

Uganda kriisiga seoses on RKK-l tulnud tegemist teha mitme probleemiga. Esiteks reageeris LRA RKK süüdistuste avaldamisele tsiviilisikute ja abitöötajate vastu suunatud rünnakute järsu suurenemisega.⁸⁵ Sellest tulenes tavakodanike vastumeelsus uurimise suhtes. Samas kohalike hõimujuhtide jaoks oli ainuüksi fakt, et uurimine algas Uganda valitsuse palvel, RKK-d diskrediteeriv ja viimast nähti paljude ugandalaste poolt kui valitsuse vahendit.⁸⁶ Probleeme on olnud ka valitsuse endaga. Kuna kriminaalkohus ei ole senini suutnud arreteerida ühtegi tagaotsitavat, süüdistas Uganda valitsus RKK-d suutmatuses kurjategijaid tabada ja sellest tulenevalt nõuti RKK tagasitõmbumist Uganda siseasjadest.⁸⁷

Uganda puhul on arutelu all olnud rahu ja õigluse teema nii konflikti ajal kui ka vahetult peale selle toimumist. Mis peaks olema esmane – kas rahu või õiglus – ja kuidas me otsustame selle üle, mis on antud hetkel sobivaim?⁸⁸ Samas tuleb silma pida RKK loomise eesmärki, milleks on rahvusvaheliste kurjategijate tabamine ja nende üle õiglase kohtuotsuse langetamine. Selle eesmärgi nimel peavad omapoolse panuse andma ka kõik RKK liikmesriigid, kaasa arvatud Uganda ametisolev valitsus.

---

⁸⁴ Situation in Uganda in the Case of the Prosecutor v Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo, Raska Lukwiya, Dominic Ongwen. (2007). ICC-02/04-01/05, p 1.

⁸⁵ Allen, Tim. (2005). War and justice in Northern Uganda: An assessment of the International Criminal Court's intervention. An Independent Report. London School of Economics. <http://r4d.dfid.gov.uk/PDF/Outputs/CrisisStates/AllenICCReport.pdf>

⁸⁶ Hovil, Lucy. (2003). Challenging International Justice: The Initial Years of the International Criminal Court's Intervention in Uganda. – Stability, 2(1): 3, p. 4.

⁸⁷ Apori-Nkansah, Lydia. (2008). Transitional Justice in Postconflict Contexts: The Case of Sierra Leone's Dual Accountability Mechanisms. Published doctoral dissertation. Walden University, Minnesota, UMI, AAT 3291475

⁸⁸ Włodarczyk, Nathalie. (2005). Aspects of Violence and the Logic of Conflict and Peace in Africa. Conference Report. – African Affairs, 104 (417), p. 681.

HARJUTUS 1

Konflikti mõiste

Aeg: 10–15 minutit

Töövahendid: tahvel, kriit, kirjutusvahendid, märkmepaberid (võimalusel post-it'id)

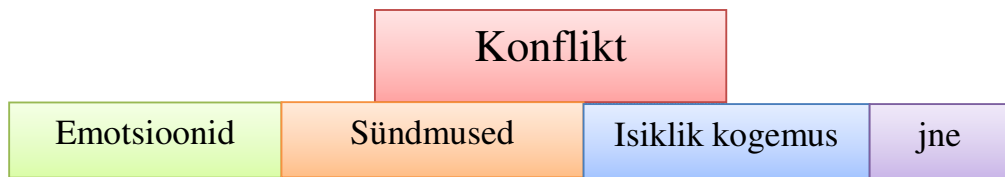
Eesmärk:

- Häälestada õpilased filmi vaatamisele/ Darfuri kriisi lühikokkuvõtte lugemisele
- Selgitada välja õpilaste eelteadmised antud teema kohta
- Enda seisukohtade kujundamine

Tegevuse kulg:

1. Õpetaja kirjutab keset tahvlit sõna „konflikt“ ja jagab igale õpilasele kolm märkmepaberit ning palub neil igale paberile kirjutada üks märksõna, mis seostuvad tahvlile kirjutatud sõnaga.
2. Edasi palub õpetaja igal õpilasel oma märkmepaberitel olevad sõnad ette lugeda neid ise samal ajal kategoriseerides ning tahvlile üles kirjutades. Post-it'ide puhul saab paluda õpilastel need ise õige lahtri alla kleepida. Soovitav on lasta õpilastel mõne märksõna kirjutamist põhjendada.

3. Järgnevalt küsib õpetaja õpilastelt kõiki või mõnda küsimust järgnevast:
Mis on õpilaste poolt ülesse kirjutatud märksõnade sarnasused ja erinevused?
Mis võib neid sarnasusi ja erinevusi põhjustada?
Kuidas märksõnad kajastavad sinu seisukohti konflikti suhtes?
Kuidas need seisukohad konflikti suhtes väljendavad seda, kuidas inimesed kipuvad konfliktidele reageerima või neid lahendama?
Kas nõustud väitega, et konflikti muudavad negatiivseks inimesed, kes otsustavad kuidas seda lahendada?
4. Edasi võtab õpetaja teema kokku, selgitab õpilastele, et konflikt on osa igapäevasest elust. Me kogeme seda kodus, koolis ja tööl olles ning konflikt võib esineda nii isiklikul, kohalikul, riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil.

HARJUTUS 2

Lapssõdurid

Aeg: umbes 30 minutit

Töövahendid: harjutuse lõpus asuva töölehe kahepoolsed koopiad, kirjutusvahendid

Eesmärk:

- Arendada karikatuuri analüüsimise ja kaardi lugemise oskust
- Saada ülevaade lapssõduritest erinevates maailma konfliktikolletes
- Arendada iseseisva mõtlemise ja arutlemise oskust

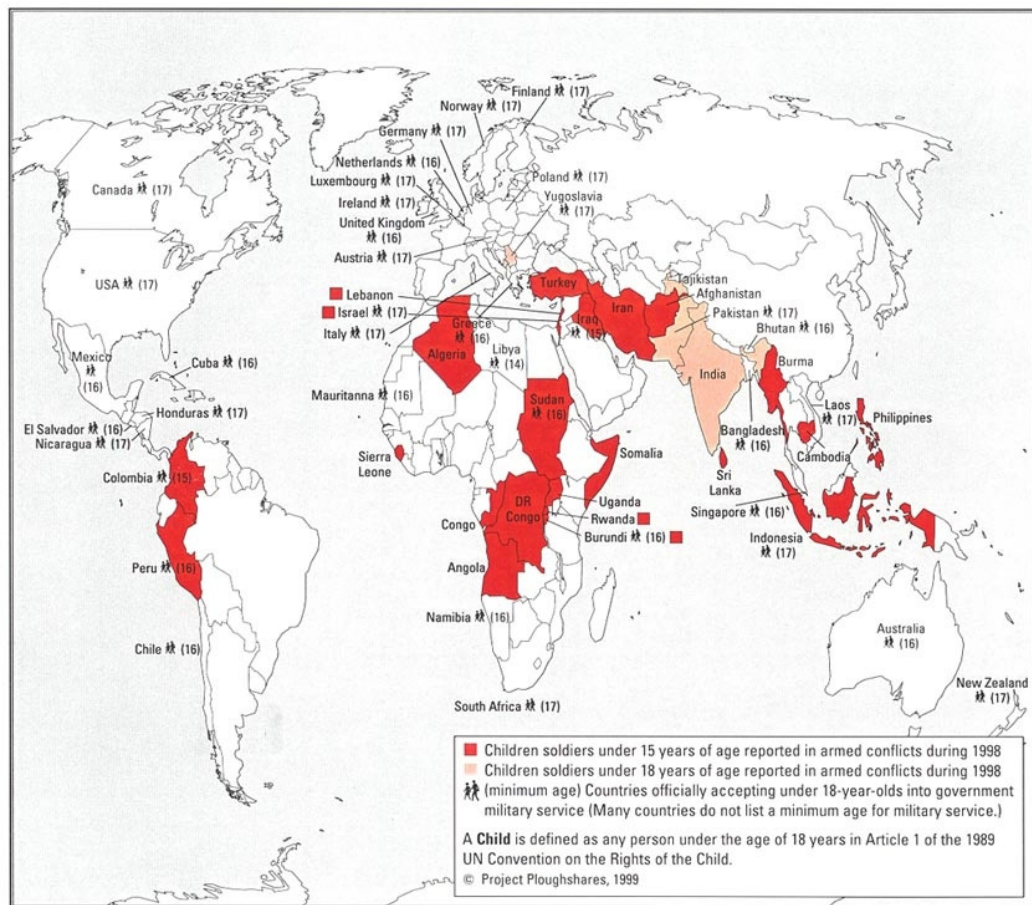

Tegevuse kulg:

1. Õpetaja loeb enne tunni algust läbi harjutuse lõpus oleva lisainfo õpetajale.
2. Õpetaja jagab õpilastele iseseisvaks tööks töölehed lapssõduritest ja annab umbes 10–15 minutit aega selle täitmiseks.
3. Järgnevalt palub õpetaja mõnel õpilasel vastused ette lugeda ja arutleb õpilastega nende üle. Lisaks on soovitatav klassis arutleda järgmiste küsimuste üle:
Kas lapssõduriks olemine on vabatahtlik?
Kuidas satuvad lapsed konfliktide keskele sõduriteks?
Mis saab neist, kui nad enam sõdurid ei ole?

MÄRKUS: enne töölehtede jagamist on soovitatav õpilastele näidata mõnda lühifilmi lapssõduritest. Näiteks: http://www.youtube.com/watch?v=_6IMjnwztTo

Tööleht – lapssõdurid

Major sources: Rädda Barnen (Swedish Save the Children); Human Rights Watch.

Võetud: <http://filipsagnoli.wordpress.com/stats-on-human-rights/statistics-on-war-conflict/statistics-on-child-soldiers/>

Märkus: lapssõdureid kasutavad riigid on kaardil märgitud punase ja roosaga.

<http://library.thinkquest.org/07aug/01289/esther1.html>

1. Kes on lapssõdur?
2. Vaata üleval olevat kaarti. Milliseid andmeid antud kaart kajastab? Tee kaardil kajastatavaid andmeid analüüsides kaks järeldust.

1)

2)

3. Mis Sa arvad, miks just antud piirkondades/riikides on levinud lapssõdurite kasutamine?

<http://latuff2.deviantart.com/art/Child-soldiers-74553980>

4. Mis Sa arvad, mis põhjustel võetakse sõjaväkke ja relvastatud rühmituste koosseisu lapsi?

5. Mis on kõrvaloleva pildi sõnum? Kas nõustud sellega? Põhjenda.

Pildi sõnum:

Nõustun: _____ Ei nõustu: _____

Põhjendus:

6. Kas ja mida oleks võimalik teha, et vähendada lapssõdurite kasutamist sõjalistes konfliktides?

LISAINFO ÕPETAJALE

UNICEF defineerib lapssõdureid kui alla 18 aasta vanuseid poisse või tüdrukuid, kes osalevad regulaarsetes või ebaregulaarsetes relvajõududes või relvastatud rühmitustes. Lapssõdurid on ühtaegu surmavad võitlejad kui ka ohvrid, keda sunnitakse võitlema. Lapssõdurite kasutamisega rikutakse nii rahvusvahelisi kui tihtipeale ka siseriiklikke seadusi.

ÜRO hinnangul on lisaks 300 000 aktiivsele lapssõdurile pool miljonit last, kes teenivad enam kui viiekümnes valitsusväes või omakaitseüksustes, mis hetkel ei sõdi.⁸⁹ Kõige rohkem lapssõdureid on Aafrikas ja Aasias, kuid neid leidub ka Lähis-Idas ning Lõuna-Ameerikas. Mitteriiklikud tegijad, nagu relvastatud ülestõusnud, etnilised ja poliitilised opositsioonigrupid kasutavad lapssõdureid eriti suure tõenäosusega. 60% mitteriiklikest relvarühmitustest maailmas kasutavad lapssõdureid.⁹⁰

Lapsed, keda värvatakse sunniviisiliselt kuuluvad tavaliselt järgmistesse riskigruppidesse: tänavalapsed, maapiirkondade vaesed, põgenikud ja teised ümberasustatud.⁹¹ Lapsi värvatakse sõjaväkke, sest nad on haavatavad ning kergesti manipuleeritavad.

Paljud lapssõdurid on sunniviisiliselt röövitud või värvatud ja sunnitud surma ähvardusel käske täitma.⁹² Lapsi ärgitatakse tihti uimasteid kasutama, mis muudab nad lahingutes visaks ja hulljulgeks. Paljud relvastatud äärmusrühmitused kuritarvitavad lapsi ja kasutavad neid suitsiiditerroristidena.⁹³ Samuti kasutatakse lapssõdureid eelvägedena varitsusrünnakutes. Valitsejad näevad lapsi kui tõhusaid, odavaid ja samas ebavajalikke sõdureid.⁹⁴

Ligikaudu 30% relvastatud rühmitustest kasutavad rünnakutes ka tüdrukuid.⁹⁵ Lisaks võitlemisele kasutatakse tüdrukuid seksuaalselt ära ja mõningatel juhtudel võetakse neid armee liidritele armukesteks. Rasedaks jäänud tüdruku ja lapse saatusel üle otsustamise õigus kuulub rühmitusele – kas kästakse teha abort, jätta laps kuni täiskasvanuks saamiseni külaelanikele kasvatada või lubatakse laps enda juurde jätta.⁹⁶ Taolised kuritarvitused paratamatult raskendavad endiste tüdruksõdurite kogukondade ja perekondade juurde tagasiminemist.

---

⁸⁹ Stohl, Rachel. (2001). Child Soldiers Released in Sudan, Still No U.S Action – Weekly Defence Monitor, 5 (9).

⁹⁰ Singer, Peter Warren. (2006). Children at War. University of California Press, p. 30.

⁹¹ Ibid, p. 45.

⁹² Human Rights Watch. (2007). Child Soldiers. <http://www.hrw.org/campaigns/crp/index.htm>

⁹³ Tamme, Jürgen. (2009). ÜRO: maailmas on veerand miljonit lapssõdurit. – *Postimees*, 15. september.

⁹⁴ Kaplan, Eben. (2005). Child Soldiers Around the World. <http://www.cfr.org/human-rights/child-soldiers-around-world/p9331>

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Singer, Peter Warren. (2006). Children at War. University of California Press, p. 34.

Lapssõdurite vastu on täiskasvanud inimestel psühholoogiliselt raske sõdida. Lapsi ei nähta mitte ainult kui mittekohaseid sõjalisi vastaseid, vaid nende vastu astumist on kogetud kui ebanormaalselt situatsiooni, sest sellised noored ei vasta uskumustele lastest kui süütutest ja haavatavatest.⁹⁷

Lahinguväljal võitlevad lapssõdurid ei ole ajaloos midagi uut, kuid uus on lapssõdurite kasutamise ulatus maailmas. Lisaks sunniviisiliselt värvatud lastele tegutsevad relvastatud rühmitustes ka palju vabatahtlikult liitunud lapsi ja selle põhjuseid võib olla mitmeid.

- 1) Esiteks on võimalik lapsi lihtsamalt sõjaväkke saada kui täiskasvanud mehi. Näiteks Aafrikas, kus AIDS'i epideemia tõttu on väga paljud lapsed jäänud orbudeks, on sõjaväkke astumise motiiviks asjaolu, et see on ellu jäämiseks parim lahendus.
- 2) Paljud maailmas käimasolevad sõjad kestavad mitmendat põlve, mis tähendab, et lapsed on kasvanud ülesse vägivalla keskel ja näevad sõda kui alalist elustiili.⁹⁸
- 3) Mõned lapsed ühinevad sõjaväega, et maksta kätte vanemate tapjatele.
- 4) Riikides, mis on juba niikuinii vaesed, halvendab sõda veelgi majanduslikku ja sotsiaalset olukorda, viies perekonnad majanduslike raskusteni. Selle tagajärjel võivad lapsed liituda relvajõudude või gruppidega eesmärgiga kindlustatada igapäevane toit ja ellujäämine.⁹⁹
- 5) Laste liitumist sõjaväega toetab ka asjaolu, et relvad on muutunud järjest kergemaks ja lihtsamini kasutatavaks.

Samas on maailmas palju lapsi, kes on relvarühmitustesse röövitud ja tegutsevad selle ridades sunniviisiliselt. Sõduritena on lapsed tunnistajateks või sooritavad ise kohutavaid kuritöid nagu näiteks vägistamine, kehaosade lõikamine, inimeste elusalt põletamine jne. Taolised teod jätavad jälje lapse psüühikale ja relvarühmituste juurest elusalt tagasi tulnutel on keeruline tavaellu naasta. Endiste lapssõdurite jaoks on olemas rehabilitatsiooniprogrammid, mis aitavad demobiliseeritutel või põgenenutel elu taas rööpassse seada.

---

⁹⁷ Ben-Ari, Eyal. (2009). Facing Child Soldiers, Moral Issues, and „Real Soldiering“: Anthropological Perspectives on Professional Armed Forces. – *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*, 37 (1), p. 3.

⁹⁸ Singer, Peter Warren. (2006). *Children at War*. University of California Press, p. 43.

⁹⁹ Honwana, Alcinda. (2001). Children of War: Understanding War and War Cleansing in Mozambique and Angola, in Simon Chesterman (ed.). *Civilians in War: A Project of the International Peace Academy*. London: Lynne Rienner, p. 128.

HARJUTUS 3

Sotsiaalkampaania

Aeg: umbes 45 minutit

Töövahendid: internet, projektor koos ekraaniga, kõlarid, kirjutusvahendid, harjutuse lõpus asuva vaatlejakaardi koopiad

Eesmärk:

- Arendada oskust näha seoseid ja formuleerida oma arvamust
- Kriitilise mõtlemise ja meediast teabe otsimise oskuse arendamine
- Karikatuuride analüüsimise oskuse arendamine
- Teadvustada õpilastele probleemi Põhja-Ugandas

Tegevuse kulg:

1. Õpetaja loeb enne tunni algust läbi lisainfo ja vaatab filmi „Kony 2012“.
2. Tunni alguses jagab õpetaja õpilased rühmadeks, kus on maksimaalselt viis õpilast ja arutleb teema sissejuhatuseks sotsiaalkampaaniate üle. Abiks on järgmised küsimused:
Mida tähendab sotsiaalkampaania?
Mis on sotsiaalkampaaniate korraldamise eesmärk?
Kas oskad tuua mõnda näidet sotsiaalkampaaniast?
Kas oled ise mõnes sotsiaalkampaanias osalenud?
3. Järgnevalt antakse igale rühmale üks vaatlejakaart ja õpetaja juhatab sisse sotsiaalkampaania raames valminud filmi „Kony 2012“
4. Õpilased jälgivad tähelepanelikult filmi teatud minuteid ja vastavad vaatlejakaardil olevatele küsimustele. Õpetaja näitab õpilastele www.youtube.com veebilehelt filmi “Kony 2012” (minuteid 4–17.30).
5. Pärast filmi vaatamist arutletakse vaatlejakaardi kõigi küsimuste vastuste üle. Igal rühmal peaks olema võimalus arvamust avaldada. Õpetaja annab omapoolset tagasisidet.

MÄRKUS: Filmi „Kony 2012“ võib õpilastele näidata ka täies mahus, mis kestab kokku umbes 30 minutit.

Dokumentaalfilm “Kony 2012”

LISAINFO ÕPETAJALE

Dokumentaalfilmi „Kony 2012“ sisu: Filmis räägib USA aktivist, *Invisible Children*’i kaasasutaja Jason Russell, kuidas rühmitus nimega Issanda Vastupanuarmee on Joseph Kony juhtimisel Ugandas 26 aastat lapsi röövunud, muutnud tüdrukud seksorjadeks ja poisid sõduriteks. Filmis kajastab Russell 9 aasta eest antud lubadus Uganda poisile Jacob Acaye’le aidata peatada Kony tegevus. Samuti antakse ülevaade senisest tegevusest selle lubaduse ellu viimiseks. Film kajastab seda, kuidas Russell ja tema kaaslased püüavad tõsta avalikkuse teadlikkust Joseph Kony tegudest Ugandas. Kuigi *Invisible Children* on teinud väga palju inimeste teadlikkuse tõstmisel antud probleemi kohta ja saanud USA valitsuselt abi, on Kony senini vabaduses ja kuna ta on taktikat muutnud, on teda raske tabada. Russell arvates on USA valitsuse abi säilitamiseks vajalik rahva surve ja selleks on vaja teada, kes on Joseph Kony.

Filmi taust: 2012. aasta märtsis algatas USA organisatsioon *Invisible Children, Inc.* sotsiaalkampaania Kony 2012, mille eesmärk on peatada Uganda mässuliserühmitus Issanda Vastupanuarmee ja selle liider, Rahvusvahelise Kriminaalkohtu poolt tagaotsitav Joseph Kony. Kampaania keskmes on organisatsiooni poolt tehtud film „Kony 2012“. Selle peaeesmärgiks on tuua Kony kuriteod maailma üldsuse ette.

„Kony 2012“ on saanud nii kriitikat kui ka kiitust. Film õhutas arutelusid Kony, Issanda Vastupanuarmee ja Põhja-Uganda konflikti teemadel. Samuti olid aktuaalsed massikampaaniate ja sotsiaalmeedia roll inimõiguste kaitse ja konfliktide lahendamise eest seismisel.

Film „Kony 2012“ levis tänu sotsiaalmeediale väga kiiresti. Esimese nädalaga vaadati seda rohkem kui 100 miljonit korda. Film on seni kõige kiiremini levinud videokampaania. *Invisible Children* kogus esimese 48 tunni jooksul annetustena 5 miljonit USD.

Mis põhjustel võis dokumentaalfilm „Kony 2012“ saavutada nii suure populaarsuse?

1. Video on suunatud eelkõige noortele, kes on sotsiaalvõrgustikes aktiivsed info levitajad.
2. Sobiva subjekti olemasolu: on üks paha tegelane, kes tuleb tabada.
3. Lihtsa lahenduse pakkumine: Kony areteerimine lahendaks probleemid.
4. Oskuslike mõjutamisvahendite kasutamine: laste kaasamine, must-valge pildi edastamine, traagika presenteerimine, koos sõnumiga, et saame olukorda muuta. Lisaks sõnum, et *Facebook* on võim.

VAATLEJAKAART

1. Kes on Jacob Acaye ja mis lubaduse on organisatsiooni *Invisible Children* töötaja Jason Russell talle andnud?
2. Milles seisneb Joseph Kony süü?
3. Mis on olnud filmi tegijate eesmärk?
4. Filmis pakutakse konflikti lõpetamiseks välja sõjaline sekkumine. Kas see oleks teie arvates mõistlik lahendus? Põhjendage.
5. Film „Kony 2012“ on seni kõige kiiremini levinud videokampaania maailmas. Mis põhjustel võis film teie arvates nii tuntuks saada?
6. Mis sõnumeid kannavad allolevad karikatuurid? Kas nõustute nende sõnumitega? Põhjenda.

„Kas sina peatuksid nende märkide ees?
Ka Joseph Kony ei teeks seda.“

(<http://reflector.uindy.edu/2012/04/04/did-kony-2012-fail/>)

„Tähelepanu keskpunktis olev Uganda geriljade liider
Joseph Kony“

(<http://hawaii-tribune-herald.com/sections/commentary/their-views/cartoon-march-10.html>)

HARJUTUS 4

Rollimäng – konverents

Aeg: umbes 45 minutit

Töövahendid: paberilehed ja kirjutusvahendid. Harjutuse lõpust leiate töölehe, mis tuleks paljundada ja rollikaartideks lõigata

Eesmärk:

- Teadvustada õpilastele probleemi Põhja-Ugandas
- Motiveerida õpilasi koostööd tegema
- Süvendada analüüsi- ja argumenteerimisoskust
- Esitada probleemi lahendamise tegevuskava

Tegevuse kulg:

1. Õpetaja jagab õpilased viide rühma ning annab igale rühmale erineva rollikaardi.
2. Järgnevalt selgitatakse õpilastele edasise arutelu põhimõtteid. Iga rühm esindab rahvusvahelisel konverentsil ühte osapoolt ja peab kaitsma ning propageerima oma kaardile märgitud seisukohti. Eesmärgiks on leida kõiki osapooli rahuldav lahendus Uganda kriisile.
3. Umbes 10 minuti jooksul loeb iga rühm oma kaartidel olevaid tekste, arutleb seisukohtade üle ning püüab leida tugevaid argumente, mida hiljem arutelus esitleda. Argumendid on soovitatav paberile kirja panna.
4. Iga rühm valib endi seast esindaja, kes räägib konverentsil grupi eest.
5. Õpetaja kuulutab konverentsi avatuks ja määrab reeglid ning ajapiirangu (15–20 minutit), mille jooksul peavad kõik rühmad jõudma konkreetse lahenduse või konsensuseni.
6. Kui aeg saab läbi lõpetab õpetaja konverentsi, tänades õpilasi panustatud aja ja energia eest. Jätkatakse aruteluga:

Kas õpilased on saavutanud lahenduse, millega kõik nõustuvad?

Kui saavutati ühine lahendus – milliseid kompromisse pidi iga rühm tegema, et konsensuseni jõuda? Kas selleni jõudmine oli keeruline? Milline rühm pidi kõige enam ja milline kõige vähem kompromissile minema?

Kui ühist lahendust ei saavutatud – mis oli selle põhjus? Milline rühm ei andnud oma nõudmistes järele ja miks?

Kas rollimäng meenutas tõelist rahvusvahelist konverentsi? Mis oli rollimängul konverentsidega ühist ja mis erinevat?

AKTIVIST

Töötate rahvusvahelise MTÜ heaks, mille peamiseks eesmärgiks on võidelda lapssõdurite kasutamise vastu maailmas. Olete veendunud, et lapssõduritelt röövatakse nende lapsepõlv, nad jäävad ilma haridusest ning neil ei ole lootust paremale tulevikule. Samuti teeb teile muret nende noorte olukord, kes on Issanda Vastupanuarmeest põgenenud ja püüavad normaalse elu juurde tagasi pöörduda.

UGANDA VALITSUSAMETNIK

Uganda valitsus ei pea probleemi enam enda jaoks väga oluliseks, sest Issanda Vastupanuar mee väed on lahkunud Põhja-Ugandast naaberriikidesse ja kohtumenetlust teostab Rahvusvaheline Kriminaalkohus, kelle ülesanne peaks olema kurjategijate kohtu alla toomine. Teie suurim probleem on Põhja-Uganda põgenikud, kes elavad telklaagrites, kus napib toitu ja tööd.

ISSANDA VASTUPANUARMEE ESINDAJA

Leiate, et Uganda valitsuse sõjavägi ei ole sugugi parem Issanda Vastupanuar meest. Valitsus on korrumpeerunud ja valitsusele alluv sõjavägi on pannud toime tõsiseid kuritegusid nagu laste röövimised, tsiviilelanike piinamised ja tapmised. Alates Museveni võimule tulekust enam kui 25 aastat tagasi on ta represseerinud acholi hõimust pärit inimesi. Usute, et Issanda Vastupanuar mee on püüdnud Ugandas õiglust jalule seada ja acholisid kaitsta. Te ei saa lubada oma liidrite üle kohtumõistmist Rahvusvahelises Kriminaalkohtus.

RAHVUSVAHELISE KRIMINAALKOHTU ESINDAJA

Teie eesmärk on maailmas õiglus jalule seada ja kurjategijad kohtu alla toimetada. 2005. aastal väljastasite arreteerimiskäsud viie Issanda Vastupanuar mee advikusse kuuluva mehe kohta, kuid kätte ei ole seni mitte kedagi saadud. Ootate suuremat koostööd Uganda valitsuse poolt, kelle huvides peaks olema sõjakuritegudes ja inimsusevastaste kuritegude toimepanekus süüdistatavate kohtu alla toomine. Number üks tagaotsitav on hetkel rühmituse liider Joseph Kony.

AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE ESINDAJA

Arvate, et Ameerika on kriisi lahendamiseks piisavalt panustanud saates piirkonda ameeriklastest nõuandjaid ja laiendanud Aafrikas oma õhuluure võrgustikku. Samuti on USA pannud välja vaevatasu Kony ja veel kahe Issanda Vastupanuar mee liidri tabamiseks. Kui Aafrika riigid võtaksid rohkem USA nõu kuulda, oleks võimalik kiiremini tulemuseni jõuda.

HARJUTUS 5

Kohalik–riiklik–üleilmne tasand

Aeg: umbes 10-15 minutit ühe pildi peale

Töövahendid: tahvel, kriit, paberid ja kirjutusvahendid, võimalusel projektor ja valge tahvel

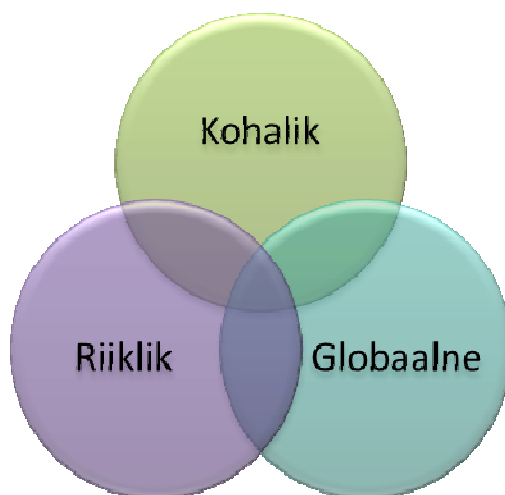
Eesmärk:

- Õpilane oskab määratleda probleemi erinevaid tahke kohalikul, riiklikul ja üleilmsel tasandil
- Võimaldada õpilastel paremini mõista globaalset vastastikust sõltuvust
- Arendada õpilaste analüüsivõimet

Tegevuse kulg:

1. Õpetaja joonistab tahvlile kolm ringi, mis keskel üksteist läbivad. Need kujutavad kohalikku, riiklikku ja üleilmset tasandit.
2. Ringi keskele asetatakse foto, mis on seotud Uganda kriisiga. Õpilastele võib paari peale paremaks arusaamiseks pildid paljundada või pilti projektoriga valgele tahvlile kuvada.
3. Järgnevalt vaatavad õpilased hoolikalt fotot ning püüavad määratleda, kuidas antud pilt seostub kohaliku, riikliku ja ülemaailmase tasandiga. Õpilased kirjutavad oma mõtted ja arutelud ringide sisse.
4. Õpetaja palub õpilastel avaldada oma mõtteid pildi seotusest erinevate tasanditega, samal ajal tagasisidet andes. Ülesannet võib teha ühe, mitme või kõikide piltidega.

Pilt võetud: <http://theriskyshift.com/2012/04/essay-africom-and-peace-in-africa-html/>

Pilt võetud: <http://theipdblogpao.blogspot.com/2010/06/issue-4.html>

Pilt võetud: <http://news.nationalpost.com/2012/07/14/in-the-devils-footsteps-in-northern-uganda/>

Pilt võetud: <http://colorsoflife.org/pages/photocontest/winners-2007.html>

HARJUTUS 6

Paaristöö – kõne kirjutamine

Aeg: umbes 30 minutit

Töövahendid: kirjutusvahendid, paberid, Uganda kriisi teksti kahepoolsed koopiad

Eesmärk:

- Arendada oskust näha olukorda kellegi teise perspektiivist
- Arendada oskust näha seoseid ja formuleerida oma arvamust
- Harjutada kõnede esitamise ja kuulajate veenmise oskust

Tegevuse kulg:

1. Õpetaja jagab paari peale koopiad Uganda kriisi kirjeldavast lühitekstist ja palub õpilastel see läbi lugeda ja tekstile toetudes kõne kirjutada. Iga paar valib/loosib ühe isiku, kelleks kehastudes vähemalt 1 A4 pikkuse kõne kirjutada.
  - ✓ Oled Uganda kriisi lõpetamise eest võitlev aktivist Euroopas, kes esineb veenmiskõnega Issanda Vastupanuarmee ja Joseph Kony vastasel miitingul.
  - ✓ Oled Rahvusvahelise Kriminaalkohtu peaprokurör, kes juhib Uganda kriisi uurimist. Esined ÜRO peaassambleel Uganda konflikti ülevaatekõnega.
  - ✓ Oled Ugandast pärit endine lapssõdur, kes esineb kõnega organisatsiooni *Invisible Children* korraldatud laste õigustest rääkival konverentsil.
2. Õpetaja selgitab kõne kirjutamise ja ettekandmise põhimõtteid:
Kõne eesmärgiks on kuulajaid mõjutada, neis tundeid äratada ja tegudele ärgitada. Kõne puhul on oluline rikkalik sõnavara ning tabav ja lihtne sõnastus. Kõne puhul tuleks mõelda kellele, mida, kuidas ja milleks kirjutatakse? Kõne algus hoolega läbi mõelda, sest kuulajate poole tuleb viisakalt pöörduda. Kõne lõpus peaks rõhutama kõige olulisemat. Kõne esitamisel ei ole soovitatav olla kinni paberis.
3. Järgneb kõnede esitamine ja õpetajapoolne tagasiside.

MÄRKUS: kõne kirjutamise võib anda õpilastele kas paaris-, rühma- või individuaalseks (kodu) tööks. Kodutöö puhul on võimalik teema kohta rohkem infot otsida ja kõne võiks sel juhul pikem olla.

HARJUTUS 7

Allikate põhjal arutluse kirjutamine

Aeg: pärast koolitunde – koolis või kodus

Töövahendid: internet, arvuti, printer ja paberileht

Eesmärk:

- Omandada oskus võtta oma seisukoht kokku struktureeritud kirjalikus vormis
- Tuvastada probleem ning kirjeldada selle vormi ja olemust
- Mõista vastuoluliste väidete keerulisust ning omandada võime näha pealispinnast sügavamale
- Toetada analüütilist ja kriitilist suhtumist

Tegevuse kulg:

1. Õpetaja palub õpilastel valida teema ning kirjutada koduse tööna arutlus.
Soovituslikud teemad on järgmised:

- ✓ Kas Rahvusvaheline Kriminaalkohus on oma olemasolu õigustanud?
- ✓ Kuidas oleks tulevikus võimalik konflikte paremini ennetada?
- ✓ Lapssõdurid – kas tänapäeva paratamatus?
- ✓ Kas Uganda konfliktis on võitjaid?

2. Õpetaja seletab õpilastele essee nõudmiseid. Näiteks:

Analüütiline ja kriitiline keelekasutus

Esseele eelnev probleemi uurimine ja analüüs internetist ja teatmeteostest
leiduvate materjalide põhjal

Autori isikliku arvamuse väljendamine

Teksti struktuur

Sõnade piirarv

Essee vorm ja ettekandmine

Tähtaeg

Muud nõuded (nt allikate tsiteerimine)

Õpilaste teavitamine hindamiskriteeriumidest ja karistustest, mis kaasnevad
plagiaadi esitamise puhul

KOKKUVÕTE

Rahvusvahelisele üldsusele enim muret tekitavad raskeimad kuriteod ei või jääda karistusest ning nende eest tulemuslikku vastutuselevõtmist saab tagada riiklike meetmete ja rahvusvahelise koostööga. Eesti kuulub paljude organisatsioonide ja institutsioonide liikmete ridadesse. Rahvusvahelise õiguse seisukohalt on neist üks olulisemaid, kuid samas vähetuntud Rahvusvaheline Kriminaalkohus.

Kuigi RKK loodi vaid üksteist aastat tagasi, on senise tegevusega tõestatud oma vajalikkust. RKK on teostanud juurdlust paljudes riikides üle maailma, mille tulemusena on algatatud ametlik uurimine kaheksa situatsiooni uurimiseks. Kohtu töö tulemuslikkust näitab samuti asjaolu, et mitmed süüdistatavad on reaalselt kohtu ette jõudnud ja osad neist ka süüdi mõistetud.

RKK efektiivsele tegutsemisele aitavad kaasa Rooma statuudiga loodud kindel struktuur, aluslepingu ratifitseerinud riikide suur arv ning õigus uurida ja menetleda rahvusvahelisele üldsusele enim muret tekitavaid kuritegusid – genotsiidi, inimsusevastaseid- ja sõjakuritegusid. 2010. aastal saavutati konsensus mõiste agressioonikuritegu suhtes ja tänu sellele on RKK-l alates 2017. aastast tõenäoliselt võimalik menetleda kõige raskemat rikkumist rahvusvahelise rahu ja julgeoleku vastu – agressioonikuritegu. RKK eesmärgiks ei ole mitte ainult juba toimepandud kuritegudes süüdistatavate kohtu ette toomine ja karistamine, vaid ka eelmainitud kuritegude ärahoidmine tulevikus.

Eesmärgiga, et õpilased avardaksid oma teadmisi ning õpiksid lisaks ÜRO-le, EL-ile ja NATO-le tundma ka teisi olulisi organisatsioone ja institutsioone, peaks RKK teemat käsitlema koolitundide raames. Gümnaasiumi õppekavas annab selleks parima võimaluse sotsiaalainete valdkond. Põhjuseid, miks RKK temaatikat peaks gümnaasiumiastmes käsitlema on mitmeid.

XX sajandil on ka Eesti territooriumil pandud toime inimsusevastaseid- ja sõjakuritegusid ja inimestel on see veel hästi meeles, siis on Eesti kohustus anda omapoolne panus taoliste kuritööde ennetamisele ja lahendamisele. Õpilased peaksid teadma, et Eesti on alates 1999. aastast üks 122 kohtu liikmesriigist ja panustanud aktiivselt selle töösse.

Üha aktuaalsemaks on muutumas rahuhariduse tähtsus ja selle õpetamine koolides. Hariduselt oodatakse üha enam, et see tooks ühiskonda rahu ja heaolu. Üleilmsete konfliktide ja ebaõiglaste olukordade käsitlemisel on võimalik arendada õpilastes empaatiat ja kriitilist mõtlemist. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu temaatika on üks võimalikest, mida rahuhariduse kontekstis on võimalik õpilasteni viia.

RKK-d on edukalt võimalik siduda mitmete gümnaasiumis õpetatavate ainetega. Antud magistritöös võtsin vaatluse alla sotsiaalinete valdkonna kohustuslikud ained ühiskonnaõpetuse ja ajaloo ning valikkursused inimene ja õigus ning globaliseeruv maailm. Analüüsides eelnimetatud ainete ainekavasid ja võimalusi RKK temaatika sidumiseks, selgus, et ajaloo ainekavaga on antud temaatikat üsna raske siduda. Pigem võimaldab see tuua paralleele erinevatel sajanditel toimunud konfliktide vahele ning neid omavahel võrrelda. Kuna ajaloo ainekava on niigi mahukas, ei ole selle suurendamine RKK tõttu otstarbekas.

Ülejäänud kolm ainekava pakkusid RKK teema sidumiseks enam võimalusi. Kuna RKK on oluline institutsioon ja gümnaasiumi õpilane võiks selle tegevust osata analüüsida ja hinnata, siis peaks teema olema mõne gümnaasiumi aine ainekavasse sisse kirjutatud. Kõige paremini sobiks selleks gümnaasiumiastme kohustuslik aine ühiskonnaõpetus.

Gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse ainekava sobib juba seetõttu, et on hetkel liialt Eesti ja Euroopa keskne ning selles võiks olla enam rahvusvahelisi teemasid. Kuigi Rahvusvahelise Kriminaalkohtu õpetamine on suuremal või vähemal määral võimalik sisuliselt kõikide ühiskonnaõpetuse mahukamate temavaldkondade raames, võiks temaatika üleilmastumise ja jätkusuutliku arengu temablokki ÜRO, NATO jt koostööorganisatsioonide kõrvale sisse kirjutada.

Antud magistritöös koostatud töölehed annavad õpetajale võimaluse gümnaasiumiastme tundides RKK temaatikat õpilastele kahe situatsiooni näitel lähemalt selgitada. Materjal võimaldab õpilaste aktiivset osalust õppetöös ja annab õpetajale võimaluse muutuda õpilaste nõustajaks. Samuti aitavad töölehed läbi harjutuste kujundada erinevaid üldpädevusi. Materjal aitab luua ja toetada väärtussüsteemi, mis põhineb motivatsioonil, isiklikul vastutusel, sügavamal mõistmisel ja põhjendatud valikute tegemisel.

KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS

Suulised allikad:

Braun, Ted. (Režisöör). (2007). "Darfur Now". [Film]. United States.

Russell, Jason. (Režisöör). (2012). „Kony 2012“. [Film]. Invisible Children Inc. United States.

Publikatsioonid:

Aava, Katrin. (2011). Haridusest on saanud majanduslike eesmärkide täitja. *Sirp*, 43 (3369).

African Union Assembly. Decision on the Progress Report of the Commission on the Implementation of Decision Assembly/AU/Dec.270 (XIV) on the Second Ministerial Meeting on the Rome Statute of the International Criminal Court (ICC) Doc. Assembly/AU/10 (XV), 27. juuli 2010, Assembly/AU/Dec.296(XV), § 9.

Antons, Karolina; Kaasik, Peeter ... jt. (2009). Kommunistlike režiimide kuritegudest. Õppematerjal: teabetekstid, õppeülesanded. Tallinn: Eesti Mälu Instituut, Eesti Ajaloõpetajate Selts.

Apori-Nkansah, Lydia. (2011). International Criminal Justice in Africa: Some Emerging Dynamics – *Journal of Politics and Law*, 4 (2), pp. 74-84.

Apori-Nkansah, Lydia. (2008). Transitional Justice in Postconflict Contexts: The Case of Sierra Leones Dual Accountability Mechanisms. Published doctoral dissertation. Walden University, Minnesota, UMI, AAT 3291475.

Bechtold, Peter K. (2009). A History of Modern Sudan (reviiv). – *Middle East Journal*, 63(1), pp. 149-150.

Ben-Ari, Eyal. (2009). Facing Child Soldiers, Moral Issues, and „Real Soldiering“: Anthropological Perspectives on Professional Armed Forces. – *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*, 37 (1), pp. 1-24.

Bogdan, Attila. (2008). The United States and the International Criminal Court: Avoiding Jurisdiction Through Bilateral Agreements in Reliance on Article 98. – *International Criminal Law Review*, 8 (1), pp. 1-54.

Brosché, Johan & Rothbart, Daniel. (2013). Violent Conflict and Peacebuilding. The continuing crisis in Darfur. Routledge Studies in Peace and conflict Resolution. University of Bradford.

Carvajal, Doreen. (2010). Accused of War Crimes, and Living With Perks. – *The New York Times*, 3. juuni.

Castillo, Pablo. (2007). Rethinking Deterrence: the International Criminal Court in Sudan. UNISCI Discussion Papers (13). Rutgers University, pp. 167-184.

Degomme, Olivier & Guha-Sapir, Debarati. (2010). Patterns of mortality rates in Darfur conflict. – *The Lancet*, 375 (9711), pp. 294-300.

Doom, Ruddy & Vlassenroot, Koen. (1999). Kony's message: A new Koine? The Lord's Resistance Army in northern Uganda. – *Oxford Journals / Royal African Society*, 98 (390), pp. 5-36.

Elagab, Omer Y. (2008). Darfur Situation and The ICC: An Appraisal. – *Journal of Politics and Law*, 1 (3), pp. 43-60.

Euroopa Parlamendi 17. novembri 2011. aasta resolutsioon Euroopa Liidu toetuse kohta Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule probleemide lahendamiseks ja raskuste ületamiseks. (2013). Euroopa Liidu Teataja. (2011/2109(INI)). ELT C 153E , 31.5.2013, lk 115-124.

Fehl, Caroline. (2004). Explaining the International Criminal Court: A 'Practice Test' for rationalist and constructivist approaches. – *European Journal of International Relations*, 10 (357), pp. 357-394.

Flint, Julie & de Waal, Alex. (2005). Darfur: a Short History of a Long War. Zed Books.

Green, Matthew. (2008). The Wizard of the Nile: The Hunt for Africa's Most Wanted. UK: Portobello Books.

Honwana, Alcinda. (2001). Children of War: Understanding War and War Cleansing in Mozambique and Angola, in Simon Chesterman (ed.). *Civilians in War: A Project of the International Peace Academy*. London: Lynne Reinner, pp. 123-142.

Hovil, Lucy. (2003). Challenging International Justice: The Initial Years of the International Criminal Court's Intervention in Uganda. – *Stability*, 2(1): 3, pp. 1-11.

Intelmann, Tiina. (2012). Rahvusvaheline Kriminaalkohus, pro et contra. – *Diplomaatia*, 109, lk. 12-14.

Kalda, Andra (koost.). (2006). Iisrael ja Palestiina: individuaal- ja rühmatöid ajalootunniks. Tallinn, Avita.

Liivoja, Rain & Värk, René. (2006). Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi rakendamine Eesti õigussüsteemis. – *Riigikogu Toimetised*, 13. Tallinn, lk 165-171.

Maripuu, Eda; Oja, Mare; Raja, Riina; Somelar, Madis; Teplov, Sergei; Varik; Maidu. (2006). Inimene ja ühiskond. Ühiskonnaõpetuse õppematerjal. Eesti Ajalooõpetajate Selts.

Meleško, Marek. (2010). The Definition of the Crime of Aggression in the Context of the Rome Statute. – *4 Acta Societatis Martensis*, pp. 139-160.

Männik, Erik. (2012). Kolm kuud peale kodusõja lõppu. – *Diplomaatia*, 1/2 (101/102), pp. 16-17.

Neethling, Theo. (2006). Working Towards an African Peacekeeping Capability: Key Issues, Challenges and Dilemmas in Darfur. – *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*, 34 (2), pp. 93-111.

Nutt, Mart. (2007). Darfur – humanitaarkatastroof, mille nimel? – *Riigikogu Toimetised*, 15. Tallinn, lk. 61-62.

Oja, Mare (koost.). (2007). „Holokaust“. Võru: Täht.

Raudsepp, Anu; Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu; Hallik, Terje. (2008). Ajalugu koolitunnis. Sõjad ja konfliktid. Tartu, Raudpats.

Seaver, Urmas. (2009). Tartu vanglasse toodi istuma Jugoslaavia sõjakurjategija. – *Postimees*, 26. juuni.

Stohl, Rachel. (2001). Child Soldiers Released in Sudan, Still No U.S Action – *Weekly Defence Monitor*, 5 (9).

Schihalejev, Olga. (2011). Väärtuskasvatus õpetajakoolituses. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Singer, Peter Warren. (2006). Children at War. University of California Press.

Straus, Scott. (2005). Darfur and the Genocide Debate. – *Foreign Affairs*, 84(1), pp. 123-133.

Takemura, Hitomi. (2012). Reconsidering the Meaning and Actuality of the Legitimacy of the International Criminal Court. – *Amsterdam Law Forum*, 4 (2), pp. 3.

Tamme, Jürgen. (2009). ÜRO: maailmas on veerand miljonit lapssõdurit. – *Postimees*, 15.09.2009.

Tropp, Mare. (2011). Rahvusvaheline Kriminaalkohus ja Realpolitik. – *Diplomaatia*, 93, lk. 10-12.

Wlodarczyk, Nathalie. (2005). Aspects of Violence and the Logic of Conflict and Peace in Africa. Conference Report. – *African Affairs*, 104 (417), pp. 679-681.

Andmed Internetist:

Allen, Tim. (2005). War and justice in Northern Uganda: An assessment of the International Criminal Court's intervention. An Independent Report. London School of Economics. <http://r4d.dfid.gov.uk/PDF/Outputs/CrisisStates/AllenICCRReport.pdf> (23.10.2013)

Commission Report. (1919). http://en.efactory.pl/Commission_of_Responsibilities. (2.08.2013)

Common Dreams – *Global Policy Forum, ICC Issues war crimes warrant for Sudan's Bashir*. (2009). <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/164/28573.html> (23.10.2013)

Congo Ex-Official Is Held in Belgium on War Crimes Charges. – Agence France-Presse (AFP). (2008). <http://www.nytimes.com/2008/05/25/world/africa/25congo.html?ref=africa&r=1&> (10.08.2013)

Darfur Genocide. <http://www.jewishworldwatch.org/conflictareas/sudan/overview/sudan-genocide> (10.08.2013)

Darfur: Teaching about the issues. Oxfam Education. http://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Resources/Darfur/darfur_intro_stories_oxfam_taking_action.ashx (6.08.2013)

Gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse ainekava õppeprotsessi kirjeldus. http://www.oppekava.ee/images/9/9d/%C3%95ppeprotsess_%C3%BChisk.%C3%B5p.pdf (24.10.2013)

Human Rights Watch. (2007). Child Soldiers. <http://www.hrw.org/campaigns/crp/index.htm> (22.10.2013)

In Swift, Decisive Action, Security Council Imposes Tough Measures on Libyan Regime, Adopting Resolution 1970 in Wake of Crackdown on Protesters. ÜRO. (2011). <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10187.doc.htm> (11.08.2013)

Intelmann, Tiina. Rahvusvaheline Kriminaalkohus. <http://www.vm.ee/?q=node/13679> (7.05.2012)

International Criminal Court. Letter to UN Secretary General Kofi Annan. (2002). <http://2001-2009.state.gov/r/pa/prs/ps/2002/9968.htm> (6.10.2013)

International Criminal Court. The Court Today. 17. september 2013. <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/PIDS/publications/TheCourtTodayEng.pdf> (22.10.2013)

Invisible Children. Africa's longest-running armed conflict. <http://invisiblechildren.com/about/history/> (13.08.2013)

Invisible Children. LRA Crisis Tracker. Press Packet. <http://www.lracrisistracker.com/> (28.10.2013)

Johnson, Scott. (2009). Hard Target: The Hunt for Africa's Last Warlord. – Newsweek Europe, 15. mai. <http://www.thedailybeast.com/news-week/2009/05/15/hard-target.html> (7.04.2012)

Kaplan, Eben. (2005). Child Soldiers Around the World. <http://www.cfr.org/human-rights/child-soldiers-around-world/p9331> (13.08.2013)

Kelland, Kate. (2010). "Eighty percent of Darfur conflict deaths due to disease." Reuters. <http://www.reuters.com/article/2010/01/22/us-darfur-deaths-idUSTRE60L00420100122> (22.10.2013)

Laugen, Lauri. (2012). Kümnel käsul põhinevat riiki ihkav Uganda liikumine on röövinud 66 000 last. – Delfi. <http://www.delfi.ee> (08.08.2013)

McKinley, James. Jr. (1996). Uganda's Christian Rebels Revive War in North. – The New York Times, 1. aprill. <http://www.nytimes.com/1996/04/01/world/uganda-s-christian-rebels-revive-war-in-north.html> (6.08.2013)

MSNBC. (2008). Death toll of 200, 000 disputed in Darfur. http://www.nbcnews.com/id/23848444/ns/world_news-africa/page/2/#.UpOvv-0ijVI (28.10.2013)

Oxfam Education. Darfur: Teaching about the issues. An introduction to the conflict in Darfur. <http://www.oxfam.org.uk/education/resources/darfur/> (23.10.2013)

Paper on some policy issues before the Office of the Prosecutor. (2003). http://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/1fa7c4c6-de5f-42b7-8b25-60aa962ed8b6/143594/030905_policy_paper.pdf (23.10.2013)

Petersen, Andreas Höfer & Tullin, Lise-Lotte. (2006). The Scorched Earth of Darfur: Patterns in Death and Destruction Reported by the People of Darfur. January 2001–September 2005. Copenhagen, Denmark: Bloodhound. http://www.bloodhound.se/06_04_26_DARFUR_report.pdf (22.10.2013)

Quach, Thu Thi. (2004). The Crisis in Darfur: an Analysis of its Origins and Storylines. <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-12242004-143603/unrestricted/tquachmajorpaper.pdf> (28.10.2013)

Rahvusvaheline Kriminaalkohus saab õiguse menetleda agressioonikuritegu. 11.06.2010. <http://www.vm.ee/?q=node/9592> (24.10.2013)

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut. 17.07.1998. <http://www.riigiteataja.ee/akt/78574> (4.08.2013)

Registrar confirms that the Republic of Côte d'Ivoire has accepted the jurisdiction of the Court. (2005). Case No. ICC-CPI-20050215-91. http://www.icc-cpi.int/en_menus/asp/press%20releases/press%20releases%202005/Pages/registrar%20confirms%20that%20the%20republic%20of%20cote%20d%20ivoire%20has%20accepted%20the%20juris.aspx (6.08.2013)

Rome Statute of the International Criminal Court. (1998). http://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/ea9aeff7-5752-4f84-be94-0a655eb30e16/0/rome_statut_english.pdf (22.10.2013)

Rome Statute of the International Criminal Court, 17 July 1998. <http://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=FA328E3CB5C34944412566900039ACBB&action=openDocument> (22.10.2013)

Situation in Uganda in the Case of the Prosecutor v Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo, Raska Lukwiya, Dominic Ongwen. (2007). Case No. ICC-02/04-01/05. <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc297945.PDF> (6.08.2012)

Välisministeeriumi pressitalitus. Mart Nutt valiti Darfuri kõrgetasemelise missiooni koosseisu. (2007). <http://www.vm.ee/?q=node/2796> (28.10.2013)

LISA 1 Väljavõte Rooma statuudist

Võetud: <https://www.riigiteataja.ee/akt/78574>

RAHVUSVAHELISE KRIMINAALKOHTU ROOMA STATUUT

Vastu võetud 17. juulil 1998. a Roomas

Väljavõte statuudist

Artikkel 6. Genotsiid

Statuudis tähendab «genotsiid» rahvusliku, etnilise, rassilise või religioosse grupi täielikuks või osaliseks hävitamiseks toime pandud järgmist tegu:

- (a) grupi liikmete tapmine;
- (b) grupi liikmetele raskete tervisekahjustuste tekitamine või vaimsete kannatuste põhjustamine;
- (c) grupi elukvaliteedi tahtlik halvendamine, mille eesmärgiks on grupi täielik või osaline hävitamine;
- (d) laste sündi takistavate sunnimeetmete rakendamine grupis;
- (e) grupi laste sunniviisiline üleviimine teise gruppi.

Artikkel 7. Inimsusevastased kuriteod

1. Statuudis tähendab «inimsusevastane kuritegu» ühte järgmistest tegudest, mis on teadlikult toime pandud osana massiliselt või süstemaatilise rünnakust tsiviilelanikkonna vastu:

- (a) mõrv;
- (b) hävitamine;
- (c) orjastamine;
- (d) elanike väljasaatmine või sunniviisiline ümberasustamine;
- (e) vangistamine või muu tõsine vabaduse võtmine, mis on vastuolus rahvusvahelise õiguse peamiste normidega;
- (f) piinamine;
- (g) vägistamine, seksuaalne ärakasutamine, prostitutsioonile sundimine, sunnitud rasedus, sunniviisiline steriliseerimine või muu samaväärse raskusastmega seksuaalse vägivalla vorm;
- (h) identifitseeritava grupi või ühisuse tagakiusamine poliitilistel, rassilistel, rahvuslikel, etnilistel, kultuurilistel, religioossetel, lõikes 3 määratletud soolistel või muudel rahvusvahelise õiguse järgi lubamatuks tunnistatud alustel seoses mõne selles lõikes nimetatud teo või muu kuriteoga, mis kuulub kohtu jurisdiktsiooni;
- (i) isikute sunnitud kadunuks jäämine;
- (j) apartheid;
- (k) muu sarnane ebainimlik tegu, millega tahtlikult põhjustatakse suuri kannatusi või tekitatakse raskeid vaimseid või kehalisi tervisekahjustusi.

2. Lõikes 1 tähendab:

- (a) «rünnak tsiviilelanikkonna vastu» – toimimisviisi, mis hõlmab endas lõikes 1 nimetatud tsiviilelanikkonnastatuseid tegusid, kusjuures riik või korraldav üksus teab rünnaku korraldamisest või toetab seda;
- (b) «hävitamine» – elukvaliteedi tahtlikku halvendamist, muu hulgas toidule ja arstiabile juurdepääsu takistamist, et hävitada osa elanikkonnast;

- (c) «orjastamine» – mõne või kõigi omandiõigusega seonduvate õiguste kasutamist isiku suhtes, kaasa arvatud nimetatud õiguste kasutamist naiste ja laste ning teiste isikutega kauplemises;
- (d) «elanike väljasaatmine või sunniviisiline ümberasustamine» – asjaomaste isikute sunniviisilist ümberpaigutamist väljaajamise teel alalt, kus nad alaliselt asuvad, ilma rahvusvahelisest õigusest tuleneva aluseta;
- (e) «piinamine» – tugeva valu või füüsiliste või vaimsete kannatuste põhjustamist isikule, kelle süüdistatav on vahistanud või kes on viimase kontrolli all; piinamiseks ei loeta valu või kannatusi, mis tulenevad õiguspärastest karistustest, on neile omased või põhjustati juhuslikult nende tõttu;
- (f) «sunnitud rasedus» – vastu tahtmist rasestatud naise ebaseaduslikku kinnipidamist eesmärgiga mõjutada rahvastiku etnilist koosseisu või toime panna muid rahvusvahelise õiguse suuri rikkumisi. Seda definitsiooni ei tõlgendata mingil juhul rasedustreguleerivatesse siseriiklikesse seadustesse sekkumisena;
- (g) «tagakiusamine» – põhiõiguste tahtlikku ja rasket rikkumist vastuolus rahvusvahelise õigusega, põhjendades seda grupi või ühisuse omadustega;
- (h) «apartheid» – lõikes 1 nimetatud ebainimlike kuritegudega sarnast kuritegu olukorras, kus üks rassiline grupp tavapäraselt domineerib teise rassilise grupi või gruppide üle ja avaldab neile süstemaatilist survet eesmärgiga sellist olukorda säilitada;
- (i) «isikute sunnitud kadunuks jäämine» – riigi või poliitilise organisatsiooni toimepandud või nende loal, toetusel või teadmisel toimunud isikute vahistamist, kinnipidamist või vägivaldset äraviimist, millele järgneb keeldumine tunnistada vabaduse võtmist või anda asjaomaste isikute käekäigu kohta infot, et jätta nad pika aja jooksul seaduse kaitseta.
3. Statuudi puhul tuleb märkida, et mõiste «sugu» tähendab nais- ja meessugu ühiskondlikus kontekstis. Mõiste «sugu» ei viita sellest erinevale tähendusele.

Artikkel 8. Sõjakuriteod

1. Kohtul on jurisdiktsioon sõjakuritegude suhtes, eriti juhul, kui need on toime pandud asjakohase plaani või tegevuse osana või selliste kuritegude laiaulatusliku toimepanemise käigus.
2. Konventsioonis tähendab «sõjakuritegu» järgmist:
- (a) 1949. a 12. augusti Genfi konventsioonide rasked rikkumised, eriti järgmine isiku- või varavastane tegu, mis on nimetatud ka asjakohases Genfi konventsioonis:
- (I) tahtlik tapmine;
- (II) bioloogilised katsed ja muu piinamine või ebainimlik kohtlemine;
- (III) suurte kannatuste tahtlik põhjustamine või raskete kehavigastuste või tervisekahjustuste tahtlik tekitamine;
- (IV) vara laialdane hävitamine ja omandamine, milleks ei ole sõjalist vajadust ning mis on toime pandud ebaseaduslikult ja hoolimatult;
- (V) sõjavangi või muu kaitstud isiku teenima sundimine vaenuliku jõu kaitsejõududes;
- (VI) sõjavangilt või muult kaitstud isikult ausa ja regulaarse kohtumõistmise õiguse äravõtmine;
- (VII) ebaseaduslik väljasaatmine või ümberasustamine või ebaseaduslik vangistamine;
- (VIII) pantvangide võtmine.
- (b) Rahvusvahelise õiguse raames loodud ning rahvusvaheliste relvakonfliktide kohta käiva õiguse ja tavade tõsised rikkumised, eriti järgmine tegu:
- (I) rünnak, mis on tahtlikult suunatud tsiviilelanikkonna või vaenutegevuses otseselt mitte osalevate tsiviilisikute vastu;

(II) rünnak, mis on tahtlikult suunatud tsiviilobjektide, see on mittesõjaliste objektide vastu;

(III) rünnak, mis on tahtlikult suunatud humanitaarabimissioonide või ÜRO põhikirja alusel tegutsevate rahuvalvemissioonide personali, seadmete, materjali, üksuste või sõiduvahendite vastu, kui neid relvakonflikti reguleeriva rahvusvahelise õiguse alusel kaitstakse samamoodi, nagu tsiviilisikuid või tsiviilobjekte;

(IV) teadlikult sellise rünnaku algatamine, mis võib põhjustada tsiviilisikute juhuslikku surma või neile kehavigastusi ja kahju tsiviilobjektidele ning kahjustada looduskeskkonda pikaajaliselt ja suures ulatuses ning mis kõik selgelt ja otseselt ületaks eeldatud sõjalist tulu;

(V) kaitseta mittesõjaliste objektide – linnade, külade, elamute või muude ehitiste – mis tahes vahenditega pommitamine või muu ründamine;

(VI) relvad maha pannud või kaitsevahenditeta ja vabatahtlikult alla andnud sõduri tapmine või haavamine;

(VII) vaerahulipu, vaenlase või ÜRO lipu või sõjalise märgistuse ja vormi ning Genfikonventsioonidetunnuseembleemideebakohanekasutamine, milletulemuseks on surm või raske kehavigastus;

(VIII) okupeeriva võimu poolt oma tsiviilelanikkonna otsene või kaudne ümberasustamine okupeeritavale maa-alale või okupeeritava maa-ala elanikkonna väljasaatmine või ümberasustamine maa-ala siseselt või sealt välja;

(IX) religiooni-, haridus-, kunsti-, teadus- või heategevusehitiste, ajaloomonumentide, haiglate ning haigete ja haavatute varjupaikade tahtlik ründamine, kui nimetatud kohad ei ole sõjalised objektid;

(X) vastaspoole võimu all olevate isikute sandistamine või nende peal selliste meditsiiniliste või teaduslike katsete tegemine, mis ei ole vajalikud asjaomase isiku hamba-, haigla- või muuks raviks või mida ei tehta selle isiku huvides ning mis põhjustavad asjaomase isiku või isikute surma või ohustavad tõsiselt nende tervist;

(XI) vaenulikkude rahvusse või sõjaväkke kuuluva isiku reeturlik tapmine või talle kehavigastuste tekitamine;

(XII) kuulutamine, et armu ei anta;

(XIII) vaenlase vara hävitamine või hõivamine, välja arvatud juhul, kui seda nõuavad otseselt sõja vajadused;

(XIV) vaenupoole kodanike õiguste ja tegevuse kuulutamine kehtetuks, peatatuks või kohtus mittekaitstavaks;

(XV) vaenupoole kodanike sundimine osalema sõjategevuses nende oma riigi vastu, isegi kui isik oli enne sõja algust teise poole teenistuses;

(XVI) linna või asula rüüstamine, isegi kui see toimub vallutuse käigus;

(XVII) mürgirelvade või mürgi kasutamine;

(XVIII) lämmatavate, mürgiste või muude gaaside, kõigi analoogiliste vedelike, materjalide või seadmete kasutamine;

(XIX) inimkehas lõhkevate või lamestuvate kuulide kasutamine, näiteks kõva kestaga südamikku mittekatvate kuulide või sälkudega kuulide kasutamine;

(XX) rahvusvahelise sõjaõiguse vastaselt selliste relvade, mürskude ja materjalide ning muude sõjavahendite kasutamine, mis põhjustavad üleliigseid vigastusi või liigseid kannatusi või mis on vahettegematud, kui sellised relvad, mürsud ja materjalid on laiaulatuslikult keelatud ning kui nad on artiklites 121 ja 123 sätestatud muudatusega kehtestatud statuudi lisas;

(XXI) häbistav ja alandav kohtlemine ning muu vägivaldase toime panemine isiku väärikuse vastu;

(XXII) vägistamine, seksuaalne ärakasutamine, prostitutsioonile sundimine, sunnitud rasedus, nii nagu see on määratletud artikli 7 lõike 2 punktis f, sunniviisiline steriliseerimine või mõni muu seksuaalse vägivalda vorm, mis kujutab endast Genfi konventsioonide jämedat rikkumist;

(XXIII) tsiviilisiku või mõne muu kaitstava isiku kohalolu kasutamine, et kaitsta kindlaid kohti, piirkondi või sõjalisi jõude sõjaliste operatsioonide eest;

(XXIV) rünnak, mis on tahtlikult suunatud hoonete, materjalide, meditsiiniüksuste ja -transpordi ning personali vastu, kes rahvusvahelise õiguse alusel kasutavad Genfi konventsioonide tunnuseembleeme;

(XXV) tsiviilisikute tahtliku näljutamise kui sõjalise vahendi kasutamine ellujäämiseks vajalikest vahenditest ilmajätmise teel, kaasa arvatud abivarudele ligipääsu tahtlik tõkestamine, nii nagu see on sätestatud Genfi konventsioonides;

(XXVI) alla viieteistkümnepäevaste laste sunduslik relvajõududesse võtmine või värbamine või nende kaasamine aktiivsesse sõjategevusse.

(c) Mitte-rahvusvahelise relvakonfliktipuhul 1949.a 12. augusti nelja Genfi konventsiooni ühise artikli 3 tõsised rikkumised, nimelt iga järgmine tegu, mis on toime pandud isikute suhtes, kes sõjategevuses aktiivselt ei osale, kaasa arvatud relvajõudude liikmed, kes on oma relvad maha pannud, ning need, kes on võitlusvõimetud haiguse, haavatasaamise, vangistamine või muu põhjuse tõttu:

(I) igasugune mõrv, sandistamine, julm kohtlemine ja piinamine ning muu vägivald elu ja isiku suhtes;

(II) häbistav ja alandav kohtlemine ning muu vägivald teo toime panemine isiku väärikuse vastu;

(III) pantvangi võtmine;

(IV) kohtuotsuste langetamine ja hukkamiste täideviimine ilma tavalises korras moodustatud kohtu eelneva otsuseta, mis annaks kõik üldtunnustatud vajalikud kohtulikud tagatised.

(d) Lõike 2 punkt c reguleerib mitte-rahvusvahelisi relvakonflikte ja seepärast ei kehti see siseriiklike rahutuste ega pingete suhtes, nagu näiteks mässud, isoleeritud ja kohatised vägivald teod või muud sarnased teod.

(e) Mitte-rahvusvahelistes relvakonfliktides kohaldatavate ja rahvusvahelise õigusega kindlaks määratud muude õiguste ja tavade rikkumine, nimelt iga alljärgnev tegu:

(I) rünnak, mis on tahtlikult suunatud tsiviilelanikkonna või vaenutegevuses otseselt mitte osalevate tsiviilisikute vastu;

(II) rünnak, mis on tahtlikult suunatud hoonete, materjalide, meditsiiniüksuste ja -transpordi ning personali vastu, kes kooskõlas rahvusvahelise õigusega kasutavad Genfi konventsioonide tunnuseembleeme;

(III) rünnak, mis on tahtlikult suunatud humanitaarabimissioonide või ÜRO põhikirja alusel tegutsevate rahuvalvemissioonide personali, seadmete, materjali, üksuste või sõiduvahendite vastu, kui neid relvakonflikti reguleeriva rahvusvahelise õiguse alusel kaitstakse samamoodi, nagu tsiviilisikuid või tsiviilobjekte;

(IV) religiooni-, haridus-, kunsti-, teadus- või heategevusehitiste, ajaloomonumentide, haiglate ning haigete ja haavatute varjupaikade tahtlik ründamine, kui nimetatud kohad ei ole sõjalised objektid;

(V) linna või koha rüüstamine, isegi kui see toimub vallutuse käigus;

(VI) vägistamine, seksuaalne ärakasutamine, prostitutsioonile sundimine, sunnitud rasedus, nii nagu see on määratletud artikli 7 lõike 2 punktis f, sunniviisiline steriliseerimine või mõni muu

seksuaalse vägivalda vorm, mis kujutab endast nelja Genfi konventsiooni ühise artikli 3 jämedat rikkumist;

(VII) alla viieteistkümnepäevaste laste sunduslik relvajõududesse võtmine või värbamine või nende kaasamine aktiivsesse sõjategevusse;

(VIII) konflikti tõttu tsiviilelanikkonna ümberasustamise käskimine, välja arvatud juhul, kui seda nõuab tsiviilelanikkonna julgeolek või kui see on tingitud tungivatest sõjalistest põhjustest;

(IX) vastaspoole võitleja reeturlik tapmine või haavamine;

(X) kuulutamine, et armu ei anta;

(XI) vastaspoole võimu all olevate isikute sandistamine või nende peal selliste meditsiiniliste või teaduslike katsete tegemine, mis ei ole vajalikud asjaomase isiku hamba-, haigla- või muuks raviks või mida ei tehta selle isiku huvides ning mis põhjustavad asjaomase isiku või isikute surma või ohustavad tõsiselt nende tervist;

(XII) vaenlase vara hävitamine või hõivamine, välja arvatud juhul, kui seda nõuavad otseselt konfliktivajadused.

(f) Lõike 2 punkt e reguleerib mitte-rahvusvahelisi relvakonflikte ja seepärast ei kehti see siseriiklike rahutuste ega pingete suhtes, nagu näiteks mässud, isoleeritud ja kohatised vägivaldteod või muud sarnased teod. See kehtib relvakonfliktide kohta, mis leiavad aset sellise riigi territooriumil, kus on pikaleveninud konflikt valitsusvõimude ja organiseeritud relvastatud grupi vahel või selliste gruppide vahel.

3. Lõike 2 punktid c ja d ei mõjuta valitsuse kohustust säilitada või taastada selles riigis õigus ja kord või kaitsta selle riigi ühtsust ja territoriaalset terviklikkust kõigi seaduslike vahenditega.

LISA 2 Süüdistuste tabel

	GENOTSIID	INIMUSEVASTASED KURITEOD												SÕJAKURITEOD															
		6-a	6-b	6-c	7 (1) a	7 (1) b	7 (1) c	7 (1) d	7 (1) e	7 (1) f	7 (1) g	7 (1) h	7 (1) k	8 (2) (a) (i)	8 (2) (a) (ii)	8 (2) (b) (i)	8 (2) (b) (iii)	8 (2) (b) (iv)	8 (2) (b) (v)	8 (2) (b) (vi)	8 (2) (b) (vii)	8 (2) (c) (i)	8 (2) (c) (ii)	8 (2) (c) (iii)	8 (2) (c) (iv)	8 (2) (c) (v)	8 (2) (c) (vi)	8 (2) (c) (vii)	
Joseph Kony					x																	x							
Vincent Oti					x																	x							
Okot Odiambo					x																	x							
Dominic Ongwen					x																	x							
Raska Lukwiya																						x							
Juhumi uurimine lõpetati 2007. aasta juulis süüdistatava surma tõttu.																													
Thomas Lubanga Dyilo																													
Germain Katanga					x																								
Mathieu Ngudjolo Chui					x																								
Bosco Ntaganda					x																								
Calixte Mbarushimana					x																								
Sylvestre Mudacumura																													
Jean-Pierre Bemba Gombo					x																								
Almad Muhammad Harun					x																								
Ali Muhammad Ali Abd-Al-Rahman					x																								

	6-a	6-b	6-c	7 (1) a	7 (1) b	7 (1) c	7 (1) d	7 (1) e	7 (1) f	7 (1) g	7 (1) h	7 (1) k	8 (2) (a) (i)	8 (2) (a) (ii)	8 (2) (b) (i)	8 (2) (b) (iii)	8 (2) (b) (iv)	8 (2) (b) (v)	8 (2) (c) (i)	8 (2) (c) (ii)	8 (2) (c) (iii)	8 (2) (c) (iv)	8 (2) (c) (v)	8 (2) (c) (vi)	8 (2) (c) (vii)	8 (2) (c) (viii)
Omar Hassan Ahmad Al Bashir	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x																
Bahar Idriss Abu Garda																										
Abdallah Banda Abakaer Nourain																										
Saleh Mohammed Jerbo Jamus																										
Abdel Muhammad Hussein				x		x	x	x	x	x	x	x														
William Samoei Ruto				x			x				x															
Joshua Arap Sang				x			x				x															
Uhuru Muigai Kenyatta				x			x			x	x	x														
Saif Al-Islam Gaddafi				x							x															
Abdullah Al-Semussi				x							x															
Muammar Gaddafi																										
Juhitumi uurimine lõpetati 2011. aasta novembris süüdistatava surma tõttu.																										
Laurent Gbagbo				x	x	x	x																			
Simone Gbagbo				x	x	x	x																			

- RKK poolt stiiidistatud

- RKK poolt stiiidistustest vabastatud

ABSTRACT

An overview of the Activities of International Criminal Court on the Example of African Cases in Secondary School Social Studies' Lessons

A lot depends on the teacher how actively their students participate in the society in the future and how responsible they will be one day. Therefore it is rather important to promote human rights and peace education in schools. Topics and methodology are varied for human rights and peace education related topics but it is essential that students realise the terms which cause violent conflicts and aggression and how to create peaceful future. It is possible to teach it in different subjects through various occasion, cases and organisations.

One possibility to pass along the topic in basic and as well as in secondary school is to deal with the activity of International Criminal Court (ICC). Topics of ICC are actual as it is the only permanent tribunal to prosecute individuals for genocide, crimes against humanity, war crimes, and the crime of aggression on the international level. Estonia is the member of ICC since 1999 and actively supports its principals.

The given paper is necessary as there is no well-documented summary of the actions of ICC. There are few worksheets and booklets in addition to textbooks to deal with human rights topic but there are not any concrete cases of ICC that deal with human rights and peace education, published in Estonian study materials.

The aim of given paper is to study and analyse how to integrate the topics of ICC with the curriculum of secondary school and as a practical task to conclude worksheets which can be used in secondary school social studies' lessons in order to deal with court topics.

The given paper is divided into four chapters. The first chapter is theoretical, giving a comprehensive overview of ICC and its activities. In the second chapter the author analyses the necessity of ICC related topics in secondary school and possibilities in four different syllabi which are compulsory Social Studies and History and optional courses Human and Justice and Globalising World. The third and fourth chapters are practical including worksheets mainly for social studies' lessons in secondary school.

Worksheets are based on concrete situations – Uganda and Darfur, whereas ICC has opened formal investigations.

Worksheets are meant to explain the activity of ICC through crises of Darfur and Uganda. Exercises are divided into three categories – introductory tasks, worksheets designed for understanding and analysing the crises and worksheets summarising ICC related topics. Every exercise is supported by the lesson plan and aims of the exercise where the teacher can find instructions as well. Worksheets also contain relevant information for students and background information for the teachers.

While concluding the material the following principles have been taken into consideration:

- Student participates actively, therefore using methodology of active learning
- Student is aware of using the materials and designs own learning strategies
- Teacher's role in the learning process is shifted from being a moderator into a collaborator and counsellor

The aim of worksheets is to design general competences through various learning methods and activities. Material helps to create and support system of values that is based on motivation, personal responsibility, deep understanding and making well-founded choices.

Keywords: International Criminal Court, Darfur, Sudan, Uganda, Social studies

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Triinu Artma** (sünnikuupäev: 27.09.1985)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

magistritöö „Rahvusvahelise Kriminaalkohtu tegevuse tutvustamine gümnaasiumi ühiskonnaõpetuses Aafrika juhtumite näitel“,

mille juhendajad on Anu Raudsepp (PhD) ja Karin Veski (PhD),

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 10.12.2013

(allkiri)